

บทที่ 4

สิทธิและเสรีภาพของคนพิการทางการมองเห็น ตามกฎหมายไทย

4.1 กรอบความคิดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540)

แม้คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ได้ทำการยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินเป็นผลสำเร็จเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 และประกาศยกเลิกการใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ใช้อยู่ในขณะนั้น จึงมีผลทำให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 สิ้นสุดลง* โดยคณะปฏิรูปการปกครองฯ ได้ขอพระราชทานพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 จนกว่าจะได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้นใช้บังคับแทน ซึ่งในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวนี้มีได้บัญญัติรับรองหรือคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของปวงชนชาวไทยเอาไว้โดยตรง หากแต่ได้บัญญัติรับรองและคุ้มครองโดยอ้อมไปถึงประเด็นการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยได้มีอยู่แล้ว** ซึ่งมีผลทำให้บรรดาสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เคยได้มีการรับรองไว้อยู่เดิมในสมัยที่ใช้รัฐธรรมนูญ ปี 2540 มีผลใช้บังคับ รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวนี้ก็ยังคงให้ความคุ้มครองและรับรองอยู่เช่นเดียวกัน ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงจะได้พิจารณาตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นสำคัญ

* เป็นไปตามประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ 3 ลงวันที่ 19 กันยายน 2549

** มาตรา 3 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 บัญญัติว่า "ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาค บรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว ย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้"

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 นับเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทยที่มีการรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้อย่างชัดเจนที่สุดในบรรดารัฐธรรมนูญทั้ง 16 ฉบับที่ผ่านมาในอดีตของไทย และยังกำหนดให้องค์กรของรัฐทุกองค์กรใช้อำนาจโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กำหนดเกี่ยวกับการใช้สิทธิเสรีภาพว่าจะต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน นอกจากนี้ยังให้สิทธิแก่ประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงในกระบวนการนิติบัญญัติ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ รวมถึงการปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ผู้ยากไร้และด้อยโอกาส¹ ในที่นี้จึงขอเสนอทบทวนมติว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยในรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 มาใช้เป็นแนวทางการศึกษาถึงสิทธิเสรีภาพตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งมุ่งให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้ปลอดภัยจากการใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรมของรัฐหรือผู้อื่นและการคุ้มครองความเสมอภาคทางกฎหมายของบุคคล

สิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติไว้ในหมวดที่ 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยและบางส่วนได้บัญญัติไว้ในหมวดที่ 8 ว่าด้วยศาล โดยขอแบ่งแยกอธิบายเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) สิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองและคุ้มครองแก่ประชาชน และ 2) สิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองและคุ้มครองไว้โดยเฉพาะสำหรับคนพิการ

4.1.1 สิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองและคุ้มครองแก่ประชาชน

เมื่อก้าวถึงหลักเกณฑ์การรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนก็หมายความว่าความถึงการทำให้สิทธิมนุษยชนกลายเป็นสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายบ้านเมืองและส่งผลให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนใช้ยันทั้งระหว่างกันเองและระหว่างประชาชน รวมถึงใช้ยันกับรัฐและหน่วยงานของรัฐได้ และฝ่ายนิติบัญญัติก็ไม่อาจตรากฎหมายมากระทบสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ได้² ซึ่งสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้เป็นการทั่วไปก็คือการให้การรับรองและคุ้มครองแก่ประชาชนทุกคนโดยไม่มีการแบ่งแยกออกเป็นประเภท ไม่ว่าจะ เป็นชายหรือหญิง เด็กหรือคนชรา ผู้มีความพิการหรือไม่ก็ตาม ทุกคนต่างก็มีสิทธิและเสรีภาพที่

¹ มานิตย์ จุมปา, คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พุทธศักราช 2540), 5 (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2546), หน้า 47-48.

² ศุภลักษณ์ พินิจภูวนล, หลักและวิธีปฏิบัติในการบังคับใช้รัฐธรรมนูญในกรณีที่มีบทบัญญัติว่า "ทั้งนี้ เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ", หน้า 52.

รัฐธรรมนูญให้การรับรองไว้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน อาจจำแนกสิทธิเสรีภาพเหล่านี้ได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ สิทธิเสรีภาพที่มีลักษณะเป็นสิทธิมนุษยชน และสิทธิเสรีภาพที่เป็นสิทธิของพลเมือง

1) สิทธิเสรีภาพที่มีลักษณะเป็นสิทธิมนุษยชน คือบรรดาสิทธิและเสรีภาพที่ถือกันว่าติดตัวมนุษย์ทุกคนมาแต่กำเนิดและไม่อาจถูกพรากไปโดยไม่เป็นการทำลายความเป็นมนุษย์ มีรากฐานสำคัญมาจากแนวความคิดในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ได้ศึกษามาแล้วในหัวข้อ 2.2

สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่มีลักษณะเป็นสิทธิมนุษยชน ได้แก่

- สิทธิในความเสมอภาคตามกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย อย่างเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม (มาตรา 30)

- สิทธิเสรีภาพในชีวิตร่างกาย หรือความมั่นคงในชีวิตร่างกาย จากการลงโทษด้วยวิธีการทรมาน ทารุณกรรม โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือในการจับกุม คุมขัง ตรวจค้นตัวบุคคล ที่เป็นการอันไม่ชอบด้วยกฎหมาย (มาตรา 31) สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับใช้กฎหมายอาญาย้อนหลัง (มาตรา 32) สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานในคดีอาญาว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (มาตรา 33)

- สิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ได้แก่ สิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในการได้รับการสอบสวนหรือพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม (มาตรา 241) สิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาในการมีทนาย (มาตรา 242) สิทธิของบุคคลที่จะไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองอันอาจทำให้ตนถูกฟ้องเป็นคดีอาญา (มาตรา 243) สิทธิของพยานในคดีอาญาในการได้รับความคุ้มครองและค่าตอบแทนที่จำเป็นจากรัฐ (มาตรา 244) สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาในการได้รับความคุ้มครองและค่าตอบแทนที่จำเป็นจากรัฐ (มาตรา 245) สิทธิของบุคคลที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดีในอันที่จะได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายคืนตามสมควร ตลอดจนบรรดาสิทธิที่เสียไปเพราะการนั้นเมื่อปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด (มาตรา 246) สิทธิในการรื้อฟื้นคดีอาญา (มาตรา 247)

³ รรพจน์ วิศรุตพิชญ์, สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540, 2, หน้า 40.

- สิทธิเสรีภาพในชีวิตส่วนตัว ได้แก่ สิทธิในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียงและความเป็นอยู่ส่วนตัว (มาตรา 34) เสรีภาพในเคหสถาน (มาตรา 35) เสรีภาพในการติดต่อสื่อสาร (มาตรา 37)

- สิทธิเสรีภาพในตัวบุคคล* ได้แก่ เสรีภาพในการเดินทางและเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย (มาตรา 36)

- สิทธิเสรีภาพทางความคิด หรือสิทธิเสรีภาพทางปัญญาและศีลธรรม ได้แก่ เสรีภาพในการนับถือศาสนา นิกาย ลัทธิทางศาสนา และปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อของตน (มาตรา 38) เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น (มาตรา 39) เสรีภาพในทางวิชาการ (มาตรา 42) สิทธิในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (มาตรา 43) เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ (มาตรา 44) เสรีภาพในการรวมตัวกันก่อตั้งสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร องค์การเอกชน หรือหมู่คณะอื่น ๆ เป็นต้น (มาตรา 45) สิทธิชุมนุมท้องถิ่นดั้งเดิม (มาตรา 46) สิทธิได้รับทราบข้อมูลหรือข่าวสารณะในครอบครองของหน่วยราชการ (มาตรา 58) สิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผล ในกิจกรรมที่จะมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต และแสดงความคิดเห็นของตนในเรื่องดังกล่าว (มาตรา 59)

- สิทธิเสรีภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินและการสืบมรดก (มาตรา 48) สิทธิที่จะได้รับค่าเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ (มาตรา 49) เสรีภาพในการประกอบกิจการ ประกอบอาชีพ และแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม (มาตรา 50) ความคุ้มครองที่จะไม่ถูกเกณฑ์แรงงาน (มาตรา 51) สิทธิในการรับบริการทางสาธารณสุข (มาตรา 52) สิทธิที่จะร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษาและได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพและสิ่งแวดล้อมที่ดี (มาตรา 56) สิทธิผู้บริโภค (มาตรา 57) สิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติราชการทางปกครอง (มาตรา 60) สิทธิในการเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ (มาตรา 61) สิทธิในการฟ้องร้องนิติบุคคลของรัฐ (มาตรา 62)

* สิทธิเสรีภาพในตัวบุคคลนี้ มีความใกล้เคียงกับสิทธิเสรีภาพในชีวิตร่างกายอย่างมาก โดยสิทธิเสรีภาพในชีวิตร่างกายเน้นในเรื่องการคุ้มครองชีวิตและร่างกายของบุคคลจากการกระทำของบุคคลอื่น ในขณะที่สิทธิเสรีภาพในตัวบุคคลมองในแง่ตัวบุคคลที่เป็นผู้ทรงสิทธิเสรีภาพนั้นว่าสามารถกระทำกรกับเนื้อตัวร่างกายของเขาได้ทราบเท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมายบ้านเมือง และคุ้มครองจากการถูกก้าวล่วงสิทธิเสรีภาพโดยปราศจากความยินยอม ดูเพิ่มเติมใน เกรียงไกร เจริญชนาวัดณ์, หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ (กรุงเทพฯ : วิญญูชน) 2547 หน้า 29.

2) **สิทธิเสรีภาพที่เป็นสิทธิของพลเมือง** เป็นสิทธิเสรีภาพในอันที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างเจตนารมณ์ของรัฐ หรืออีกนัยหนึ่งคือบรรดาสิทธิเสรีภาพทางการเมืองต่าง ๆ อันได้แก่ เสรีภาพในการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองเพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชนและเพื่อดำเนินกิจการในทางการเมืองให้เป็นไปตามเจตนารมณ์นั้น ตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (มาตรา 47) สิทธิในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (มาตรา 105) สิทธิในการเลือกตั้งวุฒิสมาชิก (มาตรา 124) สิทธิลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (มาตรา 107) สิทธิลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นวุฒิสมาชิก (มาตรา 125) สิทธิในการต่อต้านการล้มล้างระบอบประชาธิปไตย (มาตรา 65)

แม้สิทธิในลักษณะดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีรัฐแล้ว แต่ก็ถือกันว่าสิทธิเสรีภาพของพลเมืองนี้สืบเนื่องมาจากสิทธิมนุษยชนนั่นเอง เพราะการที่ราษฎรเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างเจตนารมณ์ของรัฐไม่ว่าโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม ก็เป็นวิธีการเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของคนที่สร้างความมั่นใจได้วิธีการหนึ่งในหลาย ๆ วิธีการ ซึ่งประชาชนจะรู้สึกมีความมั่นใจว่าผู้ปกครองที่มาจากการเลือกตั้งของตนไม่ว่าโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม และอยู่ภายใต้การควบคุมตรวจสอบของประชาชนอยู่ตลอดเวลาย่อมไม่อาจกดขี่ข่มเหงประชาชนได้ง่ายดังเช่นผู้ปกครองที่สถาปนาตนเองโดยพลการ⁴

4.1.2 สิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองและคุ้มครองไว้โดยเฉพาะสำหรับ คนพิการ

นอกเหนือไปจากสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองและคุ้มครองแก่ประชาชนทุกคนเป็นการทั่วไปดังที่กล่าวมาในข้อ 4.1.1 แล้วนั้น รัฐธรรมนูญยังได้วางมาตรการสำคัญเพื่อเน้นย้ำถึงความเสมอภาคตามกฎหมายของบุคคล โดยบัญญัติห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ กฎหมายห้ามมิให้มีการจัดแบ่งบุคคลออกเป็นประเภทๆ โดยอาศัยความแตกต่างในเรื่องดังกล่าวมาเป็นเกณฑ์ในการแบ่งแยก แล้วปฏิบัติต่อบุคคลที่ได้จัดแบ่งเป็นพวก ๆ นั้น ให้มีความแตกต่างไปจากการปฏิบัติต่อบุคคลทั่วไป

⁴ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540, 2, หน้า 44-45.

ตัวอย่างเช่น ในพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2498 (ซึ่งปัจจุบันได้ถูกยกเลิกโดยพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 แล้ว) ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งไว้ โดยมีข้อห้ามบุคคลหูหนวกหรือเป็นใบ้หรือตาบอดทั้งสองข้าง มิให้มีสิทธิในการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านี้โดยนำเหตุแห่งความแตกต่างทางสภาพร่างกายหรือสุขภาพมาเป็นเหตุในการปฏิบัติให้แตกต่างไปจากบุคคลอื่น ๆ เมื่อพิจารณาตามหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญในยุคปัจจุบัน ย่อมถือได้ว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล จึงต้องมีการปรับปรุงแก้ไขหรือยกเลิกเพิกถอนให้ชอบด้วยกฎหมายต่อไป

แต่ในกรณีที่รัฐได้กำหนดมาตรการบางอย่างขึ้น เพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลบางกลุ่มซึ่งมีข้อเสียเปรียบบางประการมากกว่าบุคคลทั่วไป ให้สามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น การเลือกปฏิบัติต่อบุคคลตามมาตรการดังกล่าวนี้ ไม่ถือได้ว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม* ซึ่งหลักกฎหมายดังกล่าวนี้เป็นหลักการสำคัญที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการโดยอาศัยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสภาพร่างกายหรือสุขภาพ ฉะนั้น จึงทำให้การเลือกปฏิบัติต่อคนพิการเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้คนพิการสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น รัฐธรรมนูญให้การรับรองว่าสามารถดำเนินการในลักษณะดังกล่าวได้โดยไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม

อนึ่ง ผู้เขียนขอตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการใช้ถ้อยคำในมาตรา 30 วรรคสาม เรื่องการห้ามเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ซึ่งใช้ถ้อยคำว่า "สภาพร่างกายหรือสุขภาพ" เพื่อให้ครอบคลุมถึง "ความพิการ" ด้วยนั้น เป็นการมองความพิการในรูปแบบเชิงการแพทย์ ดังที่ได้กล่าวมาในหัวข้อ 2.1.1 และต้องอาศัยการตีความจึงจะสามารถทราบได้ว่าสภาพร่างกายหรือสุขภาพนั้นหมายความรวมถึงกรณีความพิการด้วยหรือไม่ เพราะในกฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้โดยตรงถึงกรณีความพิการ ซึ่งความพิการบางลักษณะเป็นความพิการที่ไม่เห็นประจักษ์จากสภาพร่างกายหรือสุขภาพ ต้องอาศัยการตรวจจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางจึงจะทราบได้ว่า

* มาตรา 30 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

วรรคสาม บัญญัติว่า "การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพร่างกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้"

วรรคสี่ บัญญัติว่า "มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม"

บุคคลดังกล่าวเป็นผู้มีความพิการ และในกรณีดังกล่าวนี้อาจทำให้บุคคลกลุ่มนี้ไม่ได้รับประโยชน์จากบทบัญญัติของกฎหมายและขาดโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม จึงสมควรที่จะกำหนดกรณีการห้ามเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่อง "ความพิการ" ขึ้นมาเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความชัดเจนว่าคนพิการสามารถรับประโยชน์จากบทบัญญัติของกฎหมายนี้ได้โดยตรง นอกจากนั้น หากพิจารณาในส่วนของกฎหมายต่างประเทศตามที่ได้ศึกษามาในบทที่ 3 จะเห็นได้ว่าได้มีการบัญญัติกรณีการห้ามเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุแห่งความพิการเอาไว้อย่างชัดเจนแล้ว

แต่อย่างไรก็ตาม ณ ปัจจุบันนี้ ยังคงถือว่าหลักรัฐธรรมนูญที่กล่าวมานี้เป็นหัวใจสำคัญสำหรับการขจัดบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการ ให้หมดสิ้นไป รวมทั้งยังเป็นที่มาแห่งการสร้างมาตรฐานการพิเศษเพื่อส่งเสริมให้คนพิการสามารถใช้สิทธิเสรีภาพได้อย่างเท่าเทียมกับบุคคลอื่น ๆ และในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็ได้รับบัญญัติมาตรฐานการพิเศษเพื่อส่งเสริมให้คนพิการได้รับความเสมอภาคเท่าเทียมในการใช้สิทธิเสรีภาพไว้ด้วยเช่นกัน ได้แก่ สิทธิในการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ และสิทธิที่จะได้รับการสงเคราะห์จากรัฐ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้

4.1.2.1 สิทธิในการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ

เป็นสิทธิที่รัฐธรรมนูญได้รับรองให้กับบุคคลซึ่งมีความพิการหรือทุพพลภาพ โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 55* เพื่อให้มีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลือจากรัฐ แต่ได้ใช้ถ้อยคำลงท้ายว่า "ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ" เนื่องจากไม่เป็นการง่ายนักที่จะบัญญัติให้เนื้อความในรัฐธรรมนูญมีความกระชับ จึงได้กำหนดรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในลักษณะของหลักการทั่วไปในรัฐธรรมนูญ และกำหนดให้ออกกฎเกณฑ์พิเศษขยายความหรือเสริมบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ โดยใช้ถ้อยคำลงท้ายว่า "ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ" ซึ่งการกำหนดหลักการเฉพาะในลักษณะ

* มาตรา 55 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บัญญัติว่า "บุคคลซึ่งพิการหรือทุพพลภาพ มีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ"

ของการขยายความเนื้อหาสาระหรือการกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพดังกล่าวนี้จะกระทำได้อีกแต่โดยการตราเป็นพระราชบัญญัติต่อไป⁵

เหตุที่กล่าวว่า กฎหมายที่จะกำหนดรายละเอียดแห่งสิทธิของบุคคลซึ่งพิการหรือทุพพลภาพ ในการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลือจากรัฐต้องอยู่ในรูปแบบ “พระราชบัญญัติ” ก็เนื่องมาจากมาตรา 55 เป็นบทบัญญัติที่ฝ่ายนิติบัญญัติสามารถใช้ดุลพินิจในการกำหนดเนื้อหาสาระรายละเอียดของกฎหมายเองได้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ และการใช้ถ้อยคำลงท้ายว่า “ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” นับเป็นรูปแบบหนึ่งแห่งการ “จำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญได้ให้การรับรองไว้ โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้” ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 2.2.3.2.3 ซึ่งกฎหมายในความหมายของรัฐธรรมนูญที่รับรองและคุ้มครองหรือจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคล หมายถึง กฎหมายในรูปแบบของพระราชบัญญัติ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ พระราชกำหนด เท่านั้น⁶

แต่กฎหมายทั้งสามรูปแบบนี้ก็มิเื่อนไขและหลักเกณฑ์ในการตรากฎหมายที่แตกต่างกันไป โดยพระราชบัญญัติสามารถตราขึ้นได้ตลอดเวลาผ่านกระบวนการทางนิติบัญญัติโดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญสามารถตราขึ้นได้เฉพาะเรื่องที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ว่าให้ตราเป็นพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ได้แก่ กฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง กฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง และกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ส่วนพระราชกำหนดสามารถตราขึ้นได้ต่อเมื่อมีเหตุการณเฉพาะและอยู่ภายใต้เงื่อนไขเกี่ยวกับความปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจ หรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ หรือในกรณีการตรากฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากรหรือเงินตราซึ่งมีความจำเป็นต้องพิจารณาโดยด่วนและลับเพื่อรักษาประโยชน์ของแผ่นดิน⁷ ดังนั้น การตรากฎหมายเพื่อกำหนดรายละเอียดแห่งสิทธิตามมาตรา 55 จึงสามารถทำได้เฉพาะในรูปแบบของพระราชบัญญัติแต่เพียงเท่านั้น

เมื่อพิจารณาตามหลักเกณฑ์ข้างต้นแล้วจะพบว่า จนกระทั่งปัจจุบัน นับเป็นระยะเวลาเกือบสิบปีแล้วนับแต่ที่รัฐธรรมนูญได้ให้การรับรองสิทธิของบุคคลซึ่งพิการหรือ

⁵ ศุภลักษณ์ พินิจภูวดล, หลักและวิธปฏิบัติในการบังคับใช้รัฐธรรมนูญในกรณีที่มิบบทบัญญัติว่า “ทั้งนี้ เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”, หน้า 129.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 133 -134.

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 146.

ทุกพลภาพในการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ แต่ก็ยังไม่ปรากฏว่ารัฐดำเนินการออกกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติเพื่อกำหนดรายละเอียดของสิทธิดังกล่าวให้มีความชัดเจน จะมีก็แต่เพียงการบัญญัติรับรองสิทธิดังกล่าวไว้เฉพาะในแง่มุมทางการศึกษา ตามมาตรา 10 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542^{*} และมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 (ซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดในหัวข้อถัดไป) ส่วนการกำหนดให้อาคาร สถานที่ ยานพาหนะ และบริการสาธารณะ มีอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกโดยตรงแก่คนพิการ ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2542) ออกตามความในพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 มาตรา 17 (1)** และการกำหนดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา ตามกฎกระทรวง พ.ศ. 2548 ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 มาตรา 8 (1) และ (4)-(9)*** นั้น ไม่ถือเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อกำหนดรายละเอียดแห่ง

* มาตรา 10 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 วรรคสาม บัญญัติว่า "การศึกษาสำหรับคนพิการในวรรคสอง ให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง"

** มาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 บัญญัติว่า "เพื่อเป็นการคุ้มครองและสงเคราะห์คนพิการ ให้รัฐมนตรีมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนด (1) ลักษณะอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ หรือบริการสาธารณะอื่นที่ต้องมีอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกโดยตรงแก่คนพิการ"

*** มาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 บัญญัติว่า "เพื่อประโยชน์แห่งความมั่นคงแข็งแรง ความปลอดภัย การป้องกันอัคคีภัย การสาธารณสุข การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การผังเมือง การสถาปัตยกรรม และการอำนวยความสะดวกแก่การจราจร ตลอดจนการอื่นที่จำเป็นเพื่อปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการควบคุมอาคารมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนด

(1) ประเภท ลักษณะ แบบ รูปทรง สัดส่วน ขนาด เนื้อที่ และที่ตั้งของอาคาร

(2) ...

(4) แบบและวิธีการเกี่ยวกับการติดตั้งระบบประปา ก๊าซ ไฟฟ้า เครื่องกล ความปลอดภัยเกี่ยวกับอัคคีภัยหรือภัยพิบัตินอกจากนี้ และการป้องกันอันตรายเมื่อมีเหตุฉุกเฉินวุ่นวาย

(5) แบบ และจำนวนของห้องน้ำและห้องส้วม

(6) ระบบการจัดการเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของอาคาร เช่น ระบบการจัดแสงสว่าง การระบายอากาศ การปรับอากาศ การฟอกอากาศ การระบายน้ำ การบำบัดน้ำเสีย และการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

(7) ลักษณะ ระดับ ความสูง เนื้อที่ของที่ว่างภายนอกอาคาร หรือแนวอาคาร

(8) ระยะหรือระดับระหว่างอาคารกับอาคารหรือเขตที่ดินของผู้อื่น หรือระหว่างอาคารกับถนน ตรอก ซอย ทางเท้า ทาง หรือที่สาธารณะ

(9) พื้นหรือสิ่งก่อสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่ยอดรถ ที่กัลบริด และทางเข้าออกของรถสำหรับอาคารบางชนิดหรือบางประเภท ตลอดจนลักษณะและขนาดของพื้นที่หรือสิ่งก่อสร้างขึ้นดังกล่าว"

สิทธิที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองตามนัยแห่งมาตรา 55 เนื่องจากเนื้อหาในพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทในการออกกฎกระทรวงดังกล่าว มิได้บัญญัติในลักษณะที่เป็นการให้สิทธิแก่คนพิการตามที่รัฐธรรมนูญได้ให้การรับรองไว้ ดังเช่นที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายด้านการศึกษา เป็นแต่เพียงบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์ในการให้คนพิการได้รับ “การสงเคราะห์” ซึ่งมีความแตกต่างไปจาก “การให้สิทธิ” ตามรัฐธรรมนูญ ดังนั้น แม้กฎกระทรวงทั้งสองฉบับจะมีการกำหนดเกี่ยวเนื่องกับสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ แต่ก็หาได้มีความเชื่อมโยงมาจากกฎหมายแม่บทในระดับพระราชบัญญัติที่บัญญัติขึ้นตามความในรัฐธรรมนูญ จึงไม่อาจถือได้ว่ากฎกระทรวงทั้งสองฉบับนี้เป็นกฎหมายซึ่งกำหนดรายละเอียดแห่งสิทธิของผู้พิการและคุณภาพที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองไว้แต่อย่างใด

นอกจากนั้น ความไม่ชัดเจนของการกำหนดให้บัญญัติรายละเอียดแห่งสิทธิตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ในกฎหมายอีกฉบับ ทำให้ผู้เข้าใจผิดไปจนถึงขนาดออกมาให้ความเห็นว่า บทบัญญัติในเรื่องสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญฉบับ¹⁴ พ.ศ. 2540 เป็นบทบัญญัติที่ไม่สมบูรณ์ในตัวเอง เพราะในแต่ละมาตราต่างกำหนดให้ต้องมีการออกกฎหมายตามมาโดยใช้คำว่า “ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ซึ่งหากพิจารณาตามหลักรัฐธรรมนูญแล้ว สิทธิต่าง ๆ ที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติคุ้มครองหรือรับรองไว้ ย่อมมีความสมบูรณ์ทันทีนับแต่รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวมีผลใช้บังคับ การกำหนดให้ออกกฎหมายตามมาก็เพียงเพื่อกำหนดกลไกหรือวิธีการในการใช้สิทธินั้นให้เป็นระบบเพียงเท่านั้น¹⁵ และเนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญเคยมีคำวินิจฉัยที่ 62/2545 วินิจฉัยไปในทำนองว่า หากยังไม่มียกกฎหมายบัญญัติ ประชาชนก็ยังไม่ได้รับการรับรองสิทธิตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ จึงทำให้ผู้เข้าใจไปว่าบทบัญญัติในลักษณะดังกล่าวไม่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง ซึ่งในเรื่องนี้ด้วยความเคารพต่อความเห็นของศาลรัฐธรรมนูญ ผู้เขียนมีความเห็นว่า เนื่องจากรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่มีความสูงสุดเด็ดขาด และเป็นพื้นฐานแห่งที่มาของสิทธิเสรีภาพที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายฉบับอื่น สิทธิและเสรีภาพที่ได้บัญญัติรับรองหรือคุ้มครองไว้ในรัฐธรรมนูญย่อมมีผลสมบูรณ์ในตัวเองแล้วทันทีที่รัฐธรรมนูญมีผลใช้บังคับ การใช้ถ้อยคำว่า “ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” เป็นการกำหนดให้ฝ่ายนิติบัญญัติมีหน้าที่ไปกำหนดรายละเอียดแห่งสิทธิดังกล่าวต่อไป และยิ่งถือเป็นกรณีที่รัฐธรรมนูญเปิดช่องให้ฝ่ายนิติบัญญัติ

¹⁴ การสงเคราะห์เป็นลักษณะของการให้ฝ่ายเดียว โดยไม่ก่อให้เกิดหน้าที่ต่อผู้ให้การสงเคราะห์ และไม่เกิดสิทธิในการเรียกร้องให้มีการปฏิบัติจัดทำให้เป็นไปตามเงื่อนไขแห่งการสงเคราะห์นั้น การให้การสงเคราะห์จึงมีลักษณะเป็นเพียงกฎหมายเมตตาธรรม มิใช่กฎหมายที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของแต่ละฝ่าย ส่วนการให้สิทธิเป็นการกำหนดสิทธิและหน้าที่ให้เป็นเงื่อนไขซึ่งกันและกัน เมื่อกฎหมายให้สิทธิแก่ฝ่ายหนึ่ง ย่อมก่อให้เกิดอีกฝ่ายหนึ่งมีหน้าที่ในการปฏิบัติจัดทำให้เป็นไปตามสิทธิตามที่ได้มีการรับรองไว้

¹⁵ นันทวัฒน์ บรรณานันท์, “บทบรรณาธิการครั้งที่ 151 ในเว็บไซต์ www.pub-law.net: รัฐธรรมนูญใหม่ ความมีสาระและประเด็นอย่างไร(3) [ออนไลน์], 2550, แหล่งที่มา <http://www.pub-law.net> [20 มกราคม 2550]

สามารถจะบัญญัติให้สิทธิหรือจำกัดสิทธิเพียงใดก็ได้ เพื่อมิให้กลายเป็นการรับรองสิทธิไว้อย่างกว้างขวางจนเกินไป⁹ เนื่องจากรัฐธรรมนูญไม่ได้วางกรอบหรือเงื่อนไขแห่งการจำกัดสิทธิดังกล่าวเอาไว้ การกระทำต่าง ๆ จึงต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งสิทธิที่รัฐธรรมนูญได้ให้การรับรองไว้ด้วยเช่นกัน

4.1.2.2 สิทธิที่จะได้รับการสงเคราะห์จากรัฐให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้

มาตรา 80 วรรคสอง^{*} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) ได้กำหนดให้รัฐส่งเสริมการพัฒนามาตรฐานการดำรงชีวิตที่ดีขึ้นให้กับผู้พิการหรือทุพพลภาพ เช่น การพัฒนาความก้าวหน้าทางด้านการศึกษาและเทคโนโลยีสำหรับคนพิการ การฟื้นฟูสมรรถภาพและฝึกอบรมการประกอบอาชีพสำหรับคนพิการ ซึ่งนับเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้คนพิการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและสามารถพึ่งพาตนเองได้ ปัจจุบันพบว่าหน่วยงานของรัฐหลายแห่งมีนโยบายในการจัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการให้ดีขึ้นและให้สามารถพึ่งตนเองได้ เช่น การจัดให้มีศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการตามภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งจัดขึ้นโดยสำนักส่งเสริมและพิทักษ์คนพิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หรือการดำเนินการวิจัยและพัฒนาเพื่อจัดทำโปรแกรมคอมพิวเตอร์สังเคราะห์เสียงพูดจากข้อความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อช่วยพัฒนาระบบอ่านหน้าจอสำหรับคนพิการทางการมองเห็น ทำให้สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้มากขึ้น โดยศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น

รัฐธรรมนูญได้บัญญัติหน้าที่ดังกล่าวไว้ในหมวด 5 เป็นแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ เพื่อให้ใช้เป็นแนวทางสำหรับการตรากฎหมายและกำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งคณะรัฐมนตรีที่จะเข้าบริหารราชการแผ่นดินจะต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภาตามมาตรา 211 โดยจะต้องชี้แจงต่อรัฐสภาให้ชัดเจนว่าจะดำเนินการใดเพื่อบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ^{**} ซึ่งมีสภาพบังคับ

⁹ มานิตย์ จุมปา, คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พุทธศักราช 2540), 5, หน้า 53.

^{*} มาตรา 80 วรรคสอง บัญญัติว่า “รัฐต้องสงเคราะห์คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพและผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้”

^{**} มาตรา 88 บัญญัติว่า “บทบัญญัติในหมวดนี้มีไว้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการตรากฎหมายและการกำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดิน

ในการแถลงนโยบายต่อรัฐสภาตามมาตรา 211 คณะรัฐมนตรีที่จะเข้าบริหารราชการแผ่นดิน ต้องชี้แจงต่อรัฐสภาให้ชัดเจนว่าจะดำเนินการใดเพื่อบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐตามที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้ และต้องจัดทำรายงานแสดงผลการดำเนินการรวมทั้งปัญหาและอุปสรรค เสนอต่อรัฐสภาปีละหนึ่งครั้ง”

แต่เพียงในแง่การกำหนดพันธกิจให้รัฐสภาและฝ่ายบริหารปฏิบัติจัดทำ แต่ก็ไม่ได้มีผลถึงกับเป็นการก่อให้เกิดสิทธิแก่ราษฎรในการฟ้องเรียกร้องให้รัฐปฏิบัติจัดทำพันธกิจดังกล่าว แต่อย่างใด¹⁰

การกำหนดหลักการแห่งนโยบายที่รัฐจะต้องปฏิบัติจัดทำไว้ในรัฐธรรมนูญมิได้หมายความว่า เป็นการห้ามรัฐบาลไม่ให้มีนโยบายเป็นของตนเอง รัฐบาลยังสามารถเลือกและจัดลำดับขั้นตอนการดำเนินนโยบายเพื่อบรรลุเป้าหมายของการบริหารประเทศอันเป็นแนวทางหลักที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญได้ แต่ได้กำหนดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐไว้ก็เพื่อช่วยรักษาความต่อเนื่องและความสม่ำเสมอของการบริหารราชการแผ่นดินไว้ไม่ให้เปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลในแต่ละครั้ง ซึ่งแต่ละรัฐบาลต่างก็มีแนวนโยบายในการบริหารประเทศที่แตกต่างกันไป ทำให้ปรากฏขึ้นบ่อยครั้งว่าหลายโครงการที่ดำเนินการอยู่ในรัฐบาลสมัยหนึ่งได้ถูกรื้อถอนหรือเพิกเฉยในรัฐบาลสมัยถัดไป ดังนั้นจึงมีการกำหนดแนวทางไว้ในรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นประกันว่าอย่างน้อยเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ รัฐบาลจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง เป็นพันธะผูกพันผู้บริหารประเทศในฐานะรัฐบาลที่จะต้องปฏิบัติซึ่งจะสามารถทำได้มากหรือน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับความสามารถของรัฐบาลแต่ละชุด¹¹

เมื่อพิจารณาตามหลักเกณฑ์ข้างต้นแล้วจะเห็นได้ว่า การกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ดังกล่าวนั้นเป็นการสร้างสิทธิให้กับผู้พิการหรือทุพพลภาพขึ้นมา แม้สิทธิที่ผู้พิการหรือทุพพลภาพจะได้รับจะได้บัญญัติไว้ในฐานะเพียงแค่นโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ซึ่งมีค่าบังคับต่ำกว่าการรับรองให้เป็นสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย แต่บทบัญญัติดังกล่าวของรัฐธรรมนูญก็เป็นหลักประกันได้ในระดับหนึ่งว่ารัฐบาลจะต้องบริหารประเทศไปอย่างสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ หรืออย่างน้อยที่สุดก็จะไม่ดำเนินการไปในลักษณะที่ขัดหรือแย้งกับหลักการดังกล่าวอย่างแน่นอน อันเป็นการช่วยยกระดับสิทธิของผู้พิการหรือทุพพลภาพซึ่งในอดีตไม่ได้รับการเอาใจใส่ดูแลจากรัฐ รวมไปถึงมีการจำกัดตัดสิทธิด้วยในบางส่วน ให้กลับเข้าสู่การมีสิทธิเสรีภาพและพัฒนาไปสู่ความเสมอภาคและเท่าเทียม

¹⁰ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540, 2, หน้า 26.

¹¹ ศุภลักษณ์ พินิจภาวตล, หลักและวิธีปฏิบัติในการบังคับใช้รัฐธรรมนูญในกรณีที่มิชอบด้วยบทบัญญัติว่า "ทั้งนี้ เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ", หน้า 71.

นอกเหนือไปจากสิทธิเสรีภาพที่ได้กล่าวถึงข้างต้นนั้น ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย สิทธิเสรีภาพทั้งหลายของบุคคลทุกคนย่อมมีอยู่อย่างบริบูรณ์ในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ โดยไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายลายลักษณ์อักษรระบุไว้ซ้ำอีก แต่การบัญญัติถึงสิทธิเสรีภาพเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ในรัฐธรรมนูญก็ได้เป็นการลบล้างสิทธิและเสรีภาพที่บุคคลมีอยู่แล้วโดยกำเนิดหรือโดยกฎหมายอื่น¹² หรือในกรณีที่รัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติรับรองสิทธิมนุษยชนบางเรื่องไว้โดยตรง ก็ได้ให้ความหมายว่ารัฐธรรมนูญปฏิเสธไม่รับรองหรือความคุ้มครองสิทธิดังกล่าว หากแต่เป็นการรับรองสิทธิเสรีภาพโดยปริยายหรือเปิดโอกาสให้มีการรับรองโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ* ซึ่งเมื่อนำไปพิจารณาเปรียบเทียบกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 จะพบว่าเนื้อหาแห่งบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในเรื่องสิทธิและเสรีภาพไม่มีส่วนใดที่ขัดหรือแย้งกับหลักสากล

จากการวางหลักกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ความเสมอภาค และการห้ามเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศ มีผลทำให้กฎหมายฉบับต่าง ๆ ที่มีลำดับชั้นต่ำกว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญทั้งที่มีอยู่เดิมและที่จะตราขึ้นใหม่ จะต้องมิมีเนื้อหาที่ไม่ขัดต่อหลักรัฐธรรมนูญ กฎหมายที่มีอยู่แต่เดิมฉบับใดมีเนื้อหาที่ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญก็ต้องได้รับการแก้ไขปรับปรุงหรือยกเลิกเสีย เพื่อให้ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ นอกเหนือจากความคุ้มครองและรับรองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแล้ว ในปัจจุบันยังมีกฎหมายอีกจำนวนมากที่มีบทบัญญัติเกี่ยวข้องกับคนพิการทางการมองเห็น ทั้งโดยทางตรงและโดยทางอ้อม ทั้งในแง่การคุ้มครอง รับรอง ส่งเสริมสิทธิ และในแง่การจำกัดสิทธิเสรีภาพของคนพิการทางการมองเห็น ในการศึกษาครั้งนี้ขอแบ่งแยกการพิจารณาโดยจัดแบ่งกฎหมายเป็นกลุ่ม ๆ ดังต่อไปนี้

¹² ไพศาล กุมาลย์วิสัย, "วิจารณ์กฎหมาย (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย)," ตุลพาท ฉบับที่ 4 (2511): 96-97 อ้างถึงใน วรวจน์ วิศรุตพิชญ์, สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540, 2, หน้า 32.

* มาตรา 27 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บัญญัติว่า "สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยาย หรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครอง และผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมายและการตีความกฎหมายทั้งปวง"

4.2 การจำแนกประเภทกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของคนพิการทางการมองเห็น

4.2.1 กลุ่มกฎหมายที่ให้การคุ้มครองและรับรองสิทธิและเสรีภาพของคนพิการทางการมองเห็น

นอกจากการรับรองความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลทุกคน และสิทธิของคนพิการที่จะไม่ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ดังที่ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแล้ว ยังพบว่ายังมีกฎหมายอีกหลายฉบับที่คุ้มครองและรับรองสิทธิเสรีภาพของคนพิการทางการมองเห็นในบริบทที่แตกต่างกันไป ได้แก่

ก. เรื่องความสามารถในการใช้สิทธิทางแพ่ง

ดังที่ได้กล่าวถึงเรื่องความสามารถของบุคคลในการมีสิทธิและในการใช้สิทธิ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ป.พ.พ.) ในหัวข้อ 2.1.2.4 เรื่อง “ความสามารถของคนพิการทางการมองเห็น: ข้อพิจารณาความสามารถในเชิงกฎหมาย” นั้น จะเห็นได้ว่า แม้ ป.พ.พ. จะไม่ได้กล่าวถึงความสามารถในการมีสิทธิและในการใช้สิทธิของคนพิการทางการมองเห็นไว้โดยตรง แต่ก็ไม่ได้มีการจำกัดความสามารถของคนพิการทางการมองเห็นเอาไว้แต่อย่างใด* จึงถือได้ว่ากฎหมายก็ได้ให้การรับรองความสามารถของคนพิการทางการมองเห็นไว้ในลักษณะเดียวกันกับความสามารถของบุคคลทั่วไป แต่ในขณะเดียวกันก็ได้สร้างมาตรการเสริมเพื่อคุ้มครองคนพิการทางการมองเห็นที่อยู่ในสถานะซึ่งไม่สามารถจัดทำกรงานต่าง ๆ ด้วยตนเองได้หรืออาจทำไปโดยอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของตนเองหรือของครอบครัว โดยให้ศาลสั่งให้เป็น “คนเสมือนไร้ความสามารถ” และอยู่ในความดูแลของผู้พิทักษ์**

* ในขณะที่บุคคลบางจำพวกถูกจำกัดความสามารถในการใช้สิทธิไว้ เพื่อคุ้มครองมิให้บุคคลกลุ่มนี้ถูกเอารัดเอาเปรียบ เนื่องจากโดยสภาพแล้วเป็นบุคคลที่อยู่ในฐานะเสียเปรียบกว่าบุคคลทั่วไป บุคคลที่กล่าวถึงนี้ ได้แก่ ผู้เยาว์ คนวิกลจริต คนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

** ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 32 บัญญัติว่า

“บุคคลใดมีกายพิการหรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบหรือประพฤตีสຸຍສູ້ຮຸ້ຍເສເຟເລເປັນອາຈິณ หรือติดสุรายาเมา หรือมีเหตุอื่นใดทำนองเดียวกันนั้น จนไม่สามารถจะจัดทำกรงานโดยตนเองได้ หรือจัดกิจการไปในทางที่อาจจะเสื่อมเสียแก่ทรัพย์สินของตนเองหรือครอบครัว เมื่อบุคคลตามที่ระบุไว้ในมาตรา 28 ร้องขอต่อศาล ศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถก็ได้

บุคคลซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถตามวรรคหนึ่ง ต้องจัดให้อยู่ในความพิทักษ์ การแต่งตั้งผู้พิทักษ์ ให้เป็นไปตามบทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายนี้”

อันเป็นการให้ความคุ้มครองไว้ล่วงหน้า เพื่อมิให้ถูกเอาเปรียบจากผู้ไม่ประสงค์ดีที่จะมาใช้กลอุบายหลอกล่อให้ยอมทำนิติกรรมสำคัญๆ* เช่น นำเงินไปลงทุน ให้กู้ยืมเงิน หรือให้ยืมอสังหาริมทรัพย์อันมีค่า เป็นต้น หากฝ่าฝืนทำไปโดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์นิติกรรมดังกล่าวที่คนเสมือนไร้ความสามารถทำขึ้นอาจถูกบอกล้างทำให้ไม่มีผลผูกพันคู่สัญญา ก็ได้

* ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 34 บัญญัติว่า

“คนเสมือนไร้ความสามารถนั้น ต้องได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์ก่อนแล้วจึงจะทำการอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ได้

- (1) นำทรัพย์สินไปลงทุน
- (2) รับคืนทรัพย์สินที่ไปลงทุน ต้นเงินหรือทุนอย่างอื่น
- (3) กู้ยืมหรือให้กู้ยืมเงิน ยืมหรือให้ยืมสังหาริมทรัพย์อันมีค่า
- (4) รับประกันโดยประการใด ๆ อันมีผลให้ตนต้องถูกบังคับชำระหนี้
- (5) เช่าหรือให้เช่าสังหาริมทรัพย์มีกำหนดระยะเวลาเกินกว่าหกเดือนหรือสังหาริมทรัพย์มีกำหนดระยะเวลาเกินกว่าสามปี

(6) ให้โดยเสนาหา เว้นแต่การให้ที่พอควรแก่ฐานานุรูป เพื่อการกุศล การสังคม หรือตามหน้าที่ธรรมจรรยา

(7) รับการให้โดยเสนาหาที่มีเงื่อนไขหรือค่าภาระติดพัน หรือไม่รับการให้โดยเสนาหา

(8) ทำ การอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อจะได้มาหรือปล่อยไปซึ่งสิทธิในอสังหาริมทรัพย์หรือในสังหาริมทรัพย์อันมีค่า

(9) ก่อสร้างหรือตัดแปลงโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่น หรือซ่อมแซมอย่างใหญ่

(10) เสนอคดีต่อศาลหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ เว้นแต่การร้องขอตามมาตรา 35 หรือการร้องขอถอนผู้พิทักษ์

(11) ประนีประนอมยอมความหรือมอบข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการวินิจฉัย

ถ้ามีกรณีอื่นใดนอกจากที่กล่าวในวรรคหนึ่ง ซึ่งคนเสมือนไร้ความสามารถอาจจัดการไปในทางเสื่อมเสียแก่ทรัพย์สินของตนเองหรือครอบครัว ในการสั่งให้บุคคลใดเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ หรือเมื่อผู้พิทักษ์ร้องขอในภายหลัง ศาลมีอำนาจสั่งให้คนเสมือนไร้ความสามารถนั้นต้องได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์ก่อนจึงจะทำการนั้นได้

ในกรณีที่คนเสมือนไร้ความสามารถไม่สามารถจะทำการอย่างหนึ่งอย่างใดที่กล่าวมาในวรรคหนึ่งหรือวรรคสองได้ด้วยตนเอง เพราะเหตุมีกายพิการหรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ ศาลจะสั่งให้ผู้พิทักษ์เป็นผู้มีอำนาจกระทำการนั้นแทนคนเสมือนไร้ความสามารถก็ได้ในกรณีเช่นนี้ ให้นำบทบัญญัติที่เกี่ยวกับผู้อนุบาลมาใช้บังคับแก่ผู้พิทักษ์โดยอนุโลม

คำสั่งของศาลตามมาตรา นี้ ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

การใดกระทำลงโดยฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรา นี้ การนั้นเป็นโมฆียะ”

มาตรการที่กล่าวมานี้เป็นเพียงมาตรการเสริมเพื่อคุ้มครองเฉพาะในกรณีที่คนพิการทางการมองเห็นไม่อาจจัดการงานได้เองหรืออาจทำไปในทางที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายกับทรัพย์สินของตนหรือของครอบครัว มิใช่การกำหนดให้คนพิการทางการมองเห็นทุกคนต้องเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถแต่อย่างใด จึงเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ให้ทั้งการรับรองและคุ้มครองความสามารถในการมีสิทธิและความสามารถในการใช้สิทธิของคนพิการทางการมองเห็นเอาไว้โดยกฎหมาย

ข. เรื่องสิทธิที่จะได้รับการดูแล

ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วยเจ็บ หรือคนชรา ไว้ในหมวด 4 มาตรา 307* มีผลเป็นการคุ้มครองคนพิการทางการมองเห็นที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้มิให้ถูกทอดทิ้งจากผู้มีหน้าที่ตามกฎหมายหรือตามสัญญา ในการดูแลบุคคลดังกล่าว โดยกฎหมายมีเจตนารมณ์สำคัญในการคุ้มครองดูแลมิให้เกิดอันตรายแก่ชีวิตกับผู้ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเอง หากผู้ที่มีหน้าที่ในการดูแลบุคคลดังกล่าวตามกฎหมาย เช่น บิดามารดา ตามมาตรา 1564 วรรคสอง** แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือผู้มีหน้าที่ตามสัญญา เช่น สัญญาจ้างให้เป็นผู้ดูแลหรือเป็นพยาบาลพิเศษ หากบุคคลที่มีหน้าที่ดังกล่าวทอดทิ้งหรือละเลยหน้าที่ที่จะมีความผิดและมีโทษทางอาญา จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ค. เรื่องสิทธิในการได้รับการชดเชยจากการกระทำที่ก่อให้เกิดความพิการ

ในกรณีที่บุคคลจะต้องตกเป็นคนพิการทางการมองเห็นเพราะการกระทำของบุคคลอื่น อันไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น ชกต่อยทำร้ายร่างกายและบริเวณใบหน้า สาดน้ำกรดใส่

* ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 307 บัญญัติว่า

“ผู้ใดมีหน้าที่ตามกฎหมายหรือตามสัญญาต้องดูแลผู้ซึ่งพึ่งตนเองมิได้ เพราะอายุ ความป่วยเจ็บ ภายพิการหรือจิตพิการ ทอดทิ้งผู้ซึ่งพึ่งตนเองมิได้นั้นเสียโดยประการที่น่าจะเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

** ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564 บัญญัติว่า

“บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์ บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วแต่เฉพาะผู้ทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองมิได้”

บริเวณใบหน้า ถือเป็นภาระกระทำละเมิดต่อผู้ถูกกระทำ ผู้กระทำจะต้องชดใช้ค่าเสียหายหรือที่เรียกว่า “ค่าสินไหมทดแทน” เพื่อชดเชยความเสียหายให้กับบุคคลที่ถูกกระทำ*

ค่าสินไหมทดแทนที่สามารถเรียกร้องเอาจากผู้กระทำละเมิดในกรณีดังกล่าวนี้ได้แก่ ค่าใช้จ่ายที่ผู้ได้รับความเสียหายต้องเสียไป เช่น ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ค่าเสียหายเพื่อการที่เสียความสามารถประกอบการทำงานโดยสิ้นเชิงหรือแต่บางส่วนทั้งในเวลาปัจจุบันและในอนาคต** รวมถึงสามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินอีกด้วยก็ได้ เช่นในกรณีที่ต้องสูญเสียอวัยวะ หน้ตาเสียโฉม ร่างกายพิการ เหล่านี้ถือว่าเป็นความเสียหายที่ไม่อาจคำนวณเป็นตัวเงินได้¹³

ยกตัวอย่างเช่น นายดำซึ่งเป็นพนักงานขับรถโดยสารประจำทางถูกนายขาว ชกต่อยบริเวณใบหน้าจนตาบวมทั้งสองข้าง นายดำได้เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลและเสียค่ารักษาพยาบาลเป็นเงินจำนวนหนึ่ง แต่ผลที่สุดแล้วตาที่บวมนั้นก็บอดลง ทำให้นายดำไม่สามารถทำงานเป็นพนักงานขับรถได้อีกต่อไป เช่นนี้นายดำสามารถเรียกร้องเอาค่าเสียหายจากนายขาวได้ ทั้งในส่วนค่ารักษาพยาบาลที่นายดำได้จ่ายไปก่อนหน้านี้ ค่าเสียหายจากการที่เสียความสามารถไม่สามารถประกอบอาชีพเป็นพนักงานขับรถได้อีกต่อไปตลอดชีวิต และค่าความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินจากการที่ต้องสูญเสียดวงตาทั้งสองข้างซึ่งนับเป็นอวัยวะสำคัญในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของบุคคลทั่วไป ซึ่งศาลจะเป็นผู้วินิจฉัยให้ว่าความเสียหายของนายดำที่เกิดจากการกระทำละเมิดของนายขาวนั้นมีเท่าใด โดยพิจารณาจากพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด***

นอกเหนือจากการชดเชยความเสียหายเป็นตัวเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว ผู้ถูกกระทำละเมิดให้ต้องกลายเป็นคนพิการทางการมองเห็น ยังได้รับการชดเชยทางด้านจิตใจด้วย โดยกฎหมายถือว่าการทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ผู้อื่นต้องสูญเสีย

* ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 บัญญัติว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น”

** ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 444 บัญญัติว่า “ในกรณีทำให้เสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยนั้น ผู้ต้องเสียหายชอบที่จะได้ชดใช้ค่าใช้จ่ายอันตนต้องเสียไป และค่าเสียหายเพื่อการที่เสียความสามารถประกอบการทำงานสิ้นเชิงหรือแต่บางส่วน ทั้งในเวลาปัจจุบันนั้นและในเวลาอนาคตด้วย”

¹³ เพิ่ง เพิ่งนิติ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยละเมิด ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง, 3 (กรุงเทพฯ : สำนักประธานศาลฎีกา, มปป.) หน้า 392.

*** ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 บัญญัติว่า “ค่าสินไหมทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใดเพียงใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด”

ดวงตาหรือตาบอด เป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกายจนเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำร้ายรับอันตรายสาหัส มีโทษจำคุกตั้งแต่ 6 เดือน ถึง 10 ปี* อันเป็นมาตรการทางอาญาเพื่อให้ผู้ที่กระทำความผิดรับโทษจากการกระทำความผิดของตน และเป็นการป้องปรามเพื่อให้ผู้ที่กระทำความผิดดังกล่าวในอนาคตเกรงกลัวต่อโทษทางอาญาที่ตนจะต้องได้รับจากการกระทำความผิดดังกล่าว ซึ่งนับเป็นการชดเชยทางด้านจิตใจให้แก่ผู้ถูกทำร้ายให้ได้รับความเป็นธรรม โดยผู้ที่มาทำร้ายตนจะต้องได้รับโทษจากการก่อความเสียหายแก่ผู้อื่นเช่นเดียวกัน

การรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของคนพิการทางการมองเห็นตามกฎหมายที่ได้กล่าวมานี้ เป็นการเน้นย้ำให้เห็นถึงสิทธิเสรีภาพในชีวิตร่างกาย สิทธิเสรีภาพในทางความคิด ในการแสดงเจตนาอย่างเป็นอิสระ สิทธิเสรีภาพในด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งถือเป็นสิทธิเสรีภาพที่มีลักษณะเป็นสิทธิมนุษยชนที่กฎหมายในระดับต่ำกว่ารัฐธรรมนูญได้ให้การรับรองและคุ้มครองไว้ ซึ่งนอกเหนือจากนี้ยังมีกฎหมายในระดับต่ำกว่ารัฐธรรมนูญอีกกลุ่มหนึ่งที่บัญญัติขึ้นเพื่อส่งเสริมทั้งโดยทางตรงและโดยทางอ้อม ให้คนพิการทางการมองเห็นสามารถเข้าถึงสิทธิเสรีภาพต่าง ๆ ที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองไว้ ได้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป

4.2.2 กลุ่มกฎหมายที่ส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพของคนพิการทางการมองเห็น

ในส่วนนี้ ผู้เขียนขอแบ่งแยกพิจารณาเป็นประเด็นเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ก. เรื่องการอำนวยความสะดวกในการใช้สิทธิทางการศึกษา

สืบเนื่องจากการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 43 ได้บัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนทุกคนในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี โดยรัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง มีคุณภาพ และไม่เก็บค่าใช้จ่าย ประกอบกับพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534** พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

* ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 297 บัญญัติว่า "ผู้ใดกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย จนเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำร้ายรับอันตรายสาหัส ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสิบปี

อันตรายสาหัสนั้น คือ (1) ตาบอด หูหนวก ลิ่นขาด หรือเสียขาประสาท"

** พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 มาตรา 15 บัญญัติว่า "คนพิการที่ได้จดทะเบียนตามมาตรา 14 ให้ได้รับการสงเคราะห์ การพัฒนา และการฟื้นฟูสมรรถภาพ ดังต่อไปนี้

(1) ...

(2) การศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษามัธยมศึกษา หรือการศึกษาสายอาชีพ หรืออุดมศึกษา ตามแผนการศึกษาแห่งชาติตามความเหมาะสม ซึ่งให้ได้รับโดยการจัดเป็นสถานศึกษาเฉพาะหรือจัดรวมในสถานศึกษาธรรมดาก็ได้ โดยให้ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการให้การสนับสนุนตามความเหมาะสม"

พ.ศ. 2542* และพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545** ได้กำหนดให้มีการจัดการศึกษาพิเศษสำหรับคนพิการด้วยรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม รวมทั้งให้คนพิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาตามความจำเป็น เพื่อให้ได้มีโอกาสและความเสมอภาคในการได้รับการศึกษา และกระทรวงศึกษาธิการได้ออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดสรรงบประมาณแผ่นดิน โดยให้จัดสรรงบประมาณในแต่ละปีเป็นเงินอุดหนุนสำหรับคนพิการ ในอัตราที่มากกว่าแต่ไม่เกิน 5 เท่า ของเงินอุดหนุนด้านสื่อและวัสดุการศึกษาที่จัดสรรให้แก่แก่นักเรียนทั่วไปต่อคน*** และกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในรายละเอียดแห่งสิทธิในการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา† โดยได้กำหนดคุณสมบัติของคนพิการที่มีสิทธิในการขอรับเงินอุดหนุน ขอยืมเงินเพื่อจัดซื้อ ขอยืมและขอรับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ดังต่อไปนี้††

* พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 10 วรรคสอง บัญญัติว่า "การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ"

วรรคสาม บัญญัติว่า "การศึกษาสำหรับคนพิการในวรรคสอง ให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง"

** พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 มาตรา 12 บัญญัติว่า "ให้กระทรวงศึกษาธิการ คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษา จัดการศึกษาเป็นพิเศษสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพหรือเด็กซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส หรือเด็กที่มีความสามารถพิเศษให้ได้รับการศึกษาภาคบังคับด้วยรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม รวมทั้งการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดตามความจำเป็น เพื่อประกันโอกาสและความเสมอภาคในการได้รับการศึกษาภาคบังคับ"

*** กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดสรรงบประมาณทางการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2545 ออกตามความในมาตรา 60 (3) แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 119 ตอนที่ 85ก. ลงวันที่ 2 กันยายน 2545)

† กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการให้คนพิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา พ.ศ. 2545 ออกตามความในมาตรา 10 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 119 ตอนที่ 85ก. ลงวันที่ 2 กันยายน 2545)

†† กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการให้คนพิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา พ.ศ. 2545 ข้อ 2

(1) มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย

(2) มีความต้องการจำเป็นพิเศษทางการศึกษา ตามที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลซึ่งจัดทำโดยสถานศึกษาที่รับคนพิการเข้าศึกษา กล่าวคือ เป็นแผนกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับศักยภาพของแต่ละบุคคล ระดับความสามารถของนักเรียน และความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ ตลอดจนกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาเฉพาะบุคคลเอาไว้ ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกันกับแผนการศึกษาพิเศษที่รัฐบัญญัติการส่งเสริมการศึกษาพิเศษสำหรับบุคคลที่มีความพิการของประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดให้โรงเรียนในระบบของรัฐบาลจะต้องพัฒนาแผนดังกล่าวขึ้นให้เหมาะสมกับความพิการของเด็กแต่ละคน (Individualized Education Program หรือ IEP)

(3) คนพิการได้ลงทะเบียนและเข้าศึกษาในสถานศึกษาดังกล่าวแล้ว

เมื่อคนพิการมีคุณสมบัติครบทั้งสามประการนี้แล้ว จึงจะเป็นผู้มีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ซึ่งมีรายการปรากฏอยู่ในบัญชีท้ายกฎกระทรวง ฯ โดยสามารถจัดแบ่งสิทธิประโยชน์ได้เป็น*

ก. สิทธิในการขอยืมสิ่งอำนวยความสะดวก และสื่อทางการศึกษา กำหนดให้สามารถขอยืมสิ่งอำนวยความสะดวกและสื่อได้ตามรายการที่ปรากฏอยู่ในบัญชี ก.

ข. สิทธิในการขอยืมเงินเพื่อจัดซื้อสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา กำหนดให้สามารถขอยืมเงินเพื่อจัดซื้อสิ่งของและบริการต่าง ๆ ได้ตามรายการในบัญชี ก. และบัญชี ค.

* ข้อ 3 แห่งกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการให้คนพิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา พ.ศ. 2545 กำหนดว่า

“ให้คนพิการที่มีคุณสมบัติตามข้อ 2 มีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาตามบัญชีท้ายกฎกระทรวงนี้ ดังต่อไปนี้

(1) ขอยืมสิ่งอำนวยความสะดวก และสื่อทางการศึกษา ให้เป็นไปตามรายการในบัญชี ก.

(2) ขอยืมเงินเพื่อจัดซื้อสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ให้เป็นไปตามรายการในบัญชี ก. และบัญชี ค.

(3) ขอรับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ให้เป็นไปตามรายการในบัญชี ข. และบัญชี ค.”

ค. สิทธิในการขอรับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา กำหนดให้สามารถขอรับสิ่งของและบริการต่าง ๆ ได้ตามรายการในบัญชี ข. และบัญชี ค.

สื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษาทั้งหลายเป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนช่วยเสริมการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเข้ามาทดแทนความบกพร่องทางการเห็นของคนพิการทางการมองเห็น จากรายการสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ ความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา และบริการต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในบัญชี ก. บัญชี ข. และบัญชี ค. พบว่ากฎหมายได้กำหนดสิ่งอำนวยความสะดวก อุปกรณ์ และบริการทางการศึกษาไว้อย่างหลากหลาย เช่น โปรแกรมคอมพิวเตอร์แปลสื่อสิ่งพิมพ์เป็นอักษรเบรลล์ โปรแกรมคอมพิวเตอร์อ่านจอภาพ เครื่องเปิดฟังหนังสือเสียง ชนิดแผ่น เครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลชนิดแป้นพิมพ์เป็นระบบอักษรเบรลล์ เครื่องแสดงผลอักษรเบรลล์ เครื่องพิมพ์ดีดอักษรเบรลล์ เครื่องเขียนอักษรเบรลล์ด้วยมือชนิดพกพา เครื่องคำนวณที่แสดงผลโดยอักษรเบรลล์หรือเสียง หนังสือเสียง หนังสืออักษรเบรลล์ แผนภาพรูปภาพต่างสัมผัส อุปกรณ์พลศึกษา/เครื่องเล่นกีฬาและนันทนาการสำหรับคนพิการทุกประเภท เช่น ลูกบอลหรือลูกบาสเกตบอลมีเสียงไม้เท้าขาว ความช่วยเหลือในการจัดอาสาสมัคร การแนะนำครอบครัว การฝึกอบรมทักษะด้านอาชีพ บริการอ่านหนังสือ เอกสาร หรือข้อสอบ บริการนำทาง บริการผลิตสื่อ เป็นต้น ซึ่งหากคนพิการทางการมองเห็นมีโอกาสในการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ตามรายการที่ปรากฏอยู่ในบัญชีนี้แล้ว ก็เชื่อได้ว่าจะสามารถเข้ามาแก้ไขปัญหาค่าความขาดแคลน "สื่อ" และ "ข้อมูล" ที่อยู่ในรูปแบบที่คนพิการทางการมองเห็นสามารถเข้าถึงได้ ซึ่งจะเป็นการเอื้อประโยชน์ต่อการจัดการเรียนร่วมของคนพิการทางการมองเห็นกับนักเรียนทั่วไป ทำให้สามารถเข้าถึงสิทธิและโอกาสทางการศึกษาและเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

นอกเหนือไปจากกฎหมายการศึกษาที่ได้กล่าวมาในข้างต้นแล้ว ยังมีกฎหมายไทยและข้อตกลงระหว่างประเทศซึ่งประเทศไทยได้ลงนามและให้สัตยาบันเข้าร่วมเป็นภาคีแล้ว ได้แก่ พระราชกำหนดพิกัตอัตราศุลกากร พ.ศ. 2530 และข้อตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยการนำเข้าวัสดุอุปกรณ์ในทางการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม* ซึ่งประเทศไทยได้ให้สัตยาบันข้อตกลงดังกล่าวนี้เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน ค.ศ. 1951¹⁴ เป็นกฎหมายที่มีส่วนในการ

* Agreement on the Importation of Educational Scientific and Cultural Materials

¹⁴ UNESCO.org, "Thailand Ratified Conventions"[Online], (n.d.), Available from: http://portal.unesco.org/la/conventions_by_country.asp[2006, September 24]

สนับสนุนสิทธิโอกาสทางการศึกษาของคนพิการทางการมองเห็นด้วยซึ่งผู้เขียนได้กล่าวในรายละเอียดแล้วในบทที่ 3*

จุดมุ่งหมายร่วมกันของกฎหมายทั้งสองฉบับนี้ คือ ให้มีการยกเว้นการจัดเก็บภาษีศุลกากรขาเข้าสำหรับการนำเข้าสิ่งของสำหรับคนพิการ โดยในพระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2530 ได้กำหนดให้ยกเว้นอากรสำหรับ “ของที่นำเข้ามาสำหรับผู้พิการใช้โดยเฉพาะ หรือใช้ในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ” โดยให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่อธิบดีกรมศุลกากรกำหนดด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ซึ่งแต่เดิมนั้นได้กำหนดให้ยกเว้นอากรสำหรับ “ของนำเข้าที่พิสูจน์ให้เป็นที่พอใจอธิบดีกรมศุลกากรหรือผู้ซึ่งอธิบดีกรมศุลกากรมอบหมายว่าเป็นของสำหรับคนตาบอดใช้โดยเฉพาะ” อันเป็นการกำหนดไว้ในลักษณะค่อนข้างจำกัด จึงได้มีการแก้ไขดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2530 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ซึ่งมีขอบเขตกว้างขวางมากขึ้นกว่าเดิม และเกิดประโยชน์ต่อคนพิการทุกประเภท ส่วนการยกเว้นภาษีศุลกากรขาเข้าตามข้อตกลงระหว่างประเทศที่กล่าวมานี้ จะเน้นเฉพาะในส่วนของหนังสือ สิ่งพิมพ์ หรือเอกสารต่าง ๆ งานศิลปะหรือวัตถุของผู้เก็บรวบรวมในทางการศึกษา วิทยาศาสตร์ หรือวัฒนธรรม วัสดุอุปกรณ์ทั้งที่เป็นภาพและเสียงซึ่งใช้สำหรับทางการศึกษา วิทยาศาสตร์ หรือวัฒนธรรม เครื่องมือหรืออุปกรณ์ทางวิทยาศาสตร์ และสิ่งของสำหรับคนตาบอด ซึ่งได้แก่ หนังสือ สิ่งพิมพ์ และเอกสารทั้งหลายที่ทำขึ้นโดยใช้อักษรพิเศษสำหรับคนตาบอด รวมทั้งสิ่งของอื่น ๆ ที่ออกแบบขึ้นมาโดยเฉพาะเพื่อประโยชน์สำหรับคนตาบอดในทางการศึกษา วิทยาศาสตร์ หรือวัฒนธรรม

จากเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของกฎหมายเกี่ยวกับการยกเว้นภาษีศุลกากรขาเข้าทั้งสองฉบับนี้ เป็นการสนับสนุนให้คนพิการทางการมองเห็นในประเทศไทยจะมีโอกาสในการเข้าถึงสื่อ ข้อมูล และเทคโนโลยีสำหรับคนตาบอดได้มากขึ้น เนื่องจากผู้นำเข้าสิ่งของดังกล่าวไม่ต้องแบกรับภาระภาษีศุลกากรในการนำเข้าประเทศ ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ต้นทุนการผลิตหนังสือ สื่อการเรียนการสอนสำหรับคนพิการทางการมองเห็นอยู่ในราคาที่สูงขึ้น

ในปัจจุบันศูนย์เทคโนโลยีการศึกษา (ศท.) ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีความรู้ความชำนาญด้านการผลิตและเผยแพร่สื่อการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ดำเนินการตามหลักการแห่งพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 (มาตรา 15 (2)) ซึ่งกำหนดให้ ศท. สนับสนุนงานด้านการศึกษาของ

* โปรดดูรายละเอียดในบทที่ 3 สิทธิเสรีภาพของคนพิการทางการมองเห็นตามกฎหมายระหว่างประเทศ โดยคำอธิบายเกี่ยวกับเนื้อหาแห่งข้อตกลงจะอยู่ในหัวข้อ 3.1.2.2

คนพิการตามความเหมาะสม โดยได้ร่วมมือกับหน่วยงานด้านคนพิการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น วิทยาลัยราชสุดา (มหาวิทยาลัยมหิดล) ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (NECTEC) สมาคมและมูลนิธิด้านคนพิการต่าง ๆ เพื่อผลิตและเผยแพร่สื่อเสริมการเรียนรู้การสอนและสื่อเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยสำหรับคนพิการทุกประเภท โดยเน้นสื่ออิเล็กทรอนิกส์รูปแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับกลุ่มคนพิการแต่ละประเภท ซึ่งในส่วนของกลุ่มคนพิการทางการมองเห็นได้เน้นด้านการดำเนินการจัดทำหนังสือเสียง ทั้งรูปแบบเทปคาสเซ็ทและรูปแบบซีดี MP3 หนังสือเสียงระบบเดซี สื่อภาพนูน รายการวิทยุ หนังสือเบรลล์ ซึ่งได้ดำเนินการผลิตอย่างต่อเนื่องและได้เผยแพร่ไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในรูปแบบการจัดทำสำเนาสื่อให้ และให้บริการดาวน์โหลดผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อให้แต่ละหน่วยงานไปดำเนินการเผยแพร่ต่อเอง แต่ก็ยังพบว่าสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการทางการมองเห็นยังคงขาดแคลนสื่อและเทคโนโลยีการศึกษาที่เหมาะสมและมีคุณภาพ ที่จะช่วยส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ¹⁵ เนื่องจากสื่อและข้อมูลต้นฉบับส่วนใหญ่มีอยู่ในรูปแบบสิ่งพิมพ์ จะต้องดำเนินการแปลงข้อมูลให้กลายเป็นสื่อในรูปแบบอื่น ๆ เช่น ข้อความเสียง อักษรเบรลล์ ซึ่งต้องใช้เวลาและงบประมาณในการจัดทำค่อนข้างมาก และยังคงอาจประสบกับปัญหาความไม่แน่นอนในทางกฎหมายลิขสิทธิ์ เนื่องจากกฎหมายลิขสิทธิ์มิได้กำหนดข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ไว้อย่างชัดเจนในการทำซ้ำหรือดัดแปลง วรรณกรรม** อันมีลิขสิทธิ์ เพื่อ

¹⁵ ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา, “แนวคิดและความเป็นมา (2550)” [ออนไลน์], (ม.ป.ป.), แหล่งที่มา: <http://www.braille-cet.in.th/braille/information/information-detail.php> [10 กุมภาพันธ์ 2550]

* “ทำซ้ำ” หมายความว่ารวมถึง คัดลอกไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ เลียนแบบ ทำสำเนา ทำแม่พิมพ์ บันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกเสียงและภาพ จากต้นฉบับ จากสำเนา หรือจากการโฆษณาในส่วนอันเป็นสาระสำคัญ ทั้งนี้ ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน สำหรับในส่วนของโปรแกรมคอมพิวเตอร์ให้หมายความถึง คัดลอกหรือทำสำเนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์จากสื่อบันทึกใด ไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ ในส่วนอันเป็นสาระสำคัญ โดยไม่มีลักษณะเป็นการจัดทำขึ้นใหม่ ทั้งนี้ ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน

“ดัดแปลง” หมายความว่า ทำซ้ำโดยเปลี่ยนรูปใหม่ ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม หรือจำลองงานต้นฉบับในส่วนอันเป็นสาระสำคัญโดยไม่มีลักษณะเป็นการจัดทำขึ้นใหม่ ทั้งนี้ ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน

(1) ในส่วนที่เกี่ยวกับวรรณกรรม ให้หมายความรวมถึง แปลวรรณกรรม เปลี่ยนรูปวรรณกรรมหรือรวบรวมวรรณกรรมโดยคัดเลือกและจัดลำดับใหม่

(2) ในส่วนที่เกี่ยวกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ให้หมายความรวมถึง ทำซ้ำโดยเปลี่ยนรูปใหม่ ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในส่วนอันเป็นสาระสำคัญ โดยไม่มีลักษณะเป็นการจัดทำขึ้นใหม่

(มาตรา 4 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537)

** “วรรณกรรม” หมายความว่า งานนิพนธ์ที่สร้างขึ้นทุกชนิด เช่น หนังสือ จุลสาร สิ่งเขียน สิ่งพิมพ์ ปาฐกถา เทศนา คำปราศรัยสุนทรพจน์ และให้หมายความรวมถึงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ด้วย (มาตรา 4 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537)

ผลิตสื่อทางเลือกสำหรับคนพิการทางการมองเห็น จึงจำเป็นต้องพิจารณาว่าเข้าข่ายกรณียกเว้นตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 หรือไม่

ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้แก่การกระทำโดยไม่ขัดต่อการแสวงหาประโยชน์ตามปกติของเจ้าของลิขสิทธิ์ และไม่กระทบกระเทือนต่อสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร ในลักษณะดังต่อไปนี้

1. การกระทำแก่งานอันมีลิขสิทธิ์ของบุคคลอื่น เพื่อ*

(1) วิจัยหรือศึกษางานนั้น อันมิใช่การกระทำเพื่อหากำไร

(2) ใช้เพื่อประโยชน์ของตนเอง หรือเพื่อประโยชน์ของตนเองและบุคคลอื่นในครอบครัวหรือญาติสนิท

(3) ดิชม วิจารณ์ หรือแนะนำผลงานโดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนั้น

(4) เสนอรายงานข่าวทางสื่อสารมวลชนโดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนั้น

(5) ทำซ้ำ ดัดแปลง นำออกแสดง หรือทำให้ปรากฏ เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาของศาลหรือเจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจตามกฎหมาย หรือในการรายงานผลการพิจารณาดังกล่าว

(6) ทำซ้ำ ดัดแปลง นำออกแสดง หรือทำให้ปรากฏโดยผู้สอน เพื่อประโยชน์ในการสอนของตน อันมิใช่การกระทำเพื่อหากำไร

(7) ทำซ้ำ ดัดแปลงบางส่วนของงาน หรือตัดทอนหรือทำบทสรุปโดยผู้สอนหรือสถาบันศึกษา เพื่อแจกจ่ายหรือจำหน่ายแก่ผู้เรียนในชั้นเรียนหรือในสถาบันศึกษา ทั้งนี้ต้องไม่เป็นการกระทำเพื่อหากำไร

(8) นำงานนั้นมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการถามและตอบในการสอบ

2. การกล่าว คัดลอก เลียน หรืออ้างอิงงานบางตอนตามสมควร โดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนั้น**

* มาตรา 32 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

** มาตรา 33 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

3. การทำซ้ำโดยบรรณาธิการของห้องสมุด ในลักษณะดังจะกล่าวต่อไปนี้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาทำไร

- (1) การทำซ้ำเพื่อใช้ในห้องสมุดหรือให้แก่ห้องสมุดอื่น
- (2) การทำซ้ำงานบางตอนตามสมควรให้แก่บุคคลอื่นเพื่อประโยชน์ในการวิจัยหรือการศึกษา

เมื่อพิจารณาตามข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ข้างต้นแล้วจะพบว่า กรณีการผลิตหนังสืออักษรเบรลล์ หนังสือเสียง โดยดัดแปลงมาจากหนังสือต้นฉบับที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ เพื่อไว้ใช้ในการศึกษาของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น หรือไว้สำหรับให้บริการในห้องสมุดคนตาบอด ซึ่งในการจัดทำขึ้นใหม่นั้น แม้มิได้ขออนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ ก็ยังคงได้รับการยกเว้น ไม่ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ แต่อย่างไรก็ตามหากมีการฟ้องร้องว่าการทำซ้ำหรือดัดแปลงดังกล่าวเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ผู้ถูกฟ้องจะต้องแสดงให้ศาลเห็นว่ากรณีก่อการดังกล่าวของตนเป็นไปตามบทบัญญัติข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งเนื่องจากกฎหมายไม่ได้กำหนดข้อยกเว้นไว้โดยชัดแจ้ง ดังเช่นที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญลิขสิทธิ์ของสหรัฐอเมริกาซึ่งกำหนดให้มืองค์กรที่ได้รับอนุญาตในการผลิตผลงานอันมีลิขสิทธิ์ที่มีใช้วรรณกรรมประเภทนวนิยายขึ้นใหม่ในรูปแบบพิเศษเพื่อประโยชน์ในการใช้สอยของคนตาบอดโดยไม่จำเป็นต้องขออนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์และไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์** ซึ่งกฎหมายของสหรัฐอเมริกาได้กำหนดขอบเขตการใช้สิทธิไว้ค่อนข้างชัดเจน แต่ก็มีอำนาจในการดำเนินการที่แคบกว่าข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ตามกฎหมายไทย

ข. เรื่องการอำนวยความสะดวกในการใช้สิทธิเลือกตั้ง

สิทธิทางการเมืองมีอยู่หลากหลายลักษณะ หนึ่งในจำนวนนั้นก็คือ "สิทธิเลือกตั้ง" ซึ่งเป็นสิทธิพลเมืองที่รัฐธรรมนูญได้รับรองไว้สำหรับปวงชนชาวไทย โดยในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะสิทธิเลือกตั้งซึ่งเป็นทั้งสิทธิและหน้าที่ของชนชาวไทยในการเข้าไปมีส่วนร่วมปกครองประเทศ

รัฐธรรมนูญได้กำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งเอาไว้ในมาตรา 105 โดยกำหนดให้

* มาตรา 34 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

** โปรดดูรายละเอียดในบทที่ 3 หัวข้อ 3.3.3.2 ด้านการศึกษาและข้อมูลข่าวสาร ข้อ จ. รัฐบัญญัติลิขสิทธิ์ (The Copyright Act)

- (1) ต้องมีสัญชาติไทย
- (2) มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ในวันที่ 1 มกราคมของปีที่มีการเลือกตั้ง
- (3) และมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งอย่างน้อย 90 วัน นับถึงวันเลือกตั้ง

นอกจากนี้ บุคคลที่มีคุณสมบัติครบถ้วนแล้ว จะต้องไม่มีลักษณะต้องห้ามลักษณะใดลักษณะหนึ่งดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้งด้วย¹⁶ ได้แก่ วิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช หรือต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย หรืออยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

ดังนั้น คนพิการทางการมองเห็นที่มีคุณสมบัติครบถ้วนและไม่มีลักษณะต้องห้ามอย่างใดอย่างหนึ่งข้างต้น ย่อมเป็นผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

การเลือกตั้งในประเทศไทยมีอยู่ด้วยกันหลายระดับ ทั้งในระดับประเทศและในระดับท้องถิ่น การเลือกตั้งในระดับประเทศที่กล่าวถึงนี้ก็คือ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (สส.) และสมาชิกวุฒิสภา (สว.) ซึ่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2541 ได้กำหนดรายละเอียดหลักเกณฑ์และวิธีการในการเลือกตั้งเอาไว้ โดยในส่วนของ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของ คนพิการ กฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องจัดให้มีการอำนวยความสะดวกในการลงคะแนนเลือกตั้งของคนพิการไว้เป็นพิเศษเฉพาะ และในลักษณะเช่นเดียวกันกับการเลือกตั้งในระดับประเทศ การเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นก็มีพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 กำหนดเกี่ยวกับการลงคะแนนเสียงของคนพิการไว้ในลักษณะเดียวกัน

ในกรณีการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของคนพิการทางการมองเห็นมักพบว่าต้องประสบปัญหาข้อจำกัด ซึ่งรัฐมีความจำเป็นต้องจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ในประเด็นดังต่อไปนี้

1. การกากบาทบัตรเลือกตั้ง เนื่องจากบัตรเลือกตั้งที่จัดเตรียมไว้สำหรับบุคคลทั่วไปเป็นบัตรที่เป็นสิ่งพิมพ์ ทำให้คนพิการทางการมองเห็นไม่สามารถลงคะแนนเสียงเลือกตั้งโดยใช้อุปกรณ์ดังกล่าวได้ คณะกรรมการการเลือกตั้งจึงต้องทำบัตรเลือกตั้งในลักษณะพิเศษที่คนพิการทางการมองเห็นจะสามารถเข้าถึงข้อมูลบนบัตรเลือกตั้งนั้นได้ เช่น ทำเป็นบัตร

¹⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 106

เลือกตั้งที่เป็นตัวอักษรเบรลล์ หรือจัดอุปกรณ์เสริมที่เป็นตัวอักษรเบรลล์ไว้ให้บริการแก่
 คนพิการทางการมองเห็นในทุกหน่วยเลือกตั้ง

2. การเข้าสู่คูหาเลือกตั้ง เนื่องจากข้อมูลการประชาสัมพันธ์เพื่อการไปใช้
 สิทธิเลือกตั้งมักอยู่ในรูปแบบที่คนพิการทางการมองเห็นไม่อาจเข้าถึงได้ หรือมีข้อความซึ่ง
 ชัดเจนไม่เพียงพอ ทำให้คนพิการทางการมองเห็นส่วนใหญ่ไม่อาจทราบตำแหน่งของคูหา
 เลือกตั้งและหีบใส่บัตรเลือกตั้งได้ ในกรณีดังกล่าวนี้ คณะกรรมการการเลือกตั้งควรจัดคนช่วย
 นำทางหรือจัดทำข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับสถานที่ตั้งของคูหาและหีบใส่บัตรเลือกตั้ง เพื่อให้
 คนพิการทางการมองเห็นสามารถเข้าถึงสถานที่ดังกล่าวได้อย่างสะดวก

3. การเดินทางไปหน่วยเลือกตั้ง ข้อจำกัดดังกล่าวนี้ ปัญหาส่วนหนึ่ง
 ได้สืบเนื่องมาจากความไม่ชัดเจนของการให้ข้อมูลข่าวสารแก่คนพิการทางการมองเห็น และยัง
 พบว่าหน่วยเลือกตั้งบางหน่วย ถูกจัดไว้ในบริเวณที่คนพิการทางการมองเห็นไม่สามารถเข้าถึง
 ได้โดยการใช้บริการขนส่งสาธารณะ คณะกรรมการการเลือกตั้งจึงควรกำหนดสถานที่ที่คนพิการ
 ทางการมองเห็นและคนทั่วไปสามารถเดินทางไปถึงได้โดยใช้บริการขนส่งสาธารณะได้อย่าง
 สะดวก หรือจัดให้มีบริการรถรับส่งคนพิการจากสถานที่หรือบริเวณที่คนทั่วไปและคนพิการ
 ทางการมองเห็นสามารถเข้าถึงได้โดยสะดวก เพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทางไปยัง
 หน่วยเลือกตั้งต่อไป

4. การขาดความรู้ความเข้าใจในวิธีการเลือกตั้ง เนื่องจากสื่อประชาสัมพันธ์
 เกี่ยวกับวิธีการเลือกตั้งที่ปรากฏต่อสาธารณชนยังมีน้อย และส่วนใหญ่เป็นภาพโฆษณาทาง
 โทรทัศน์เพื่อแสดงขั้นตอนผ่านทางรูปภาพ มีการบรรยายวิธีการประกอบภาพเพียงสั้น ๆ ไม่
 ชัดเจน หรือจัดทำเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบของเอกสารสิ่งพิมพ์ จึงทำให้ยังมีคนพิการ
 ทางการมองเห็นบางส่วนไม่เข้าใจในวิธีการเลือกตั้งที่ถูกต้อง ส่งผลการลงคะแนนเสียงดังกล่าว
 กลายเป็นบัตรเสีย หรือมีการกระทำที่เป็นความผิดตามกฎหมายเลือกตั้ง เช่น นำบัตรออกจาก
 สถานที่เลือกตั้ง เป็นต้น คณะกรรมการการเลือกตั้งจึงสมควรจัดการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์
 วิธีการเลือกตั้งผ่านสื่อมวลชนหลาย ๆ รูปแบบ เพื่อให้คนพิการแต่ละประเภทสามารถรับรู้และ
 เข้าใจได้ หรือจัดเจ้าหน้าที่ให้ความรู้แก่คนพิการที่หน่วยเลือกตั้ง รวมทั้งมีการใช้สื่อรูปแบบต่าง ๆ
 ที่คนพิการแต่ละประเภทจะสามารถเข้าถึงได้ เช่น จัดทำเป็นเอกสารอักษรเบรลล์ หรือสื่อเสียง
 สำหรับคนตาบอด เป็นต้น

หลักการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงสิทธิในการ
 เลือกตั้งได้นั้น เป็นสิ่งที่หลายประเทศได้ให้ความสำคัญ ในประเทศสหรัฐอเมริกาเองก็ให้
 ความสำคัญถึงขนาดออกเป็นรัฐบัญญัติการเข้าถึงสิทธิในการเลือกตั้งสำหรับคนชราและ
 คนพิการ (Voting Accessibility for the Elderly and Handicapped Act) เพื่อกำหนดให้เป็น

สิทธิของคนพิการและเป็นหน้าที่ของรัฐอย่างชัดเจนในการจัดให้คนพิการสามารถเข้าถึงสิทธิในการเลือกตั้งได้อย่างแท้จริง*

ค. เรื่องการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ และบริการสาธารณะ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการกำหนดให้อาคาร สถานที่ ยานพาหนะ และบริการสาธารณะ มีอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกโดยตรงแก่คนพิการ ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2542) ออกตามความในพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 และการกำหนดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา ตามกฎกระทรวง พ.ศ. 2548 ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ไม่ถือเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อกำหนดรายละเอียดแห่งสิทธิที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองตามนัยแห่งมาตรา 55 แต่อย่างไรก็ตาม กฎกระทรวงทั้งสองฉบับนี้ก็จัดเป็นกฎหมายลำดับรองที่มีความสำคัญในแง่การส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพของคนพิการทางการมองเห็น ให้มีสิทธิและโอกาสในการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม สามารถเข้าถึงการบริการสาธารณะ และสิทธิต่าง ๆ ที่รัฐธรรมนูญได้ให้การรับรองไว้อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไปมากขึ้น

กฎกระทรวงทั้งสองฉบับดังกล่าวมีเนื้อหาสาระแห่งข้อกำหนดค่อนข้างคล้ายคลึงกัน เกี่ยวกับการกำหนดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคาร สถานที่ต่าง ๆ โดยมีข้อกำหนดต่าง ๆ ที่ค่อนข้างจะสอดคล้องกัน แต่จะมีการกำหนดรายละเอียดเพิ่มเติมที่แตกต่างกันบ้างในบางกรณี สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. กฎกระทรวง 4 แห่งกฎหมายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ (ข้อ 2) กำหนดให้จัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการทั้งในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ และบริการสาธารณะต่าง ๆ ในขณะที่กฎกระทรวง 4 แห่งกฎหมายควบคุมอาคาร (ข้อ 3) มีขอบเขตจำกัดไว้เพียงเฉพาะในอาคารเท่านั้น และมีการนำเรื่องขนาดของพื้นที่ให้บริการแก่บุคคลทั่วไปมาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาประกอบด้วย ซึ่งเป็นการสร้างเงื่อนไขในการเป็นอาคารที่ต้องจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่คนพิการมีมากขึ้นตามไปด้วย ในขณะที่อาคารตามกฎกระทรวง 4 แห่งกฎหมายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการกำหนดลักษณะและประเภทของอาคารไว้เป็นการทั่วไปกว่า โดยสามารถแสดงการเปรียบเทียบลักษณะและประเภทของอาคารตามกฎกระทรวงทั้งสองฉบับได้ตามตารางดังต่อไปนี้

* โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมในบทที่ 3 หัวข้อ 3.3.3.5 ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ตารางที่ 4 : ตารางเปรียบเทียบลักษณะและประเภทของอาคารตามกฎกระทรวงแห่ง
กฎหมายฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการและกฎกระทรวงแห่งกฎหมายควบคุม
อาคาร

ลักษณะและประเภทของอาคารตาม กฎกระทรวง ฯ แห่งกฎหมายการฟื้นฟู สมรรถภาพคนพิการ	ลักษณะและประเภทของอาคารตาม กฎกระทรวง ฯ แห่งกฎหมายควบคุมอาคาร
<ol style="list-style-type: none"> 1. โรงพยาบาล 2. สถานศึกษา สถานศึกษาสำหรับคนพิการ 3. สถานีขนส่งมวลชน 4. โรงแรม 5. หอประชุม 6. อาคารสถานสงเคราะห์คนพิการหรือคนชรา 7. อาคารอื่นตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร 	<ol style="list-style-type: none"> 1. โรงพยาบาล สถานพยาบาล ศูนย์บริการ สาธารณสุข สถานเอนามัย (ที่มีพื้นที่ส่วนใด ของอาคารที่เปิดให้บริการแก่บุคคลทั่วไป เกิน 300 ตารางเมตร) 2. สถานศึกษา (พื้นที่บริการฯ เกิน 300 ตร.ม.) 3. สถานีขนส่งมวลชน (พื้นที่บริการฯ เกิน 300 ตร.ม.) 4. โรงแรม (พื้นที่บริการฯ เกิน 2,000 ตร.ม.) 5. หอประชุม (พื้นที่บริการฯ เกิน 2,000 ตร.ม.) 6. อาคารที่ทำการของราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์การของรัฐที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย (พื้นที่บริการฯ เกิน 300 ตร.ม.) 7. หอสมุดและพิพิธภัณฑ์สถานของรัฐ (พื้นที่ บริการฯ เกิน 300 ตร.ม.) 8. สำนักงาน (พื้นที่บริการฯ เกิน 2,000 ตร.ม.) 9. โรงแรมสรรพ (พื้นที่บริการฯ เกิน 2,000 ตร.ม.) 10. สนามกีฬา (พื้นที่บริการฯ เกิน 2,000 ตร.ม.) 11. ศูนย์การค้า ห้างสรรพสินค้า (พื้นที่บริการฯ เกิน 2,000 ตร.ม.)

2. กฎกระทรวง ๔ แห่งกฎหมายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการได้กำหนดให้ รวมถึงสถานที่ ยานพาหนะ และบริการสาธารณะด้วย ที่จะต้องมีการจัดอุปกรณ์อำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ ในขณะที่กฎกระทรวง ๔ แห่งกฎหมายควบคุมอาคารไม่ได้กำหนดครอบคลุมถึงสิ่งเหล่านี้

สถานที่ ยานพาหนะ และบริการสาธารณะที่กฎกระทรวง ๔ แห่งกฎหมายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการกำหนดให้จัดอุปกรณ์อำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการไว้ด้วย ได้แก่

2.1 สถานที่ (ข้อ 3)

- (1) สวนสาธารณะ สวนสัตว์ หรือสถานที่ที่ให้บริการทำนองเดียวกัน
- (2) สถานที่อื่นใดที่ได้จัดไว้เพื่อให้บริการสาธารณะหรือให้ประชาชนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดซึ่งอาจมีคนพิการรวมอยู่ด้วยได้ใช้บริการ

2.2 ยานพาหนะ (ข้อ 4)

- (1) รถยนต์สาธารณะและรถยนต์บริการตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์
- (2) รถที่ใช้ในการขนส่งผู้โดยสารประเภทการขนส่งประจำทางและไม่ประจำทางตามกฎหมาย
- (3) รถไฟหรือรถไฟฟ้าตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น
- (4) เรือโดยสารตามกฎหมายว่าด้วยการเดินเรือในน่านน้ำไทย
- (5) อากาศยานขนส่งตามกฎหมายว่าด้วยการเดินอากาศ

2.3 บริการสาธารณะ (ข้อ 5) ได้แก่ บริการสาธารณะอื่นนอกจากอาคาร สถานที่ หรือยานพาหนะ ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น ที่ได้จัดไว้เพื่อให้บริการสาธารณะ หรือให้ประชาชนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดซึ่งอาจมีคนพิการรวมอยู่ด้วยได้ใช้บริการ เช่น โทรศัพท์สาธารณะ ตู้ไปรษณีย์ เป็นต้น

3. รายละเอียดของอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกโดยตรงแก่คนพิการตามกฎหมายกระทรวง ๔ แห่งกฎหมายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ เป็นไปตามที่ได้กำหนดไว้ในระเบียบคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ว่าด้วยมาตรฐานอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวกโดยตรงแก่คนพิการ พ.ศ. 2544 (ข้อ 4) โดยจะต้องไม่ต่ำกว่ามาตรฐานที่กฎหมายควบคุมอาคารได้กำหนดเอาไว้ในเรื่องเดียวกัน (กฎกระทรวง ๔ แห่งกฎหมายควบคุมอาคาร ข้อ 7 ถึง ข้อ 28)

ในที่นี้จะขอกล่าวถึงเฉพาะมาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารที่กฎกระทรวงทั้งสองฉบับได้กำหนดไว้เพื่อประโยชน์ของคนพิการทางการมองเห็นโดยเฉพาะเจาะจง ดังตารางเปรียบเทียบต่อไปนี้

ตารางที่ 5 : ตารางเปรียบเทียบมาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารโดยตรง
แก่คนพิการตามกฎหมายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการกับมาตรฐาน
สิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการตามกฎหมายควบคุมอาคาร

มาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคาร โดยตรงแก่คนพิการตามกฎหมายการฟื้นฟู สมรรถภาพคนพิการ	มาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคาร สำหรับผู้พิการตามกฎหมายควบคุมอาคาร
<p>1. ทางเข้าสู่อาคาร</p> <p>(1) เป็นพื้นผิวเรียบเสมอกัน ไม่ขรุขระ ไม่มี สิ่งกีดขวาง หรือส่วนของอาคารยื่นล้ำออกมา ทำให้การสัญจรไม่สะดวก หรืออาจเกิด อันตรายสำหรับคนพิการ (ข้อ 4 (1) (ก))</p> <p>(2) ทางเดินจากบริเวณภายนอกเข้าสู่อาคาร หากมีพื้นที่ต่างระดับกันให้ใช้สื่หรือติด เครื่องหมายให้เห็นชัดสำหรับคนพิการ ทางการมองเห็น (ข้อ 4 (1) (ค))</p>	<p>(1) เป็นพื้นผิวเรียบเสมอกัน ไม่ลื่น ไม่มีสิ่งกีดขวาง หรือส่วนของอาคารยื่นล้ำออกมาเป็นอุปสรรค หรืออาจทำให้เกิดอันตรายต่อผู้พิการหรือ ทุพพลภาพ และคนชรา (ข้อ 15 (1))</p> <p>(2) ต้องจัดให้มีพื้นผิวต่างสัมผัสสำหรับคนพิการ ทางการมองเห็นที่พื้นบริเวณต่างระดับที่มี ระดับต่างกันเกิน 200 มิลลิเมตร ที่พื้น ด้านหน้าและด้านหลังประตูทางเข้าอาคาร โดยมีขนาดกว้าง 300 มิลลิเมตร และมีความ ยาวเท่ากับและขนานไปกับความกว้างของ ช่องทางเดินของพื้นต่างระดับของประตู และ ขอบของพื้นผิวต่างสัมผัสอยู่ห่างจากจุดเริ่มต้น ของทางขึ้นหรือทางลงของพื้นต่างระดับของ ประตู ไม่น้อยกว่า 300 มิลลิเมตร แต่ไม่เกิน 350 มิลลิเมตร (ข้อ 25)</p>
<p>2. ทางลาด</p>	<p>(1) ทางลาดที่มีความยาวตั้งแต่ 2,500 มิลลิเมตร ขึ้นไป ต้องมีราวจับทั้งสองด้านโดยราวจับต้อง ยาวต่อเนื่อง และส่วนที่ยึดติดกับผนังจะต้องไม่ กีดขวางหรือเป็นอุปสรรคต่อการใช้ของ คนพิการทางการมองเห็น (ข้อ 8 (7) (จ))</p> <p>(2) มีป้ายแสดงทิศทาง ตำแหน่ง หรือหมายเลข ชั้นของอาคารที่คนพิการทางการมองเห็น สามารถทราบความหมายได้ ตั้งอยู่บริเวณทาง ขึ้นและทางลงของทางลาดที่เชื่อมระหว่างชั้น ของอาคาร (ข้อ 8 (8))</p>

	<p>(3) ต้องจัดให้มีพื้นผิวต่างสัมผัสสำหรับคนพิการทางการมองเห็นที่พื้นบริเวณต่างระดับที่มีระดับต่างกันเกิน 200 มิลลิเมตร ที่ทางขึ้นและทางลงของทางลาด โดยมีขนาดกว้าง 300 มิลลิเมตร และมีความยาวเท่ากับและขนานไปกับความกว้างของช่องทางเดินของพื้นต่างระดับของทางลาด และขอบของพื้นผิวต่างสัมผัสอยู่ห่างจากจุดเริ่มต้นของทางขึ้นหรือทางลงของพื้นต่างระดับของทางลาด ไม่น้อยกว่า 300 มิลลิเมตร แต่ไม่เกิน 350 มิลลิเมตร (ข้อ 25)</p>
<p>3. ลิฟท์</p> <p>(1) ปุ่มกดเรียกลิฟท์และปุ่มบังคับลิฟท์ ให้อยู่สูงจากพื้นระหว่าง 0.90 - 1.20 เมตร และมีอักษรเบรลล์กำกับไว้ทุกปุ่มที่มีสิ่งพิมพ์กำกับ (ข้อ 4 (6) (ค))</p> <p>(2) ภายในลิฟท์ให้มีราวจับสูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 80 เซนติเมตร เมื่อลิฟท์หยุดตามชั้นต่าง ๆ ควรมีเสียงบอกเลขชั้นนั้น ๆ ภายในห้องลิฟท์ (ข้อ 4 (6) (ง))</p>	<p>(1) มีพื้นผิวต่างสัมผัส* บนพื้นบริเวณหน้าประตูลิฟท์กว้าง 300 มิลลิเมตร และยาว 900 มิลลิเมตร ซึ่งอยู่ห่างจากประตูลิฟท์ไม่น้อยกว่า 300 มิลลิเมตร แต่ไม่เกิน 600 มิลลิเมตร (ข้อ 10 (3))</p> <p>(2) ปุ่มกดเรียกลิฟท์ ปุ่มบังคับลิฟท์ และปุ่มสัญญาณแจ้งเหตุฉุกเฉินต้องมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางไม่น้อยกว่า 20 มิลลิเมตร มีอักษรเบรลล์กำกับไว้ทุกปุ่มเมื่อกดปุ่มจะต้องมีเสียงดังและมีแสง (ข้อ 10 (4) (ข))</p> <p>(3) มีตัวเลขและเสียงบอกตำแหน่งชั้นต่าง ๆ เมื่อลิฟท์หยุด และขึ้นหรือลง (ข้อ 10 (6))</p>

* "พื้นผิวต่างสัมผัส" หมายความว่า พื้นผิวที่มีผิวสัมผัสและสีซึ่งมีความแตกต่างไปจากพื้นผิวและสีในบริเวณข้างเคียงซึ่งคนพิการทางการมองเห็นสามารถสัมผัสได้ (ข้อ 2)

<p>(3) ลิฟต์ขัดข้อง ให้มีทั้งเสียงและดวงไฟเตือนภัยเป็นไฟกระพริบ ทั้งภายนอกและภายในห้องลิฟท์ เพื่อให้คนพิการทางการมองเห็น และคนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมายได้รับรู้ (ข้อ 4 (6) (จ))</p>	<p>(4) ในกรณีที่ลิฟต์ขัดข้องให้มีทั้งเสียงและแสงไฟเตือนภัยเป็นไฟกะพริบสีแดง เพื่อให้คนพิการทางการมองเห็นและคนพิการทางการได้ยินทราบ และให้มีไฟกะพริบสีเขียวเป็นสัญญาณให้คนพิการทางการได้ยินได้ทราบว่าผู้ที่อยู่ข้างนอกมารับทราบแล้วว่าลิฟต์ขัดข้องและกำลังให้ความช่วยเหลืออยู่ (ข้อ 10 (8))</p>
<p>4. ประตู</p> <p>(1) กรณีลูกพับเป็นกระจก ให้ติดเครื่องหมายแถบสี หรือทำที่สังเกตให้เห็นชัดสำหรับคนพิการทางการมองเห็น (ข้อ 4 (4) (จ))</p> <p>(2) ประตูห้องพักในโรงแรมที่จัดไว้สำหรับคนพิการ ให้มีช่องมองและมีช่องว่างด้านล่างของประตู พร้อมทั้งปุ่มสัญญาณเสียงและสัญญาณไฟกระพริบเพื่อรับข่าวสารในกรณีฉุกเฉินและอุบัติเหตุต่าง ๆ (ข้อ 4 (4) (ข))</p>	<p>(1) ในกรณีที่ประตูเป็นกระจกหรือลูกพับเป็นกระจก ให้ติดเครื่องหมายหรือแถบสีที่สังเกตเห็นได้ชัด (ข้อ 18 (6))</p>
<p>5. บันได</p> <p>(1) จุดเริ่มต้นและสิ้นสุดของราวบันได มีอักษรเบรลล์บอกชั้นและทาสีหรือติดสติ๊กเกอร์ให้เห็นชัด (ข้อ 4 (5) (ค))</p>	<p>(1) มีราวบันไดทั้งสองข้าง โดยราวจับต้องยาวต่อเนื่อง และส่วนที่ยึดติดกับผนังจะต้องไม่กีดขวางหรือเป็นอุปสรรคต่อการใช้ของคนพิการทางการมองเห็น (ข้อ 11 (3) ประกอบ ข้อ 8 (7) (จ))</p> <p>(2) มีป้ายแสดงทิศทาง ตำแหน่ง หรือหมายเลขชั้นของอาคารที่คนพิการทางการมองเห็นและคนชราสามารถทราบความหมายได้ ตั้งอยู่บริเวณทางขึ้นและทางลงของบันไดที่เชื่อมระหว่างชั้นของอาคาร(ข้อ 11 (7))</p>

	<p>(3) ต้องจัดให้มีพื้นผิวต่างสัมผัสสำหรับคนพิการทางการมองเห็นที่พื้นบริเวณต่างระดับที่มีระดับต่างกันเกิน 200 มิลลิเมตร ที่ทางขึ้นและทางลงบันได โดยมีขนาดกว้าง 300 มิลลิเมตร และมีความยาวเท่ากับและขนานไปกับความกว้างของช่องทางเดินของพื้นต่างระดับของบันได และขอบของพื้นผิวต่างสัมผัสอยู่ห่างจากจุดเริ่มต้นของทางขึ้นหรือทางลงของพื้นต่างระดับของบันไดไม่น้อยกว่า 300 มิลลิเมตร แต่ไม่เกิน 350 มิลลิเมตร (ข้อ 25)</p>
<p>6. ทางเดินระหว่างอาคาร</p>	<p>(1) พื้นทางเดินต้องเรียบ ไม่ลื่น และมีความกว้างสุทธิไม่น้อยกว่า 1,500 มิลลิเมตร (ข้อ 16 (1))</p> <p>(2) หากมีท่อระบายน้ำหรือรางระบายน้ำบนพื้นต้องมีฝาปิดสนิท ถ้าฝาเป็นแบบตะแกรงหรือแบบรู ต้องมีขนาดของช่องตะแกรงหรือเส้นผ่านศูนย์กลางของรูกว้างไม่เกิน 13 มิลลิเมตร แนวร่องหรือแนวของรางจะต้องขวางกับแนวทางเดิน (ข้อ 16 (2))</p> <p>(3) ในบริเวณที่เป็นทางแยกหรือทางเลี้ยวให้มีพื้นผิวต่างสัมผัส (ข้อ 16 (3))</p> <p>(4) ในกรณีที่มีสิ่งกีดขวางที่จำเป็นบนทางเดินต้องจัดให้อยู่ในแนวเดียวกัน โดยไม่กีดขวางทางเดิน และจัดให้มีพื้นผิวต่างสัมผัสหรือมีการกันเพื่อให้ทราบก่อนถึงสิ่งกีดขวาง และอยู่ห่างสิ่งกีดขวางไม่น้อยกว่า 300 มิลลิเมตร (ข้อ 16 (4))</p>

	<p>(5) ป้ายหรือสิ่งอื่นใดที่แขวนอยู่เหนือทางเดิน ต้องมีความสูงจากพื้นทางเดินไม่น้อยกว่า 2,000 มิลลิเมตร (ข้อ 16 (5))</p>
<p>7. ทางเชื่อมระหว่างอาคาร</p> <p>(1) ทางเชื่อมระหว่างอาคารและระเบียง ให้มีพื้นผิวเรียบเสมอกัน ไม่ขรุขระ ไม่มีสิ่งกีดขวาง (ข้อ 4 (3) (ก) (ข))</p>	<p>(1) มีผนังหรือราวกันตกทั้งสองข้าง โดยราวจับที่ผนังหรือราวกันตกนั้นต้องยาวต่อเนื่อง และส่วนที่ยึดติดกับผนังจะต้องไม่กีดขวางหรือเป็นอุปสรรคต่อการใช้ของคนพิการทางการมองเห็น (ข้อ 17 ประกอบข้อ 8 (7) (จ))</p> <p>(2) หากมีท่อระบายน้ำหรือรางระบายน้ำบนพื้น ต้องมีฝาปิดสนิท ถ้าฝาเป็นแบบตะแกรงหรือแบบรู ต้องมีขนาดของช่องตะแกรงหรือเส้นผ่านศูนย์กลางของรูกว้างไม่เกิน 13 มิลลิเมตร แนวร่องหรือแนวของรางจะต้องขวางกับแนวทางเดิน (ข้อ 17 ประกอบข้อ 16 (2))</p> <p>(3) ในบริเวณที่เป็นทางแยกหรือทางเลี้ยวให้มีพื้นผิวต่างสัมผัส (ข้อ 17 ประกอบข้อ 16 (3))</p> <p>(4) ในกรณีที่มีสิ่งกีดขวางที่จำเป็นบนทางเดิน ต้องจัดให้อยู่ในแนวเดียวกัน โดยไม่กีดขวางทางเดิน และจัดให้มีพื้นผิวต่างสัมผัสหรือมีการกันเพื่อให้ทราบก่อนถึงสิ่งกีดขวาง และอยู่ห่างสิ่งกีดขวางไม่น้อยกว่า 300 มิลลิเมตร (ข้อ 17 ประกอบข้อ 16 (4))</p> <p>(5) ป้ายหรือสิ่งอื่นใดที่แขวนอยู่เหนือทางเดิน ต้องมีความสูงจากพื้นทางเดินไม่น้อยกว่า 2,000 มิลลิเมตร (ข้อ 17 ประกอบข้อ 16 (5))</p>
<p>8. ห้องส้วม</p>	<p>(1) ในกรณีที่ประตูเป็นกระจกหรือลูกฟักเป็นกระจก ให้ติดเครื่องหมายหรือแถบสีที่สังเกตเห็นได้ชัด (ข้อ 21 (2) ประกอบข้อ 18 (6))</p>

<p>(1) ติดอักษรเบรลล์เพื่อให้ทราบว่าเป็นห้องน้ำชายหรือหญิงไว้ที่บริเวณใกล้ประตู (ข้อ 4 (7) (ข))</p>	<p>(2) ติดตั้งระบบสัญญาณแสงและสัญญาณเสียงให้ผู้ที่อยู่ภายนอกแจ้งภัยแก่ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา และระบบสัญญาณแสงและสัญญาณเสียงให้ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราสามารถแจ้งเหตุหรือเรียกหาผู้ช่วยในกรณีที่เกิดเหตุฉุกเฉินไว้ในห้องส้วม โดยมีปุ่มกดหรือปุ่มสัมผัสให้สัญญาณทำงานซึ่งติดตั้งอยู่ในตำแหน่งที่ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราสามารถใช้งานได้สะดวก (ข้อ 21 (9))</p> <p>(3) ในกรณีที่ห้องส้วมสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราอยู่ในห้องส้วมที่จัดไว้สำหรับบุคคลทั่วไปซึ่งได้จัดสำหรับผู้ชายและผู้หญิงต่างหากจากกันให้มีอักษรเบรลล์แสดงให้รู้ว่าเป็นห้องส้วมชายหรือหญิงติดไว้ที่ผนังข้างทางเข้าในตำแหน่งที่สามารถสัมผัสได้ด้วย (ข้อ 22 วรรคสอง)</p> <p>(4) ต้องจัดให้มีพื้นผิวต่างสัมผัสสำหรับคนพิการทางการมองเห็นที่พื้นบริเวณต่างระดับที่มีระดับต่างกันเกิน 200 มิลลิเมตร ที่พื้นด้านหน้าของประตูห้องส้วม โดยมีความกว้าง 300 มิลลิเมตร และมีความยาวเท่ากับและขนานไปกับความกว้างของช่องทางเดินของพื้นต่างระดับของประตู และขอบของพื้นผิวต่างสัมผัสอยู่ห่างจากจุดเริ่มต้นของทางขึ้นหรือทางลงของพื้นต่างระดับของประตูไม่น้อยกว่า 300 มิลลิเมตร แต่ไม่เกิน 350 มิลลิเมตร (ข้อ 25)</p>
<p>9. สถานีขนส่งมวลชน</p>	<p>(1) ให้ขอบนอกของพื้นผิวต่างสัมผัสอยู่ห่างจากขอบของชานชาลาไม่น้อยกว่า 600 มิลลิเมตร แต่ไม่เกินกว่า 650 มิลลิเมตร (ข้อ 25 วรรคสอง)</p>

10. โรงแรม	<p>(1) ภายในห้องพักต้องจัดให้มีสัญญาณบอกเหตุหรือเตือนภัยทั้งสัญญาณที่เป็นเสียงและแสงและระบบสันสะเทือนติดตั้งบริเวณที่นอนในกรณีเกิดอัคคีภัยหรือเหตุอันตรายอย่างอื่นเพื่อให้ผู้ที่อยู่ในห้องพักทราบ และมีสวิทช์สัญญาณแสงและสวิทช์สัญญาณเสียงแจ้งภัยหรือเรียกให้ผู้ที่อยู่ภายนอกทราบว่ามีคนอยู่ในห้องพัก (ข้อ 27 (2))</p> <p>(2) มีแผนผังต่างสัมผัของอาคารในชั้นที่มีห้องพักที่ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราเข้าใช้ได้ มีอักษรเบรลล์แสดงตำแหน่งของห้องพัก บันไดหนีไฟ และทิศทางไปสู่อันตรายหนีไฟโดยติดไว้ที่กึ่งกลางบานประตูด้านในและอยู่สูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 1,300 มิลลิเมตร แต่ไม่เกิน 1,700 มิลลิเมตร (ข้อ 27 (3))</p>
------------	--

4. กฎกระทรวง ฯ แห่งกฎหมายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการได้กำหนดรายละเอียดของอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกโดยตรงแก่คนพิการในสถานที่ ยานพาหนะ และบริการสาธารณะ ตามระเบียบคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ว่าด้วยมาตรฐานอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวกโดยตรงแก่คนพิการ พ.ศ. 2544 (ข้อ 5 - 8) โดยจะขอกล่าวถึงเฉพาะอุปกรณ์อำนวยความสะดวกโดยตรงที่กำหนดไว้สำหรับคนพิการทางการมองเห็นโดยเฉพาะเจาะจง ดังต่อไปนี้

4.1 สถานที่

- (1) สถานีขนส่ง สถานีรถไฟ และท่าอากาศยาน (ข้อ 5 (2)) กำหนดให้
 - (1.1) มีแผนผังหรือป้ายติดประกาศทุกชนิดขนาดใหญ่ และติดไฟให้คนสายตาเลือนรางเห็นชัดเจน
 - (1.2) มีป้ายบอกทางชัดเจน พร้อมทั้งข้อมูลประกาศต่าง ๆ ตารางการเดินทางให้จัดทำเป็นอักษรเบรลล์และตัวพิมพ์ใหญ่
 - (1.3) มีป้ายอักษรวิ่งให้ข้อมูลพร้อมประกาศโดยใช้เสียงทุกครั้ง

(2) ทางสัญจร (ข้อ 5 (4)) กำหนดให้

- (2.1) ทางสัญจรซึ่งมีพื้นที่ต่างระดับที่มีความสูง 10 เซนติเมตร ขึ้นไป และไม่เป็นทางลาดให้มีพื้นผิวต่างสัมผัส (สำหรับคนพิการทางการมองเห็น) ขนานไปกับขอบของพื้นต่างระดับนั้น โดยให้พื้นผิวต่างสัมผัสมีขนาดกว้างไม่น้อยกว่า 30 เซนติเมตร และขอบนอกอยู่ห่างจากพื้นระดับ 60 เซนติเมตร
- (2.2) ทางเท้าและทางเดินสาธารณะทั้งภายในและภายนอกอาคาร ให้มีพื้นผิวต่างสัมผัสขนาดกว้างไม่น้อยกว่า 30 เซนติเมตร อยู่บนทางเดินนั้น โดยให้ทอดตัวไปตามทงยาวของเส้นทาง ทั้งนี้เพื่อแสดงส่วนของทางเดินที่ชัดเจนไม่มีสิ่งกีดขวาง

4.2 ยานพาหนะ กำหนดให้รถไฟหรือรถไฟฟ้า (ข้อ 7) มีเสียงบอกชื่อสถานี ถัดไปสำหรับคนพิการทางการมองเห็น และมีอักษรวิ่งบอกชื่อสถานีสำหรับคนพิการทางการได้ยิน หรือสื่อความหมาย

4.3 บริการสาธารณะ

(1) ทางเท้า (ข้อ 8 (1)) กำหนดให้มี

- (1.1) ท่อระบายน้ำให้มีฝาปิดสนิท ถ้าเป็นชนิดตะแกรงต้องมีซี่หรือรูเล็กขนาดกว้างไม่เกิน 1.3 เซนติเมตร เพื่อไม่ให้ไม้เท้า ไม้ค้ำยัน อุปกรณ์ช่วยเดินอื่น ๆ หรือล้อเก้าอี้เข็นคนพิการตกลงไป
- (1.2) หากมีสิ่งกีดขวางที่จำเป็นบนทางเท้า เช่น ลวดชิงเสไฟฟ้า ป้ายบอกทาง ตู้ไปรษณีย์ ตู้โทรศัพท์ หรือต้นไม้ ให้จัดอยู่ในแนวเดียวกันและทำพื้นผิวต่างสัมผัสเพื่อให้นักพิการทางการมองเห็นทราบก่อนถึงสิ่งกีดขวางนั้น
- (1.3) ให้มีทางลาดจากทางเท้าลงสู่พื้นถนน บริเวณทางข้ามถนน ทางแยก หรือถนน ซอยและตรงเกาะกลางถนน และทำพื้นผิวต่างสัมผัสสำหรับคนพิการทางการมองเห็น
- (1.4) ทางข้ามถนนที่ไม่มีสัญญาณไฟจราจร และมีพื้นผิวที่ต่างระดับกันให้ทาสีให้เห็นชัดโดยสีที่ใช้มีความคมชัดตัดกับสีพื้นผิวเดิม

(2) ป้ายหรือผัง

- (2.1) ภายในอาคารในทุกจุดที่มีป้ายหรือผังบอกสถานที่ต่าง ๆ ให้มีอักษรเบรลล์ด้วย

(2.2) ขนาดตัวอักษรที่ใช้เขียนบนป้าย

<u>ระยะทาง</u>	<u>ขนาดตัวอักษร</u>
น้อยกว่า 7 เมตร	6 x 6 เซนติเมตร
ตั้งแต่ 7 - 18 เมตร	11 x 11 เซนติเมตร
เกิน 18 เมตรขึ้นไป	20 x 20 เซนติเมตร

(3) ห้องสมุดสาธารณะ

(3.1) มีหนังสือเป็นอักษรเบรลล์ที่คนพิการทางการมองเห็นจะสามารถรับรู้ได้ด้วยตนเองเป็นจำนวนอย่างน้อย 1% ของจำนวนหนังสือทั้งหมดที่มีให้บริการอยู่ในห้องสมุดนั้น

(3.2) มีอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวกในการรับรู้สำหรับคนพิการทางการมองเห็น เช่น เครื่องอ่านหนังสือ เครื่องขยายขนาดตัวหนังสือและภาพ เครื่องบันทึกเทป

(4) ตู้ไปรษณีย์ มีอักษรเบรลล์บอกช่องใส่จดหมาย

(5) สัญญาณคนข้ามถนน

(5.1) สัญญาณให้คนข้ามถนนต้องให้มีเสียง ให้คนพิการทางการมองเห็นได้ยินโดยที่สัญญาณไฟให้ข้ามถนนมีระยะเวลาไม่น้อยกว่า 30 วินาที และสัญญาณเสียงให้มี 2 ระยะ คือระยะแรกเป็นเสียงปกติเมื่อใกล้จะสิ้นสุดเวลาของสัญญาณ 15 วินาที ให้เป็นเสียงถี่ขึ้น

(5.2) สัญญาณนี้ให้ติดตั้งที่ทางข้ามถนนห่างจากทางแยกไม่น้อยกว่า 100 เมตร

5. พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 (มาตรา 18) ประกอบกับกฎกระทรวง ๕ แห่งกฎหมายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ (ข้อ 1) ได้สร้างมาตรการจูงใจแก่เจ้าของอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ และบริการสาธารณะ ซึ่งได้จัดอุปกรณ์อำนวยความสะดวกโดยตรงแก่คนพิการขึ้นและมีการแสดงสัญลักษณ์สากลที่แสดงให้เห็นว่าอาคารสถานที่ดังกล่าวมีอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกโดยตรงแก่คนพิการทางการมองเห็นติดไว้ในตำแหน่งที่เหมาะสมและเห็นได้ชัดเจน ดังตัวอย่างตามภาพต่อไปนี้

คำบรรยายภาพ: สัญลักษณ์สีฟ้ารูปคนพิการทางการมองเห็น ถือไม้เท้าหันหน้าออกทางขวามือ พื้นสีขาวขอบสีฟ้ารูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขนาดความกว้างและความสูงด้านละไม่น้อยกว่า 10 เซนติเมตร เพื่อแสดงให้เห็นว่ามีอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวกโดยตรงแก่คนพิการในตำแหน่งที่เหมาะสมและเห็นได้ชัดเจน (ตามระเบียบคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการว่าด้วยมาตรฐานอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวกโดยตรงแก่คนพิการ พ.ศ. 2544 ข้อ 10)

รูปภาพที่ 2 : ภาพตัวอย่างสัญลักษณ์สากลที่แสดงให้เห็นว่าอาคารสถานที่ดังกล่าวมีอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกโดยตรงแก่คนพิการทางการมองเห็น*

และให้มีสิทธิหักเงินค่าใช้จ่ายเป็นสองเท่าของเงินที่เสียไปเพื่อการดังกล่าว ออกจากเงินได้หรือกำไรสุทธิของปีที่ค่าใช้จ่ายนั้นเกิดขึ้น ตามประมวลรัษฎากร ซึ่งไม่ปรากฏว่ามีมาตรการจูงใจลักษณะดังกล่าวในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการตามกฎหมายควบคุมอาคาร

6. กฎกระทรวง ๔ แห่งกฎหมายควบคุมอาคารได้กำหนดบทเฉพาะกาลเพื่อยกเว้นให้ไม่ต้องดำเนินการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการ สำหรับอาคารที่มีอยู่ก่อน หรือได้รับอนุญาตหรือได้ยื่นขออนุญาตก่อสร้างหรือดัดแปลงอาคารภายใต้เงื่อนไขตามข้อ 30* หรือได้แจ้งต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นและได้ดำเนินการตามมาตรา 39 ทวิ แห่ง

* ภาพจากระเบียบคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ว่าด้วยมาตรฐานอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวกโดยตรงแก่คนพิการ พ.ศ. 2544 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 118 ตอนพิเศษ 48ง ลงวันที่ 30 พฤษภาคม 2544

* ข้อ 30 กำหนดว่า "การดัดแปลงอาคารสำหรับอาคารที่ได้รับยกเว้นตามข้อ 29 ให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตามกฎกระทรวงนี้ ทั้งนี้ ภายใต้เงื่อนไขดังต่อไปนี้

- (1) ไม่เป็นการเพิ่มพื้นที่อาคารรวมกันทุกชั้นเกินร้อยละสองของพื้นที่อาคารรวมกันทุกชั้นที่ได้รับอนุญาตไว้ก่อนกฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ
- (2) ไม่เป็นการเพิ่มความสูงของอาคาร
- (3) ไม่เป็นการเพิ่มพื้นที่ปกคลุมดิน
- (4) ไม่เป็นการเปลี่ยนตำแหน่งหรือขอบเขตของอาคารให้ผิดไปจากที่ได้รับอนุญาตไว้ก่อนกฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ

พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 โดยไม่ได้ยื่นคำขอรับใบอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น ก่อนวันที่กฎกระทรวงฉบับนี้มีผลใช้บังคับ กล่าวคือ ก่อนวันที่ 1 กันยายน 2548 ซึ่งโดยปรกติแล้วหากจะก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเคลื่อนย้ายอาคารใดจะต้องได้รับใบอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือได้แจ้งต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นและได้ดำเนินการตามมาตรา 39 ทวิ เสียก่อน มิฉะนั้นแล้วจะมีความผิดตามกฎหมายควบคุมอาคาร และต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน

* มาตรา 39 ทวิ บัญญัติว่า "ผู้ใดจะก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน หรือเคลื่อนย้ายอาคารโดยไม่ยื่นคำขอรับใบอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่นก็ได้โดยการแจ้งต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นและต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) แจ้งให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นทราบตามแบบที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นกำหนดพร้อมทั้งแจ้งข้อมูลและยื่นเอกสารดังต่อไปนี้ด้วย

(ก) ชื่อของผู้รับผิดชอบงานออกแบบอาคารซึ่งจะต้องเป็นผู้ได้รับใบอนุญาตให้เป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมประเภทภูมิสถาปนิกตามกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพสถาปัตยกรรม และจะต้องไม่เป็นผู้ได้รับการแจ้งเวียนชื่อตามมาตรา 49 ทวิ

(ข) ชื่อของผู้รับผิดชอบงานออกแบบและคำนวณอาคารซึ่งจะต้องเป็นผู้ได้รับใบอนุญาตให้เป็นผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมประเภทวิศวกรตามกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพวิศวกรรม และจะต้องไม่เป็นผู้ได้รับการแจ้งเวียนชื่อตามมาตรา 49 ทวิ

(ค) ชื่อของผู้ควบคุมงานซึ่งจะต้องเป็นผู้ได้รับใบอนุญาตให้เป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมตามกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพสถาปัตยกรรมและเป็นผู้ได้รับอนุญาตให้เป็นผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมตามกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพวิศวกรรม และจะต้องไม่เป็นผู้ได้รับการแจ้งเวียนชื่อตามมาตรา 49 ทวิ

(ง) สำเนาใบอนุญาตของบุคคลตาม (ก) (ข) และ (ค)

(จ) หนังสือรับรองของบุคคลตาม (ก) (ข) และ (ค) ว่าตนเป็นผู้ออกแบบอาคาร เป็นผู้ออกแบบและคำนวณอาคาร หรือจะเป็นผู้ควบคุมงาน แล้วแต่กรณี พร้อมทั้งรับรองว่าการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน หรือเคลื่อนย้ายอาคารนั้นถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ กฎกระทรวงและข้อบัญญัติท้องถิ่นที่ออกตามพระราชบัญญัตินี้ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องทุกประการ

(ฉ) แผนผังบริเวณ แบบแปลน รายการประกอบแบบแปลนและรายการคำนวณของอาคารที่จะก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน หรือเคลื่อนย้ายซึ่งมีคำรับรองของบุคคลตาม (ก) และ (ข) ว่าตนเป็นผู้ออกแบบอาคารและเป็นผู้ออกแบบและคำนวณอาคารนั้น

(ช) วันเริ่มต้นและวันสิ้นสุดการดำเนินการดังกล่าว

(2) ชำระค่าธรรมเนียมการตรวจแบบแปลนก่อสร้างหรือดัดแปลงอาคารในกรณีที่เป็นการแจ้งการก่อสร้างหรือดัดแปลงอาคาร

ถ้าผู้แจ้งได้ดำเนินการตามที่ระบุไว้ในวรรคหนึ่งครบถ้วนแล้ว ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นออกใบรับแจ้งตามแบบที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นกำหนดเพื่อเป็นหลักฐานการแจ้งให้แก่ผู้นั้นภายในวันที่ได้รับแจ้ง และให้ผู้แจ้งเริ่มต้นดำเนินการก่อสร้างดัดแปลง รื้อถอนหรือเคลื่อนย้ายอาคารตามที่ได้แจ้งไว้ได้ตั้งแต่วันที่ได้รับใบแจ้ง

ให้นำมาตรา 38 และมาตรา 39 มาใช้บังคับแก่ใบรับแจ้งตามมาตรา 39 นี้โดยอนุโลม"

3 เดือน หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 65) และโทษปรับอีกวันละไม่เกิน 10,000 บาท ตลอดระยะเวลาที่ยังฝ่าฝืนจนกว่าจะได้ปฏิบัติให้ถูกต้อง

ในขณะที่ไม่ปรากฏว่ากฎกระทรวง ฯ แห่งกฎหมายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการมีการกำหนดบทเฉพาะกาลไว้แต่อย่างใดจึงเป็นกรณีที่เจ้าของอาคารสถานที่ที่จะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายโดยทันทีและไม่มีข้อยกเว้นทั้งอาคารสถานที่ที่ได้สร้างมาก่อนแล้วหรือที่สร้างขึ้นใหม่ แต่อย่างไรก็ตามหากไม่ได้ปฏิบัติตาม กฎกระทรวง ฯ แห่งกฎหมายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการก็ไม่ได้กำหนดโทษเอาไว้แต่อย่างใด จึงไม่มีสภาพบังคับให้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

นอกเหนือไปจากกำหนดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกตามกฎหมายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการและกฎหมายควบคุมอาคารแล้ว ยังมีกฎหมายอีกฉบับหนึ่งที่ได้กำหนดเกี่ยวกับการจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการในยานพาหนะ ได้แก่ พระราชบัญญัติการรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2543 โดยกำหนดให้การรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทยจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่คนโดยสาร โดยเฉพาะคนทุพพลภาพ คนสูงอายุ และเด็ก ให้มีความสมบูรณ์และเหมาะสมแก่การให้บริการกิจการรถไฟฟ้า ซึ่งยังไม่พบว่ามีข้อกำหนดรายละเอียดแห่งการจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการเอาไว้แต่อย่างไรก็ตามรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทยนี้ก็อยู่ภายใต้บังคับที่จะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎกระทรวง ฯ แห่งกฎหมายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการด้วยเช่นกัน และในกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ว่าด้วยความปลอดภัยในชีวิตร่างกายและทรัพย์สิน การรักษาความสงบเรียบร้อย ความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในเขตระบบรถไฟฟ้า พ.ศ. 2547 ซึ่งได้วางข้อจำกัดการนำสัตว์เข้ามาในเขตระบบรถไฟฟ้าว่าให้ต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าหน้าที่เสียก่อน (ข้อ 6) ได้กำหนดยกเว้นไว้ว่าให้สามารถนำสุนัขนำทางสำหรับคนพิการทางการมองเห็นเข้ามาในเขตระบบรถไฟฟ้าได้โดยไม่ต้องได้รับอนุญาตเสียก่อน อันเป็นการส่งเสริมสิทธิในการเดินทางของคนพิการทางการมองเห็นให้สามารถเดินทางได้โดยอิสระด้วยเช่นกัน

แต่อย่างไรก็ตามรถไฟฟ้าที่อยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติการรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2543 และกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ว่าด้วยความปลอดภัยในชีวิตร่างกายและทรัพย์สิน การรักษาความสงบเรียบร้อย ความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในเขตระบบรถไฟฟ้า พ.ศ. 2547 นั้น หมายถึงเฉพาะ รถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย (MRTA) ซึ่งเป็นรถไฟฟ้าใต้ดิน เท่านั้น เนื่องจากรถไฟฟ้าลอยฟ้า (BTS) ไม่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายทั้งสองฉบับนี้ เนื่องจากไม่มีกฎหมายจัดตั้งและควบคุมเป็นการเฉพาะ แต่อย่างไรก็ดี สถานีรถไฟฟ้าทั้งสองรูปแบบเป็นสถานีขนส่งมวลชนตาม

กฎกระทรวง ๔ แห่งกฎหมายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ จึงยังคงอยู่ภายใต้ข้อกำหนดดังกล่าวด้วย

ง. เรื่องการให้มีการสงเคราะห์คนพิการเป็นกรณีพิเศษ และให้เงินช่วยเหลือเนื่องจากต้องกลายเป็นคนพิการ

มีกฎหมายอยู่หลายฉบับที่มีบทบัญญัติในลักษณะที่ให้การสงเคราะห์คนพิการเป็นกรณีพิเศษ หรือมีการให้เงินช่วยเหลือเนื่องจากต้องกลายเป็นคนพิการ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวนี้มีลักษณะแตกต่างไปจากกฎหมายที่ได้กล่าวถึงในเรื่องสิทธิในการได้รับการชดเชยจากการกระทำที่ก่อให้เกิดความพิการดังที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 4.2.1 ส่วนกฎหมายที่จะได้กล่าวถึงในส่วนนี้เป็นการบัญญัติขึ้นเพื่อเป็นการช่วยเหลือให้บุคคลผู้มีความพิการได้รับโอกาสที่จะเข้าถึงสิทธิเสรีภาพที่กฎหมายให้การรับรองไว้มากขึ้น ดังจะได้กล่าวต่อไปนี้

1. สิทธิในการได้รับบำนาญพิเศษ บำเหน็จดำรงชีพ เนื่องจากการได้รับอันตรายจนกระทั่งตาบอด เพราะเหตุปฏิบัติการในหน้าที่หรือถูกประทุษร้ายเพราะเหตุกระทำการตามหน้าที่ โดยข้าราชการได้รับสิทธิดังกล่าวตามพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2494 (มาตรา 37 และมาตรา 47/1) ข้าราชการส่วนท้องถิ่นได้รับสิทธิดังกล่าวตามพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2500 (มาตรา 36 และมาตรา 46/1) สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนได้รับสิทธิดังกล่าวตามพระราชบัญญัติกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2497 (มาตรา 25)

2. สิทธิในการได้รับเงินชดเชยจากการถูกประทุษร้ายหรือได้รับอันตรายถึงขนาดสูญเสียลูกตาข้างหนึ่ง หรือสูญเสียสมรรถภาพในการมองเห็นร้อยละ 90 ขึ้นไป หรือเสียความสามารถในการมองเห็นตั้งแต่ 3/60 หรือมากกว่า* ของตาข้างหนึ่ง หรือสูญเสียความสามารถในการใช้สายตาสองข้างร่วมกัน (binocular vision)** (ข้อ 8) เพราะเหตุว่าได้เข้าช่วยเหลือราชการ หรือปฏิบัติงานของชาติตามที่ได้รับมอบหมายจากทางราชการ หรือปฏิบัติการตามหน้าที่หรือช่วยเหลือบุคคลอื่นตามหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด หรือปฏิบัติการตาม

* สูญเสียสมรรถภาพในการมองเห็นร้อยละ 90 ขึ้นไป หรือเสียความสามารถในการมองเห็นตั้งแต่ 3/60 หรือมากกว่า หมายความว่า ไม่สามารถมองเห็นอักษรบนแผ่นป้ายวัดสายตาตามมาตรฐานได้ระยะห่างจากป้ายสามเมตร ในขณะที่คนตาปกติสามารถมองเห็นได้ในระยะห่างจากป้ายหกสิบเมตร (กฎกระทรวง ๔ ข้อ 3 (8))

** สูญเสียความสามารถในการใช้สายตาสองข้างร่วมกัน (binocular vision) หมายความว่า เมื่อใช้ตาข้างที่ไม่ปกติร่วมกับตาอีกข้างหนึ่งแล้วไม่สามารถมองเห็นได้อย่างคนตาปกติและถือว่าเป็นการสูญเสียสมรรถภาพในการมองเห็นของตาข้างที่ไม่ปกตินั้น (กฎกระทรวง ๔ ข้อ 3 (9))

หน้าที่มนุษยธรรม ซึ่งพลเมืองดีพึงปฏิบัติการนั้นไม่ขัดกับคำสั่งโดยชอบของเจ้าพนักงาน เช่น เข้าช่วยเหลือสตรีที่ถูกขังราวกระเป่า หรือเข้าช่วยเหลือเด็กที่ถูกสัตว์ร้ายรุมทำร้าย หรือเข้าช่วยเหลือตำรวจในการจับผู้ร้าย เป็นต้น บุคคลดังกล่าวนี้ถือเป็นผู้ประสพภัยและให้ได้รับเงินชดเชยตามพระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสพภัยเนื่องจากการช่วยเหลือราชการ การปฏิบัติงานของชาติ หรือการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ. 2543 (มาตรา 5) ประกอบกับกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไขและอัตราในการจ่ายเงินสงเคราะห์และกำหนดลักษณะของความพิการทุพพลภาพขนาดหนักจนเป็นอุปสรรคสำคัญยิ่งในการประกอบอาชีพหรือในการดำรงชีพ พ.ศ. 2544 (ข้อ 1 (7) (8))

แต่หากประสพอันตรายถึงขนาดสูญเสียลูกตาทั้งสองข้าง หรือสูญเสียสมรรถภาพในการมองเห็นร้อยละ 90 ขึ้นไปหรือเสียความสามารถในการมองเห็นตั้งแต่ 3/60 หรือมากกว่าของตาทั้งสองข้างหรือสูญเสียลูกตาข้างหนึ่งกับสูญเสียสมรรถภาพในการมองเห็นร้อยละ 90 ขึ้นไป หรือเสียความสามารถในการมองเห็นตั้งแต่ 3/60 หรือมากกว่าของตาอีกข้างหนึ่ง (ข้อ 2) ถือว่าผู้นั้นได้รับความพิการทุพพลภาพขนาดหนักจนเป็นอุปสรรคสำคัญยิ่งในการประกอบอาชีพหรือการดำรงชีพ ให้มีสิทธิได้รับเงินดำรงชีพเพิ่มเติมนอกเหนือจากการได้รับเงินชดเชยด้วย ตามมาตรา 8 ประกอบกฎกระทรวง ๔ ข้อ 2 (2)

3. สิทธิของข้าราชการที่ได้รับอันตรายหรือการเจ็บป่วยเพราะเหตุปฏิบัติราชการในหน้าที่ หรือถูกประทุษร้ายเพราะเหตุกระทำการตามหน้าที่ ที่จะได้รับการสงเคราะห์ตามพระราชบัญญัติสงเคราะห์ข้าราชการผู้ได้รับอันตรายหรือการป่วยเจ็บเพราะเหตุปฏิบัติราชการ พ.ศ. 2546 แม้ข้าราชการผู้นั้นจะมีความพิการเกิดขึ้นก็ยังมีสิทธิได้รับการพิจารณาเพื่อรับราชการต่อไปในตำแหน่งที่เหมาะสมอื่น (มาตรา 8) และมีสิทธิที่จะได้รับการเลื่อนขั้นเงินเดือนเป็นกรณีพิเศษ (มาตรา 12) ด้วย

4. สิทธิในการได้รับเงินทดแทนของลูกจ้างจากการประสพอันตรายหรือเจ็บป่วย ตามพระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ. 2537 ประกอบกับประกาศกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เรื่องกำหนดระยะเวลาการจ่ายค่าทดแทนและหลักเกณฑ์และวิธีการคำนวณค่าจ้างรายเดือน ดังต่อไปนี้

(1) ค่าทดแทนจากความสูญเสียลูกตาข้างหนึ่ง หรือสูญเสียสมรรถภาพในการมองเห็นร้อยละ 90 ขึ้นไป หรือเสียความสามารถในการมองเห็นตั้งแต่ 3/60 หรือมากกว่าของตาข้างหนึ่ง หรือสูญเสียความสามารถในการใช้สายตาสองข้างร่วมกัน (Binocular Vision) ตามมาตรา 18 และประกาศกระทรวงฯ ข้อ 2 (15) (16)

(2) ค่าทดแทนสำหรับกรณีที่ลูกจ้างไม่สามารถทำงานติดต่อกันได้เกิน 3 วัน ตามมาตรา 18 (1)

(3) ค่าทดแทนการทุพพลภาพ ในกรณีที่ต้องสูญเสียลูกตาทั้งสองข้าง หรือ สูญเสียลูกตาข้างหนึ่ง กับ สูญเสียสมรรถภาพในการมองเห็นร้อยละ 90 ขึ้นไป หรือเสียความสามารถในการมองเห็นตั้งแต่ 3/60 หรือมากกว่าของตาอีกข้างหนึ่ง หรือสูญเสียสมรรถภาพในการมองเห็นร้อยละ 90 ขึ้นไป หรือเสียความสามารถในการมองเห็นตั้งแต่ 3/60 หรือมากกว่าของตาทั้งสองข้าง ตามมาตรา 18 (3) ประกอบกับประกาศกระทรวงฯ ข้อ 4 (7)

(4) ค่ารักษาพยาบาลเพื่อบรรเทาผลของการประสบอันตรายหรือการเจ็บป่วย ให้หมดสิ้นไป เท่าที่จ่ายจริงตามความจำเป็นแต่ไม่เกินอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง ตาม มาตรา 13 ประกอบกับกฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2539) ออกตามความในพระราชบัญญัติ เงินทดแทน พ.ศ. 2537

(5) ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพภายหลังจากการประสบอันตราย เพื่อให้สามารถ ประกอบอาชีพที่เหมาะสมตามสภาพของร่างกาย ตามความจำเป็น ตามมาตรา 15 ประกอบกับ กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2539) ออกตามความในพระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ. 2537

5. สิทธิในการได้รับประโยชน์ทดแทนในกรณีทุพพลภาพจากกองทุน ประกันสังคมของผู้ประกันตนตามกฎหมายประกันสังคม ซึ่งกรณีดังต่อไปนี้คณะกรรมการ การแพทย์ได้วินิจฉัยว่าเป็นการทุพพลภาพตามกฎหมายประกันสังคม*

(1) สูญเสียลูกตาทั้งสองข้าง

(2) สูญเสียลูกตาข้างหนึ่ง กับ สูญเสียสมรรถภาพในการมองเห็นร้อยละ 90 ขึ้นไป หรือเสียความสามารถในการมองเห็นตั้งแต่ 3/60 หรือมากกว่าของตาอีกข้างหนึ่ง

(3) สูญเสียสมรรถภาพในการมองเห็นร้อยละ 90 ขึ้นไป หรือเสีย ความสามารถในการมองเห็นตั้งแต่ 3/60 หรือมากกว่าของตาทั้งสองข้าง

โดยมีสิทธิได้รับเงินทดแทนการขาดรายได้ (มาตรา 71) และประโยชน์ ทดแทนดังต่อไปนี้ (มาตรา 70)

(1) ค่าตรวจวินิจฉัยโรค

(2) ค่าบำบัดทางการแพทย์

(3) ค่ายาและค่าเวชภัณฑ์

(4) ค่ากินอยู่และรักษาพยาบาลในสถานพยาบาล

* ประกาศสำนักงานประกันสังคม เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ในกรณีทุพพลภาพ ลงวันที่ 23 มีนาคม 2536

- (5) ค่ารถพยาบาลหรือค่าพาหนะรับส่งผู้ทุพพลภาพ
- (6) ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย จิตใจและอาชีพ
- (7) ค่าบริการอื่นที่จำเป็น

6. สิทธิในการได้รับเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพ หรือเบี้ยยังชีพ มีปรากฏอยู่ ทั้งในระเบียบสองฉบับ ได้แก่

(1) ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจ่ายเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 ได้วางหลักเกณฑ์คุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับการ พิจารณาเพื่อรับเงินสงเคราะห์ว่าต้องเป็นผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตพื้นที่องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น และมีรายได้ไม่เพียงพอแก่การยังชีพ หรือถูกทอดทิ้ง หรือขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู หรือไม่ สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้

(2) ระเบียบกรมประชาสงเคราะห์ ว่าด้วยการจ่ายเงินเบี้ยยังชีพคนพิการ พ.ศ. 2539 โดยกำหนดว่าผู้พิการที่จะได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้มีสิทธิได้รับเบี้ยยังชีพตามระเบียบนี้ ต้องเป็นผู้มีฐานะยากจน อาศัยอยู่ตามลำพังหรืออยู่ในครอบครัวที่มีฐานะยากจน โดยรายได้ถัวเฉลี่ย ต่อคนต่ำกว่าเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน

สิทธิดังกล่าวนี้มีขึ้นเพื่อต้องการช่วยเหลือคนพิการทางการมองเห็นและ คนพิการประเภทอื่น ๆ ที่มีความพิการจนเป็นอุปสรรคต่อการหาเลี้ยงชีพ โดยให้ได้รับความ ช่วยเหลือจากรัฐเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายได้ในบางส่วน

จ. เรื่องการสนับสนุนให้มีการจ้างงานคนพิการ

พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ได้กำหนดให้ คนพิการที่ได้จดทะเบียนตามกฎหมายนี้ได้รับการสงเคราะห์ การพัฒนา และการฟื้นฟู สมรรถภาพโดยให้ได้รับคำแนะนำ ชี้แจงและคำปรึกษาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพและการฝึก อาชีพที่เหมาะสมกับสภาพของร่างกายและสมรรถภาพที่มีอยู่ เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพได้ (มาตรา 15 (3)) และได้สร้างข้อกำหนดให้นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการของเอกชนรับ คนพิการเข้าทำงานในอัตราส่วนการจ้างลูกจ้างทั่วไปทุก 200 คน ต่อการจ้างคนพิการ 1 คน* โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้เป็นการคุ้มครองให้คนพิการได้มีงานทำ โดยได้สร้างมาตรการจูงใจโดย กำหนดให้นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการของเอกชนที่ได้รับคนพิการเข้าทำงานตาม

* กฎกระทรวง (พ.ศ. 2537) ออกตามความในพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534

อัตราส่วนดังกล่าว มีสิทธินำเงินค่าจ้างที่จ่ายให้แก่คนพิการมาหักเป็นค่าใช้จ่ายตามประมวล รัชฎากรได้เป็น 2 เท่าของจำนวนที่จ่ายจริง เพื่อจูงใจให้มีการจ้างคนพิการเข้าทำงานมากขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ในการคำนวณภาษีเงินได้ของสถานประกอบการนั้นเอง

แต่กฎหมายก็ยังเปิดช่องให้นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการสามารถ เลือกที่จะไม่รับคนพิการเข้าทำงานในหน่วยงานของตนได้ โดยให้ส่งเงินเข้ากองทุนฟื้นฟู สมรรถภาพคนพิการแทนการรับคนพิการเข้าทำงาน ซึ่งทางเลือกดังกล่าวนี้แม้จะมีประโยชน์ใน ด้านการเพิ่มเงินทุนหมุนเวียนสำหรับใช้จ่ายเกี่ยวกับการดำเนินงานและสงเคราะห์ช่วยเหลือ คนพิการและสนับสนุนสถาบันบริการด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ทางกายภาพ ทางการศึกษา ทางสังคม และการฝึกอาชีพ ตลอดจนศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาและองค์กร ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการก็ตาม แต่ก็ได้กลายมาเป็นทางเลือกให้กับนายจ้างหรือเจ้าของสถาน ประกอบการในการปฏิเสธที่จะรับคนพิการเข้าทำงาน เนื่องจากมองว่าการงานคนพิการจะเป็น การสร้างภาระให้กับการดำเนินงานของตนเสียมากกว่า ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ผิดเกี่ยวกับ ศักยภาพของคนพิการของเหล่าผู้ประกอบการ จึงมักทำให้คนพิการถูกปฏิเสธในการเข้าทำงาน กฎหมายดังกล่าวจึงเป็นเพียงการสงเคราะห์มิใช่การให้สิทธิแก่คนพิการ ดังที่มีผู้กล่าวว่าเป็น กฎหมายในลักษณะเมตตาธรรม¹⁷ เนื่องจากไม่มีสภาพบังคับและไม่มีมาตรการคุ้มครองมิให้เกิด การเลือกปฏิบัติในการจ้างงานเพราะเหตุแห่งความพิการของบุคคล

นอกเหนือไปจากกฎหมายฉบับต่าง ๆ ที่ช่วยส่งเสริมโอกาสให้คนพิการทางการ มองเห็นได้มีการเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ ที่รัฐธรรมนูญได้ให้การรับรองไว้ นั้น ยังมีกฎหมายอีกกลุ่ม หนึ่งที่มีลักษณะเป็นการกีดกันและลดรอนสิทธิเสรีภาพของคนพิการทางการมองเห็นทั้งโดย ทางตรงและโดยทางอ้อม กล่าวคือ ได้มีการบัญญัติเพื่อจำกัดตัดสิทธิโดยตรงเป็นลายลักษณ์ อักษร และในลักษณะที่เปิดโอกาสให้สามารถใช้ดุลพินิจ เพื่อเป็นการจำกัดตัดสิทธิโดยทางอ้อม ดังจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

4.2.3 กลุ่มกฎหมายที่ลดรอนสิทธิและเสรีภาพของคนพิการทางการมองเห็น

กฎหมายที่จำกัดตัดสิทธิหรือลดรอนสิทธิเสรีภาพของคนพิการทางการมองเห็นจะ พบในแง่มุมของการประกอบอาชีพเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมีกฎหมายอยู่เป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นการ ทำความเข้าใจกับถ้อยคำที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายเหล่านั้นจึงจะขอกล่าวถึงถ้อยคำในลักษณะ

¹⁷ วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์ และคณะ, รายงานการวิจัย เรื่อง การแก้ไขกฎหมายที่กีดกันคนพิการ ในการเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม: ศึกษากรณีกฎหมายและกฎระเบียบที่จำกัดสิทธิคนพิการในการประกอบ อาชีพ, หน้า 56.

ต่าง ๆ ที่มีการใช้อยู่ในกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามในการประกอบอาชีพ พบว่ามีการใช้ถ้อยคำในลักษณะดังต่อไปนี้ที่เชื่อได้ว่าการใช้ถ้อยคำเหล่านั้นมุ่งประสงค์จะให้หมายความรวมถึงคนพิการทางการมองเห็นด้วย ได้แก่¹⁸

- 1) กายพิการ กายทุพพลภาพ หรือไม่สมประกอบ
 - 2) หย่อนความสามารถหรือสมรรถภาพ หรือสูญเสียสมรรถภาพ
 - 3) แพทย์ได้ตรวจรับรองว่ามีร่างกายสมบูรณ์ควรรับเข้าทำงานได้หรือรับรองว่ามีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง
 - 4) มีกายหรือจิตที่ไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการตุลาการหรืออัยการ
 - 5) พิการทุพพลภาพจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้
 - 6) คนเสมือนไร้ความสามารถ
- 1) ถ้อยคำที่ว่า “กายพิการ” “กายทุพพลภาพ” “ไม่สมประกอบ”

เป็นถ้อยคำที่พิจารณาจากสภาพทางกายเพียงประการเดียว โดยไม่มีความเกี่ยวข้องกับความสามารถในการทำงาน ทั้งที่จริงแล้ว บุคคลที่มีกายพิการ กายทุพพลภาพ หรือไม่สมประกอบ มีความสามารถทำงานต่าง ๆ ได้อย่างมากมายถ้าได้รับโอกาส

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งกำหนดเกี่ยวกับความสามารถในการใช้สิทธิทางแพ่งของบุคคล ก็มีได้ห้ามบุคคลเหล่านี้ในการทำนิติกรรมสัญญา จดทะเบียนสมรส หรือทำพินัยกรรม ฯลฯ เพราะฉะนั้นโดยหลักแล้วผู้ที่มีกายพิการ กายทุพพลภาพ หรือไม่สมประกอบก็สามารถทำนิติกรรมต่าง ๆ ได้เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่กรณีที่ได้ถูกศาลสั่งให้เป็น “คนเสมือนไร้ความสามารถ” ซึ่งเคยอธิบายความหมายและลักษณะไว้แล้วในบทที่ 2

ดังนั้น การใช้ถ้อยคำว่า “กายพิการ” “กายทุพพลภาพ” “ไม่สมประกอบ” เพื่อกำหนดลักษณะหรือคุณสมบัติต้องห้ามในการประกอบอาชีพ จึงถือได้ว่าเป็นถ้อยคำที่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสภาพทางกายหรือสุขภาพ อย่างชัดเจนเพราะเป็นการนำสภาพทางกายมาเป็นเกณฑ์ตัดสินสิทธิในการประกอบอาชีพโดยมิได้คำนึงถึงความสามารถในการทำงานของคนพิการ ซึ่งต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 89-95.

2) ถ้อยคำที่ว่า “หย่อนความสามารถหรือสมรรถภาพ” “สูญเสียสมรรถภาพ”

แม้จะปรากฏว่ามีการใช้ถ้อยคำเหล่านี้เป็นการทั่วไปกับทุกคน ไม่ได้เจาะจงเฉพาะกับคนพิการ เช่น ในระเบียบสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ว่าด้วยการให้พนักงานออกจากงานด้วยเหตุหย่อนความสามารถ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดว่า “พนักงานผู้ใดปฏิบัติงานโดยได้รับการพิจารณาไม่เลื่อนเงินเดือนประจำปีต่อเนื่องกันเป็นเวลา 2 ปี ให้ถือว่าพนักงานผู้นั้นหย่อนความสามารถ” และไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เพราะได้พิจารณาจากความสามารถในการทำงานของบุคคลเป็นเกณฑ์ แต่ก็มีกฎหมายหลายฉบับที่มีได้นิยามความหมายของคำดังกล่าวเอาไว้อย่างชัดเจน จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ใช้กฎหมายสามารถใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวาง หากผู้ใช้ดุลพินิจเป็นผู้ที่มีความเชื่อตั้งเดิมก็มีแนวโน้มที่จะจำกัดสิทธิคนพิการในการประกอบอาชีพ โดยจะถือว่าคนพิการหย่อนความสามารถ เช่น ในข้อบังคับขององค์การสะพานปลา ได้ให้ความหมายของคำว่า “หย่อนสมรรถภาพ” เป็นไปในทำนองเดียวกับทุพพลภาพ ดังนั้น จึงต้องถือว่าคำเหล่านี้เป็นถ้อยคำที่เปิดโอกาสให้ใช้ดุลพินิจ นำไปสู่การจำกัดสิทธิของคนพิการในการประกอบอาชีพได้เช่นเดียวกัน¹⁹

3) ถ้อยคำที่ว่า “แพทย์ได้ตรวจรับรองว่ามีร่างกายสมบูรณ์ควรรับเข้าทำงานได้หรือรับรองว่ามีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง”

เป็นถ้อยคำที่ใช้สภาพทางกายหรือสุขภาพ เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาว่าขาดคุณสมบัติในการประกอบอาชีพหรือไม่ โดยไม่คำนึงว่าบุคคลนั้นมีความสามารถในการทำงานอย่างแท้จริงเพียงใด นอกจากนั้น การที่จะประเมินว่าบุคคลใดมีความสามารถในการทำงานด้านใดได้หรือไม่นั้น จำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านนั้น ๆ แพทย์จึงไม่อยู่ในฐานะที่จะประเมินได้ว่าคนพิการมีความสามารถในการทำงานด้านใดบ้าง เช่น กรณีของ เฮเลน เคลเลอร์²⁰ (Helen Keller) สตรีชาวอเมริกัน ซึ่งเป็นนักสังคมสงเคราะห์ผู้พิการตาบอดหูหนวกและเป็นใบ้ในเวลาเดียวกัน ทำให้แพทย์ตรวจรับรองว่ามีร่างกายสมบูรณ์ควรรับเข้าทำงานได้ แพทย์ย่อมต้องรับรองว่าเธอร่างกายไม่สมบูรณ์แข็งแรง แต่ในความเป็นจริงเธอสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้เฉกเช่นคนทั่วไป และคนพิการประเภทเดียวกันนี้หากได้รับการฝึกฝน ก็จะมีสมรรถภาพเช่นเดียวกันกับเธอได้ ดังนั้น ต้องถือว่าการกำหนดให้แพทย์ได้เป็นผู้ตรวจ

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 93.

²⁰ มูลนิธิพัฒนาคนพิการไทย, “เฮเลน เคลเลอร์ นักสังคมสงเคราะห์ผู้พิการตาบอดหูหนวกและเป็นใบ้” [ออนไลน์], (ม.ป.ป.), แหล่งที่มา <http://www.tddf.or.th/news48/newsJuly48/news2907481.html> [17 กุมภาพันธ์ 2550]

รับรองว่ามีร่างกายสมบูรณ์ควรรับเข้าทำงานได้หรือรับรองว่ามีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงเป็น
 ถ้อยคำที่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ถ้าแพทย์ผู้ตรวจเป็น
 ผู้เชี่ยวชาญของหน่วยงานนั้น ๆ และมีความรู้ความเชี่ยวชาญในการประเมินความสามารถใน
 การทำงานของบุคลากรในหน่วยงานนั้น ๆ แล้ว ก็พออนุมานได้ว่าถ้อยคำนี้ไม่ได้มีการเลือกปฏิบัติ
 โดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการ

4) ถ้อยคำที่ว่า “มีกายหรือจิตที่ไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการตุลาการ
 หรืออัยการ”

ถ้อยคำดังกล่าวนี้ ได้มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 16/2545 ได้วินิจฉัย
 เกี่ยวกับความชอบด้วยกฎหมายของพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ
 ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 26 (10) และคำวินิจฉัยที่ 44/2545 ได้วินิจฉัยในกรณีของ
 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 มาตรา 33 (11) ซึ่งทั้งสองกรณี
 ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติดังกล่าวเป็นไปตามความจำเป็นและความเหมาะสม
 ของแต่ละองค์กร จึงเป็นลักษณะตามข้อยกเว้นของรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และไม่เป็นการ
 เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 ซึ่งมีนัยกฎหมายบางท่านได้ออกมาให้
 ข้อสังเกตหรือความคิดเห็นแย้งกับกรณีดังกล่าวนี้ไว้ แต่อย่างไรก็ตาม ต้องถือว่าคำวินิจฉัยของ
 ศาลรัฐธรรมนูญเป็นที่สุดและผูกพันให้ทุกองค์กรต้องเคารพในคำวินิจฉัยนี้จนกว่าจะมีคำวินิจฉัย
 ใหม่มาเปลี่ยนแปลงในภายหลัง ตามมาตรา 268 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ถึง
 กระนั้นก็ตาม แม้ว่าถ้อยคำ “มีกาย ... ไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการฝ่ายตุลาการ” ไม่ถือเป็น
 ถ้อยคำที่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมอย่างชัดเจน แต่ก็ต้องถือเป็นถ้อยคำที่เปิดโอกาสให้ใช้
 ดุลพินิจ และการใช้ดุลพินิจก็มักจะเป็นการใช้ดุลพินิจในการจำกัดสิทธิคนพิการในการประกอบ
 อาชีพ ผู้เขียนจึงขอคัดค้านดังกล่าว คือ กรณีของนายศิริมิตร บุญมูล ทนายความผู้พิการด้วยโรค
 โปลิโอ สมัครสอบเพื่อเข้ารับราชการอัยการและตุลาการ มาแนะนำเสนอ ซึ่งแม้จะมีใช้กรณีเกี่ยวกับ
 คนพิการทางการมองเห็นโดยตรง แต่ผู้เขียนเชื่อว่าน่าจะเป็นประโยชน์สำหรับการพิจารณา
 เนื่องจากปัจจุบันมีคนพิการทางการมองเห็นจำนวนมากได้เข้าศึกษาวิชานิติศาสตร์ ซึ่งไม่แน่ว่า
 ในอนาคตอาจมีการสมัครสอบเพื่อเข้ารับราชการอัยการหรือตุลาการต่อไป

ในที่นี้จะขอกล่าวถึงเฉพาะกรณีของการสมัครสอบเพื่อเข้ารับราชการอัยการ
 เนื่องจากได้เป็นงานที่มีลักษณะใกล้เคียงอย่างยิ่งกับงานเดิมของผู้ฟ้องคดี และได้มีคำพิพากษา
 ของศาลจนถึงที่สุดแล้ว ซึ่งมีประเด็นที่ได้ยื่นฟ้องเพื่อให้ศาลวินิจฉัย 2 ประเด็นด้วยกัน คือ

ประเด็นที่ 1 กฎหมายที่กำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครสอบ ในที่นี้คือ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 มาตรา 33 (11)* ชัดหรือแย้งต่อ มาตรา 30 แห่งรัฐธรรมนูญ หรือไม่

ประเด็นที่ 2 การใช้ดุลยพินิจของกรรมการผู้มีอำนาจพิจารณาเกี่ยวกับการ รับสมัคร ในที่นี้คือ คณะกรรมการอัยการ (ก.อ.) ที่มีมติไม่รับสมัครสอบ เป็นการปฏิบัติหน้าที่ โดยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมหรือไม่

ในเรื่องดังกล่าว ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ 44/2545 โดยมีความเห็นว่า “เมื่อพิจารณาถึงพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 มาตรา 33 (11) คำว่า “มีกาย ... ไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการอัยการ” จะใช้ควบคู่กับมาตรา 33 (12) ที่บัญญัติว่า “เป็นผู้ที่คณะกรรมการการแพทย์มีจำนวนไม่น้อยกว่าสามคน ซึ่ง ก.อ. จะได้กำหนดให้ตรวจ ร่างกายและจิตใจแล้ว และ ก.อ. ได้พิจารณารายงานของแพทย์เห็นว่าสมควรรับสมัครได้” บทบัญญัติดังกล่าวเป็นไปตามความจำเป็นและความเหมาะสมของฝ่ายอัยการ จึงเห็นว่า บทบัญญัติดังกล่าวเป็นลักษณะตามข้อยกเว้นของรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และไม่เป็นการ เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 แต่อย่างใด” ซึ่งได้วินิจฉัยไปในทำนอง เดียวกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 16/2545 ซึ่งเป็นคำวินิจฉัยในกรณีของพระราชบัญญัติ ระเบียบข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 26 (10)**

ประเด็นที่ 1 เมื่อมาพิจารณาการใช้ถ้อยคำในกฎหมายที่ว่า “มีกาย ... ไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการอัยการ” จะเห็นได้ว่า เป็นกรณีที่ต้องกระหนัดบัญญัติบัญญัติ กฎหมายขึ้นโดยมีลักษณะไม่ชัดเจนในตัวเอง

* มาตรา 33 “ผู้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการอัยการและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง อัยการผู้ช่วยต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ ...

(11) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือมีกายหรือจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการอัยการ หรือเป็นโรคที่ระบุไว้ในกฎกระทรวง”

** มาตรา 26 “ผู้สมัครสอบคัดเลือก ผู้สมัครทดสอบความรู้ หรือผู้สมัครเข้ารับการศึกษา เพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา ต้องมีคุณสมบัติและไม่มี ลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้ ...

(10) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ คนวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ หรือมีกายหรือจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการตุลาการ หรือเป็นโรคที่ระบุไว้ในระเบียบของ ก.ต.”

ในเรื่องนี้ ผศ.ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ ได้ให้ความเห็นไว้ว่า²¹ "เป็นเรื่องข้อจำกัดในการตรากฎหมายว่า องค์กฤษฎีกาก็มีข้อจำกัดที่ไม่สามารถตรากฎหมายกำหนดรายละเอียดได้ในทุกเรื่อง หลายเรื่องจึงต้องมีการมอบอำนาจให้ฝ่ายปกครองกำหนดรายละเอียดบางเรื่องบัญญัติโดยใช้ถ้อยคำที่มีความหมายกว้าง เช่น 'เพื่อประโยชน์ส่วนรวม' 'เพื่อประโยชน์สาธารณะ' 'เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม' 'เพื่อศีลธรรมอันดีของประชาชน' เป็นต้น กรณีเหล่านี้ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองจะต้องตีความหรือประเมินข้อเท็จจริงว่า เข้าองค์ประกอบของกฎหมายในเรื่องนั้น ๆ หรือไม่ หากจะถือตามความเห็นของฝ่ายข้างน้อยของศาลรัฐธรรมนูญที่เห็นว่า กฎหมายที่บัญญัติในลักษณะดังกล่าวขัดกับมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญก็คงก่อให้เกิดผลกระทบอย่างสำคัญต่อกระบวนการตรากฎหมาย แต่อย่างไรก็ตาม การวินิจฉัยของฝ่ายข้างมากของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญก็วินิจฉัยโดยมิได้วางหลักหรือมิได้คำนึงถึงหลักการคุ้มครองสิทธิของบุคคลอันเกิดจากการประเมินข้อเท็จจริงในกรณีของถ้อยคำในทางกฎหมายที่มีลักษณะไม่เฉพาะเจาะจงแต่อย่างใด เพราะโดยแท้จริงแล้ว การจะกระทบสิทธิในกรณีนี้จะเกิดขึ้นต่อเมื่อเจ้าหน้าที่ใช้บทบัญญัติของกฎหมายที่มีลักษณะไม่เฉพาะเจาะจงดังกล่าว และประเมินข้อเท็จจริงโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ดังนั้น ความไม่ชอบด้วยกฎหมายย่อมเกิดขึ้นได้ในชั้นการใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ ด้วยเหตุนี้เองการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในเรื่องดังกล่าวจึงต้องคำนึงถึงอย่างน้อย 2 ประการ กล่าวคือ ประการที่หนึ่ง ข้อจำกัดของการตรากฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ และประการที่สอง การคุ้มครองสิทธิของบุคคลอันเกิดจากการใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ ดังนั้น ในเรื่องนี้ หากศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยโดยคำนึงถึงหลักทั้งสองประการดังกล่าวข้างต้น ศาลรัฐธรรมนูญควรจะวินิจฉัยว่าพระราชบัญญัติดังกล่าวไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ในการประเมินข้อเท็จจริงเกี่ยวเนื่องกับถ้อยคำในทางกฎหมายที่มีลักษณะไม่เฉพาะเจาะจงนั้น อาจถูกควบคุมตรวจสอบได้โดยองค์กรตุลาการ หากเป็นไปตามเงื่อนไขเช่นนี้จึงจะถือว่าพระราชบัญญัติดังกล่าวไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญ แต่กรณีเป็นไปในทางตรงกันข้าม กล่าวคือ การใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่เป็นการประเมินข้อเท็จจริงอันเกี่ยวเนื่องกับถ้อยคำในทางกฎหมายที่มีลักษณะไม่เฉพาะเจาะจง และการใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ดังกล่าวไม่อยู่ภายใต้การควบคุมตรวจสอบของศาล บทบัญญัติของกฎหมายในลักษณะไม่เฉพาะเจาะจงนั้นย่อมขัดกับรัฐธรรมนูญได้ จึงเห็นว่าคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวยังขาดความรอบด้านในการที่จะวินิจฉัยวางหลักในเรื่องเกี่ยวกับถ้อยคำในทางกฎหมายที่มีลักษณะไม่เฉพาะเจาะจง"

²¹ บรรเจิด สิงคะเนติ, "คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำพิพากษาศาลปกครอง : กรณีสิทธิในการสมัครสอบของนายความพิการด้วยโรคโปลิโอ," ตุลาการ 52,2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2548): 28-30.

ส่วนศาสตราจารย์วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์ และอาจารย์มณฑิยา บุญตัน²² ได้ให้ความเห็นไว้ว่า “ถ้อยคำดังกล่าวเป็นถ้อยคำที่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการอย่างชัดแจ้ง เพราะให้ความสำคัญต่อสภาพร่างกายมากกว่าความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ อีกทั้งการอ้างว่าได้คำนึงถึงความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่โดยพิจารณาจากความเหมาะสมก็น่าจะรับฟังได้ เพราะการพิจารณาความเหมาะสมนั้น เป็นการเปิดโอกาสให้ใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวาง ซึ่งเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมอยู่ในตัว แม้ข้อเท็จจริงปรากฏว่า นายศิริมิตร บุญมูล สามารถทำงานในฐานะทนายความได้ แต่คณะกรรมการการสอบคัดเลือกก็ไม่เปิดโอกาสให้มีการทดสอบว่าบุคคลดังกล่าวจะสามารถทำได้หรือไม่ ดังนั้น แม้ไม่ถือเป็นถ้อยคำที่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมอย่างชัดแจ้ง แต่ก็ต้องถือเป็นถ้อยคำที่เปิดโอกาสให้ใช้ดุลพินิจ และการใช้ดุลพินิจก็มักจะเป็นการใช้ดุลพินิจในการจำกัดสิทธิคนพิการในการประกอบอาชีพ”

ส่วนผู้เขียนมีความเห็นว่า แม้จะไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า องค์กฤษฎีกาบัญญัติมีความจำเป็นต้องมอบให้ฝ่ายปกครองใช้อำนาจดุลพินิจในการกำหนดรายละเอียดของกฎหมาย เนื่องจากไม่สามารถบัญญัติรายละเอียดได้ในทุก ๆ เรื่อง เช่นการใช้ถ้อยคำว่า ‘เพื่อประโยชน์ส่วนรวม’ ‘เพื่อประโยชน์สาธารณะ’ ‘เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม’ ‘เพื่อศีลธรรมอันดีของประชาชน’ อันเป็นการเปิดโอกาสให้กฎหมายสามารถพัฒนาไปได้โดยสอดคล้องความคิดของสังคมในแต่ละยุคสมัย โดยผู้ใช้ต้องแสดงเหตุผลประกอบให้เห็นว่าเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้นซึ่งต้องสอดคล้องกับความคิดเห็นของสังคมและวิญญูชนทั่วไป แต่ถ้อยคำที่เราากำลังพิจารณากันอยู่นี้ เป็นถ้อยคำที่เปิดโอกาสให้ใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง จนทำให้เกิดข้อสงสัยได้ว่า “การมีกายพิการในลักษณะใดจึงจะถือได้ว่ามีความเหมาะสมเพียงพอสำหรับการเป็นข้าราชการอัยการ?” เพราะความพิการในระดับของนายศิริมิตรที่สามารถปฏิบัติงานในฐานะทนายความ ซึ่งมีลักษณะของงานใกล้เคียงกันกับการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะอัยการอย่างมาก ยังเป็นความพิการที่ ก.อ. มีความเห็นว่าเป็นไม่เหมาะสมกับการเป็นข้าราชการอัยการ จึงเห็นได้ว่ามีแนวโน้มที่คณะกรรมการรับสมัครจะใช้ดุลพินิจไปในทางปฏิเสธสิทธิคนพิการเป็นหลัก ดังนั้น หากมีการณีคนพิการทางการมองเห็นซึ่งมีข้อจำกัดทางกายภาพมากกว่าผู้ที่เป็นโรคโปลิโอมาสมัครสอบเพื่อเข้ารับราชการในตำแหน่งอัยการผู้ช่วย หรือผู้ช่วยผู้พิพากษา ย่อมมีแนวโน้มความเป็นไปได้สูงยิ่งที่จะถูกปฏิเสธสิทธิในการสมัครสอบ เนื่องจากวิธีการปฏิบัติงานและการพิจารณาคดีในระบบของศาลไทย ยังคงใช้ระบบเอกสารในรูปแบบสิ่งพิมพ์เป็นหลัก ซึ่งคนพิการทางการมองเห็นมีข้อจำกัดอย่างมากในการเข้าถึงเอกสารในรูปแบบดังกล่าวนี้ แต่เชื่อได้ว่าหากระบบ

²² วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์ และคณะ, รายงานการวิจัย เรื่อง การแก้ไขกฎหมายที่กีดกันคนพิการ ในการเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม: ศึกษากรณีกฎหมายและกฎระเบียบที่จำกัดสิทธิคนพิการในการประกอบอาชีพ, หน้า 91.

ศาลไทยได้พัฒนารูปแบบการดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นระบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ดังเช่นที่มีอยู่ในศาลต่างประเทศ เช่น ในประเทศสิงคโปร์แล้วนั้น²³ การเข้าถึงเอกสารในสำนวนคดีย่อมไม่เป็นข้อจำกัดของคนพิการทางการมองเห็นอีกต่อไป และในต่างประเทศหลาย ๆ ประเทศยังพบว่ามีผู้พิพากษาที่เป็นคนพิการทางการมองเห็นสามารถปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวได้²⁴ เช่น ผู้พิพากษา ริชาร์ด คอนเวย์ คาเซย์²⁵ (Judge Richard Conway Casey) ผู้พิพากษาของศาลในสหรัฐอเมริกา ซึ่งท่านได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า คนพิการทางการมองเห็นสามารถทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาได้ จากจำนวนคดีที่ได้พิจารณานับตั้งแต่ปีค.ศ. 1997 ถึง 2001 ประมาณ 300 – 400 คดี เป็นต้น

ในประเด็นที่ 2 นอกจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 44/2545 แล้ว ศาลปกครองสูงสุดได้วินิจฉัยในเรื่องการใช้ดุลพินิจของ ก.อ โดยคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด อ.142/2547 ซึ่งพิพากษากลับคำพิพากษาศาลปกครองกลางที่ 816/2546 ในคดีนี้ ศาลปกครองสูงสุดพิจารณาแล้วมีความเห็นว่า "...คณะอนุกรรมการพิจารณาคุณสมบัติของผู้สมัครสอบคัดเลือก ฯ พิจารณาแล้วเห็นว่า ผู้ฟ้องคดีขาดคุณสมบัติตามมาตรา 33 (11) และ (12) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 นั้น โดยที่ความเห็นของคณะกรรมการการแพทย์ ฯ และคณะอนุกรรมการพิจารณาคุณสมบัติของผู้สมัครสอบคัดเลือก ฯ เป็นเพียงความเห็นเบื้องต้นที่เสนอต่อผู้ถูกฟ้องคดีเพื่อประกอบการพิจารณาเท่านั้น การที่ผู้ถูกฟ้องคดีมีมติไม่รับสมัครผู้ฟ้องคดี โดยมิได้พิจารณาถึงความสามารถที่แท้จริงในการปฏิบัติงานของผู้ฟ้องคดี จึงไม่มีเหตุผลที่หนักแน่นควรค่าแก่การรับฟังว่า การที่ผู้ฟ้องคดีมีกายพิการดังกล่าวจะทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ของข้าราชการอัยการได้อย่างไร มติของผู้ถูกฟ้องคดีที่ไม่รับสมัครผู้ฟ้องคดีในการสมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการอัยการในตำแหน่งอัยการผู้ช่วยประจำปี พ.ศ. 2544 จึงเป็นการใช้ดุลพินิจวินิจฉัยโดยไม่ชอบด้วยมาตรา 33 (11) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 และเป็นทางเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้ฟ้องคดีตามมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

²³ Supreme Court of Singapore, "Electronic Filing System"[Online], 2007, Available from: <http://app.supremecourt.gov.sg/default.aspx>[2007, February 17]

²⁴ รัฐปกรณ นิกานันท์, "สถานภาพคนพิการกับการดำรงตำแหน่งผู้พิพากษา"[ออนไลน์], 2549, แหล่งที่มา : http://www.tulawcenter.com/editor_full.php[13 สิงหาคม 2549]

²⁵ LARRY NEUMEISTER, "Blind Federal Judge an Inspiration"[Online], 2001, Available from: <http://www.jwen.com/rp/articles/blindjudge.html>[2006, July 25]

พิพากษากลับคำพิพากษาของศาลปกครองชั้นต้นเป็นให้เพิกถอนมติของผู้ถูกฟ้องคดีในการประชุมครั้งที่ 6/2544 เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2544 ในส่วนที่มีมติไม่รับสมัครผู้ฟ้องคดีในการสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการอัยการในตำแหน่งอัยการผู้ช่วย พ.ศ. 2544” แต่ในส่วนกรณีของพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 26 (10) ศาลแพ่งมีคำพิพากษายกฟ้อง นายศิริมิตรจึงได้ยื่นอุทธรณ์เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายโดยตรงต่อศาลฎีกา ซึ่งขณะนั้นยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดออกมา ต้องรอผลการวินิจฉัยจากศาลฎีกาต่อไป”

เมื่อพิจารณาจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุดแล้ว ผศ.ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ ได้ให้ความเห็นไว้ว่า²⁶ “การที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า มาตรา 26 (10) ไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิในการเข้าสู่ตำแหน่งภาครัฐภายใต้หลักความเสมอภาค การที่บุคคลหนึ่งถูกห้ามมิให้สมัครสอบคัดเลือก เนื่องจากคุณสมบัติทางด้านร่างกายของบุคคลนั้น กรณีย่อมไปกระทบต่อสิทธิในการเข้าสู่ตำแหน่งภาครัฐ การที่จะใช้และตีความกฎหมายจะต้องอาศัยข้อเท็จจริงมาปรับเข้ากับข้อกฎหมายและให้เหตุผลในทางกฎหมายประกอบ แต่การที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าการจำกัดสิทธิดังกล่าวไม่เป็นการกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิในการเข้าสู่ตำแหน่งภาครัฐ ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องให้เหตุผลว่าไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิอย่างไร มิใช่เป็นเพียงแต่การอ้างถ้อยคำของกฎหมาย เพราะการใช้กฎหมายในลักษณะดังกล่าวมีอาจจะทำให้หลักประกันสิทธิและเสรีภาพตามมาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญ เกิดผลในทางปฏิบัติแต่อย่างใด แต่กลับไปยืนยันว่าสิ่งเหล่านี้ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ซึ่งก็จะส่งผลให้หลักการที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญไม่มีผลบังคับในทางปฏิบัติ ส่วนคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดซึ่งเห็นว่า ผู้ถูกฟ้องคดีจะต้องพิจารณาความสามารถที่แท้จริงในการปฏิบัติงานของผู้ฟ้องคดีก่อน จึงจะสามารถให้เหตุผลที่หนักแน่นได้ว่าการที่ผู้ฟ้องคดีมีกายพิการดังกล่าวจะทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ของราชการอัยการได้อย่างไร เป็นการแสดงให้เห็นถึงความชัดเจนของเกณฑ์ในการพิจารณา และเป็นเกณฑ์สำคัญที่จะนำไปสู่ข้อพิจารณาว่าเป็นการเลือกปฏิบัติหรือไม่ ตามหลักเกณฑ์ที่จะต้องปฏิบัติต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญเหมือนกันให้เหมือนกัน และจะต้องปฏิบัติต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญต่างกันให้แตกต่างกัน

* กรณีฟ้องเรื่องโต้แย้งมติคณะกรรมการตุลาการตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 26 (10) ไม่อาจฟ้องต่อศาลปกครองได้ เนื่องจากพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติยกเว้นเขตอำนาจของศาลปกครองไว้ในมาตรา 9 วรรคสอง จึงเป็นกรณีที่ต้องยื่นฟ้องต่อศาลยุติธรรมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55

²⁶ บรรเจิด สิงคะเนติ, “คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำพิพากษาศาลปกครอง : กรณีสิทธิในการสมัครสอบของทนายความพิการด้วยโรคโปลิโอ,” ตุลาการ 52,2: 30-34.

ในกรณีนี้ สิ่งที่มีสาระสำคัญเหมือนกันก็คือ ความสามารถที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่ของราชการ
 อัยการได้ หากผู้ฟ้องคดีสามารถที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่ของราชการอัยการได้ ย่อมถือได้ว่า
 ผู้ฟ้องคดีมีสาระสำคัญเช่นเดียวกับผู้สมัครรายอื่น ๆ เกณฑ์ในการเปรียบเทียบจึงไม่ใช่เป็นการ
 เปรียบเทียบในเชิงกายภาพระหว่างบุคคลทั่วไปกับบุคคลที่พิการ เพราะบุคคลทั่วไปกับบุคคลที่
 พิการย่อมแตกต่างกันในสาระสำคัญในทางกายภาพ แต่ความแตกต่างดังกล่าวไม่ใช่เกณฑ์ที่จะ
 นำไปสู่การเลือกปฏิบัติ ดังนั้น เกณฑ์ในการพิจารณาในเรื่องนี้ของศาลปกครองสูงสุดจึงเป็น
 เกณฑ์การพิจารณาที่สอดคล้องกับหลักความเสมอภาค และข้อห้ามมิให้เลือกปฏิบัติโดยไม่
 เป็นธรรมตามมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญ อันเป็นการวางบรรทัดฐานที่สำคัญสำหรับการ
 พิจารณาว่าเรื่องใดเป็น “สาระสำคัญ” ที่จะนำไปสู่การปฏิบัติให้เหมือนหรือแตกต่างตามหลัก
 ความเสมอภาคของรัฐธรรมนูญ”

ผู้เขียนมีความเห็นด้วยอย่างยิ่งกับคำพิพากษาดังกล่าวของศาลปกครอง
 สูงสุด และมีความคิดเห็นเพิ่มเติมว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมขึ้นนั้น
 มีสาเหตุสำคัญมาจากการที่กฎหมายบัญญัติให้สามารถใช้อำนาจดุลพินิจอย่างกว้างขวาง
 จนเกินไป ซึ่งในกรณีดังกล่าวนี้ การใช้อำนาจดุลพินิจของเจ้าพนักงานมีแนวโน้มไปในทางจำกัด
 สิทธิเสรีภาพของประชาชนมากกว่าที่จะให้สิทธิ จึงควรวางขอบเขตการใช้อำนาจดุลพินิจให้ไป
 กระทบสิทธิเสรีภาพของประชาชนเพียงพอที่จำเป็นและพอสมควรแก่เหตุเพื่อให้สอดคล้องกับ
 หลักการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ

5) ถ้อยคำที่ว่า “พิการทุพพลภาพจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้”

หากพิจารณาเฉพาะตัวข้อความอาจถูกมองว่าถ้อยคำดังกล่าวนี้มีลักษณะเป็น
 การเลือกปฏิบัติโดยอาศัยเหตุแห่งสภาพทางกายหรือสุขภาพได้ แต่หากยึดตามเนื้อหาสาระต้อง
 ถือว่าไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เพราะหากบุคคลใดไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้
 ก็ชอบแล้วที่จะไม่ให้บุคคลดังกล่าวเข้ารับราชการหรือเป็นพนักงานของรัฐวิสาหกิจ ซึ่งเป็น
 การพิจารณาจากความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลดังกล่าวเป็นหลัก มิได้เป็นการ
 พิจารณาจากความพิการ

อย่างไรก็ตาม คำว่า “จนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่” ก็มีการตีความออกเป็น
 สองนัย โดยพิจารณาจากหน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรงกับหน้าที่ทั่วไป

โดยนัยแรกหมายถึงผู้ที่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ใดได้เลย ไม่ว่าหน้าที่
 ที่รับผิดชอบโดยตรงหรือหน้าที่ทั่วไป หากว่าสามารถปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบโดยตรงได้ แต่
 ปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบทั่วไปไม่ได้ เช่น พนักงานสลับสายโทรศัพท์ หรือเจ้าหน้าที่ล้างฟิล์ม
 เอกซ์เรย์ในห้องมืด ซึ่งเป็นงานที่คนตาบอดทำได้ดี เช่นนี้ไม่ถือว่าเป็นผู้พิการจนไม่สามารถ
 ปฏิบัติหน้าที่ได้ บุคคลนั้นยังสามารถเข้ารับราชการหรือเป็นพนักงานของรัฐวิสาหกิจได้

อีกนัยหนึ่งหมายถึงผู้ที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้เพียงเฉพาะหน้าที่โดยตรง แต่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ทั่วไปได้ และหน่วยงานให้ความสำคัญต่อการที่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ทั่วไปอย่างข้าราชการหรือพนักงานของรัฐวิสาหกิจทั่วไปต้องทำได้ เช่น กรณีที่คนตาบอดสามารถทำงานได้แต่เฉพาะงานในหน้าที่ที่รับผิดชอบ แต่ถ้าให้ไปทำงานทั่วไปอย่างอื่นหรือไปทำงานที่หน่วยงานอื่น กลับไม่สามารถทำได้ ก็ถือว่าไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ จึงต้องห้ามเป็นข้าราชการหรือพนักงานของรัฐวิสาหกิจ ซึ่งการตีความในลักษณะเช่นนี้ทำให้คนตาบอดหลายคนทำงานในส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ เช่น ในตำแหน่งพนักงานสลับสายโทรศัพท์หรือเจ้าหน้าที่ล้างฟิล์มเอกซเรย์ในห้องมืด ไม่ได้รับการบรรจุเป็นข้าราชการหรือพนักงานของรัฐวิสาหกิจ เป็นได้แค่เพียงลูกจ้างชั่วคราวหรือลูกจ้างประจำเท่านั้น

จากการตีความในลักษณะดังกล่าวมานี้ แสดงให้เห็นได้ว่า แม้ไม่ถือว่าเป็นถ้อยคำที่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมอย่างชัดเจนโดยเนื้อหาสาระ แต่เนื่องจากไม่มีการจำกัดขอบเขตการตีความของคำว่า “จนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้” เอาไว้ให้ชัดเจน จึงกลายเป็นถ้อยคำที่เปิดโอกาสให้ใช้ดุลพินิจในการจำกัดสิทธิของคนพิการในการประกอบอาชีพได้ เช่น กรณีการใช้ถ้อยคำว่า “ผู้มีกายทุพพลภาพจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้” ในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 (มาตรา 30 (5) เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีอำนาจสามารถใช้ดุลพินิจประกอบกับทัศนคติในทางลบ เพื่อปฏิเสธการรับบุคคลดังกล่าวเข้ารับราชการในหน่วยงานของตน รวมทั้งกรณีที่ข้าราชการหรือพนักงานของรัฐวิสาหกิจที่พิการในภายหลังส่วนใหญ่ก็ยังคงถูกตั้งคณะกรรมการสอบและใช้ดุลพินิจให้ออกจากราชการ เนื่องจากหัวหน้าหน่วยงานมีความเห็นว่าความพิการดังกล่าวกลายเป็นผู้พิการจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้แล้ว ซึ่งนำความเชื่อดั้งเดิมมาเป็นเหตุผลในการใช้ดุลพินิจวินิจฉัยว่าเมื่อข้าราชการพิการแล้วไม่สามารถปฏิบัติงานได้ เช่น กรณีของนายประสิทธิ์ วงศ์หนองหว้า นายทองสุข หลีกคำ นางลำยอง กุลสาร นายสุพจน์ สัญญาภักดี นางประกายแก้ว พงษ์ไพโรจน์ ซึ่งเป็นข้าราชการที่ได้กลายเป็นผู้พิการตาบอดในภายหลัง และได้ถูกให้ออกจากราชการในเวลาต่อมา มีแต่เพียงนายประสิทธิ์ วงศ์หนองหว้า ที่ได้เข้าร้องเรียนต่อสภาคคนพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทย และได้รับความช่วยเหลือให้สามารถกลับเข้ารับราชการได้อีกครั้ง²⁷ หรือในกรณีของ ส.ต.ท. สมมุท จำปางาม พิการอัมพาตครึ่งตัว ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เนื่องจากประสบอุบัติเหตุรถจักรยานยนต์ล้มทำให้ศีรษะกระแทกพื้น ถูกผู้บังคับบัญชา

²⁷ วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์ และคณะ, รายงานการวิจัย เรื่อง การแก้ไขกฎหมายที่กีดกันคนพิการในการเข้ามีส่วนร่วมในสังคม: ศึกษากรณีกฎหมายและกฎระเบียบที่จำกัดสิทธิคนพิการในการประกอบอาชีพ, หน้า 91.

เกลี้ยกล่อมให้ลาออกจากราชการ และอ้างว่าจะทำเรื่องขอบำเหน็จบำนาญให้ แต่ยังไม่ได้รับการช่วยเหลือในเรื่องของบำเหน็จบำนาญแต่อย่างใด เป็นต้น²⁸

6) ถ้อยคำที่ว่า “คนเสมือนไร้ความสามารถ”

แม้ถ้อยคำดังกล่าวนี้ จะมีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยอาศัยเหตุแห่งสภาพทางกายหรือสุขภาพ แต่หากพิจารณาจากเนื้อหาสาระแล้ว จะเห็นได้ว่าไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เนื่องจากคนเสมือนไร้ความสามารถนั้นคือบุคคลที่ไม่สามารถจะจัดการงานของตนเองได้หรือจะจัดกิจการไปในทางที่อาจจะเสื่อมเสียแก่ทรัพย์สินของตนเองหรือครอบครัวได้ ซึ่งแสดงให้เห็นอยู่ในตัวแล้วว่าเป็นบุคคลที่ไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะทำงานเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นได้ ดังนั้น การกำหนดให้การเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ เป็นลักษณะต้องห้ามในการประกอบอาชีพ ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมแต่อย่างใด

จากข้อพิจารณาถ้อยคำทั้ง 6 รูปแบบที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าถ้อยคำในลักษณะแรก คือ คำว่า “กายพิการ” “กายทุพพลภาพ” “ไม่สมประกอบ” เป็นถ้อยคำที่ไม่สมควรปรากฏอยู่ในกฎหมายฉบับใด ๆ ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันแล้ว เนื่องจากเป็นบทบัญญัติที่ขัดต่อหลักการห้ามเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม แต่ก็ยังปรากฏว่ามีถ้อยคำในลักษณะดังกล่าวปรากฏอยู่ในกฎหมายบางฉบับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายซึ่งตราขึ้นภายหลังจากที่ได้มีการบรรจุหลักการห้ามเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุแห่งความแตกต่างทางสภาพทางกายหรือสุขภาพเอาไว้ในรัฐธรรมนูญแล้ว นั่นคือ กรณีของมาตรา 32 (6)* แห่งพระราชบัญญัติการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2542 ซึ่งใช้คำว่า “ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพ” อันเป็นถ้อยคำที่แสดงถึงการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมอย่างชัดเจน สมควรที่จะได้มีการยกเลิก เพื่อให้เป็นไปโดยชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ซึ่งกฎหมายการประกอบโรคศิลปะมีส่วนที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของคนพิการทางการมองเห็น คือ การประกอบวิชาชีพพจนดแผนไทย ซึ่งได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมให้การหนดไทยในสาขาการแพทย์แผนไทย ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2544** โดย

²⁸ วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์ และคณะ, รายงานการวิจัย เรื่อง การแก้ไขกฎหมายที่กีดกันคนพิการในการเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม: ศึกษากรณีกฎหมายและกฎระเบียบที่จำกัดสิทธิคนพิการในการประกอบอาชีพ, หน้า 58.

* มาตรา 32 “ผู้ขอขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบโรคศิลปะต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้ ... (6) ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพหรือเป็นโรคที่คณะกรรมการวิชาชีพเห็นว่าไม่สมควรให้ประกอบโรคศิลปะ”

** ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 118 ตอนที่ 25ง ลงวันที่ 27 มีนาคม 2544

ได้กล่าวไว้ในส่วนอารัมภบทว่า เนื่องจากลักษณะของการนวดถือเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวกับการบำบัดโรคอย่างหนึ่ง แต่ยังไม่ได้มีการกำหนดไว้ในกฎหมาย ทำให้เกิดความหลากหลายในการปฏิบัติทั้งที่ถูกต้องตามหลักวิชาการและที่ทำให้เกิดอันตรายต่อประชาชน ซึ่งเป็นเหตุผลที่ได้เพิ่มการนวดไทย^{*} ไว้ในสาขาการแพทย์แผนไทย ผลจากประกาศกระทรวงสาธารณสุขฉบับดังกล่าวทำให้ผู้ประกอบวิชาชีพนวดแผนไทยจะต้องขึ้นทะเบียนและได้รับใบอนุญาตตามมาตรา 35 ประกอบมาตรา 33 (1) แต่ในพระราชบัญญัติการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2542 มาตรา 32 (6) ได้กำหนดให้ผู้มีร่างกายทุพพลภาพเป็นผู้มีลักษณะต้องห้ามในการขอขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบโรคศิลปะ จึงมีผลทำให้ไม่มีคนพิการทางการมองเห็นคนใดจะสามารถประกอบอาชีพการนวดแผนไทยได้อย่างถูกกฎหมายได้เลย เนื่องจากคนพิการทางการมองเห็นก็เป็นผู้ที่มีลักษณะต้องห้ามไม่ให้ขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตในการประกอบโรคศิลปะเช่นเดียวกับคนพิการประเภทอื่น ๆ แสดงให้เห็นว่าพระราชบัญญัติการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายซึ่งมีการจำกัดสิทธิคนพิการทางการมองเห็นในการประกอบวิชาชีพโดยถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะความแตกต่างทางสภาพร่างกายหรือสุขภาพอย่างชัดเจน เพราะไม่ได้คำนึงถึงความสามารถที่แท้จริงของคนพิการแต่อย่างใด

และมีตัวอย่างอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมีลักษณะเป็นการเปิดโอกาสให้สามารถใช้ดุลพินิจเพื่อจำกัดสิทธิคนพิการทางการมองเห็นในการประกอบอาชีพได้ ได้แก่คำว่า “หย่อนความสามารถหรือสมรรถภาพ” “สูญเสียสมรรถภาพ” “แพทย์ได้ตรวจรับรองว่ามีร่างกายสมบูรณ์ควรรับเข้าทำงานได้หรือรับรองว่ามีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง” “มีกายหรือจิตที่ไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการตุลาการหรืออัยการ” “พิการทุพพลภาพจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้” ซึ่งมีระดับการให้อำนาจดุลพินิจที่แตกต่างกันไป และขึ้นอยู่กับว่าผู้มีอำนาจใช้ดุลพินิจเป็นบุคคลที่มีความเชื่อดั้งเดิมซึ่งมักจะใช้ดุลพินิจในการตีความกฎหมายไปในทางจำกัดสิทธิของคนพิการ หรือเป็นบุคคลที่มีความเชื่อใหม่ซึ่งแม้ว่ากฎหมายจะจำกัดสิทธิของคนพิการในการประกอบอาชีพ แต่บุคคลดังกล่าวก็จะพยายามใช้ดุลพินิจเพื่อช่วยให้คนพิการมีงานทำ ดังนั้น คนพิการจะมีงานทำหรือไม่ จึงขึ้นอยู่กับโชคชะตาว่าผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจจะมีความเชื่อแบบใด ซึ่งในประเทศไทยผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจจำนวนมาก มักมีความเชื่อดั้งเดิม กล่าวคือ ไม่เชื่อในศักยภาพของคนพิการด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้การใช้ดุลพินิจจึงออกมาในลักษณะว่าคนพิการทำงานไม่ได้หรือ

* “การนวดไทย” หมายความว่า การตรวจประเมิน การวินิจฉัย การบำบัด การป้องกันโรค การส่งเสริมสุขภาพและการฟื้นฟูสุขภาพ ด้วยการกด การคลึง การบีบ การจับ การตืด การดึง การประคบ การอบ หรือวิธีการอื่นตามศิลปะการนวดไทย หรือการใช้ยาตามกฎหมายว่าด้วยยา ทั้งนี้ ด้วยกรรมวิธีการแพทย์แผนไทย (ข้อ 1 แห่งประกาศกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2544 เรื่อง การเพิ่มประเภทการนวดไทยในสาขาการแพทย์แผนไทย)

ไม่เหมาะสมที่จะทำงานดังกล่าวนั้น²⁹ และนอกจากนั้น การที่กฎหมายมีถ้อยคำที่เปิดโอกาสให้ใช้ดุลพินิจ อาจทำให้ผู้ใช้กฎหมายมีความเข้าใจว่าเป็นหน้าที่ของตนที่ต้องพิจารณาว่าคนพิการขาดคุณสมบัติในการประกอบอาชีพนั้น เมื่อตนมีหน้าที่ในการพิจารณาก็ต้องถือเอาความปลอดภัยไว้ก่อนด้วยการลงความเห็นว่าคนพิการขาดคุณสมบัติ ดังเช่นกรณีของนายศิริมิตร บุญมูล เป็นต้น การใช้ดุลพินิจในลักษณะนี้จึงมีแต่จะเป็นโทษต่อคนพิการ เพราะคนพิการจะได้รับประโยชน์อย่างมากที่สุดก็แค่เสมอตัว คือ สามารถทำงานต่อไปได้หรือได้งานทำเหมือนกับคนอื่น แต่โดยทั่วไปมักจะไม่ได้รับประโยชน์ เพราะมักถูกใช้ดุลพินิจให้ออกจากงานหรือไม่ให้ทำงานทำ และยังพบว่ายังมีกฎหมายในลักษณะดังกล่าวที่ยังใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันเป็นจำนวนมาก³⁰

นอกจากนี้ยังมีกฎหมายบางฉบับที่ไม่มีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิคนพิการในการประกอบอาชีพ และไม่มีลักษณะเป็นการเปิดโอกาสให้หน่วยงานหรือหัวหน้าหน่วยงานนั้น ๆ ใช้ดุลพินิจที่อาจจำกัดสิทธิของคนพิการในการประกอบอาชีพ อีกทั้งยังได้ให้สิทธิบางประการแก่คนพิการในด้านอาชีพ แต่ก็สมควรที่จะได้รับการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม เนื่องจากคนพิการไม่อาจเข้าถึงเอาสิทธิประโยชน์ได้ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายเพราะข้อบกพร่องบางประการที่มีอยู่ในกฎหมายดังกล่าวนั่นเอง ได้แก่ กรณีของพระราชบัญญัติสงเคราะห์ข้าราชการผู้ได้รับอันตรายหรือการป่วยเจ็บเพราะเหตุปฏิบัติราชการ พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ดังต่อไปนี้

ตามพระราชบัญญัติสงเคราะห์ข้าราชการผู้ได้รับอันตรายหรือการป่วยเจ็บเพราะเหตุปฏิบัติราชการ พ.ศ. 2546 ได้ให้สิทธิได้รับการรักษาพยาบาลโดยรัฐเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย และในระหว่างที่ต้องรักษาพยาบาลรัฐมนตรีเจ้าสังกัดอาจจะอนุญาตให้ลาเกินกว่าที่ระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการลากำหนดไว้โดยได้รับเงินเดือนเต็มก็ได้ และในกรณีที่เหตุการณ์ปฏิบัติราชการดังกล่าวทำให้ข้าราชการผู้นั้นต้องพิการหรือทุพพลภาพอันเป็นเหตุจะต้องออกจากราชการตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับที่ใช้อยู่ รัฐมนตรีเจ้าสังกัดอาจพิจารณาให้ข้าราชการผู้นั้นรับราชการต่อไปในตำแหน่งหน้าที่อื่นก็ได้ แต่ไม่พบว่ากฎหมายดังกล่าวให้สิทธิข้าราชการที่พิการนั้น เพื่อลาไปฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพหรือฝึกงานใหม่เพื่อกลับเข้ารับราชการในตำแหน่งเดิมหรือตำแหน่งใหม่ได้ ทำให้ข้าราชการที่พิการอาจไม่สามารถฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพได้ทันก่อนการพิจารณาเพื่อเข้ารับราชการต่อไป จึงกลายเป็นว่า

²⁹ วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์ และคณะ, รายงานการวิจัย เรื่อง การแก้ไขกฎหมายที่กีดกันคนพิการในการเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม: ศึกษากรณีกฎหมายและกฎระเบียบที่จำกัดสิทธิคนพิการในการประกอบอาชีพ, หน้า 103.

³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 103-104.

ข้าราชการผู้นั้นไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ใด ๆ ที่เหมาะสมต่อไปได้ อันเป็นเหตุให้ต้องออกจากราชการในที่สุด ซึ่งหากได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในเรื่องสิทธิการลาเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านอาชีพ ก็จะสามารถช่วยแก้ไขปัญหานี้ได้ และเปิดโอกาสสำหรับคนพิการที่จะสามารถเข้าถึงเอาประโยชน์ที่กฎหมายได้ให้สิทธิไว้ได้อย่างเต็มที่

กฎหมายอีกฉบับซึ่งสมควรได้มีการปรับปรุงแก้ไขคือ พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ซึ่งแม้จะได้เคยอธิบายไว้ว่าเป็นกฎหมายที่เป็นการสนับสนุนให้มีการจ้างงานคนพิการตามข้อกำหนดที่ให้นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการของเอกชนรับคนพิการเข้าทำงานในอัตราส่วนการจ้างลูกจ้างทั่วไปทุก 200 คน ต่อการจ้างคนพิการ 1 คน แต่กฎกระทรวง (พ.ศ. 2537) ซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติฉบับนี้เอง ได้กำหนดลักษณะของงานที่คนพิการสามารถทำได้ อันเป็นเงื่อนไขในการจ้างงานตามอัตราส่วนดังกล่าว หากสถานประกอบการเอกชนที่อยู่ในเงื่อนไขที่ต้องรับคนพิการเข้าทำงานแต่ไม่มีงานในลักษณะตามที่ได้ประกาศกำหนด ก็ได้รับการยกเว้นไม่ต้องจ้างคนพิการเข้าทำงานได้โดยไม่ต้องส่งเงินเข้ากองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการอีกด้วย

การที่รัฐสงเคราะห์คนพิการโดยการกำหนดลักษณะของงานที่คนพิการสามารถทำได้ตามประกาศกรมประชาสงเคราะห์ เรื่อง กำหนดลักษณะของงานที่คนพิการสามารถทำได้ ออกตามความในข้อ 1 ของกฎกระทรวง (พ.ศ. 2537) ซึ่งออกตามความใน มาตรา 17 (2) แห่งพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 เป็นการแสดงให้เห็นถึงการไม่ยอมรับในศักยภาพของคนพิการ โดยการมุ่งที่การสงเคราะห์คนพิการเป็นหลัก แต่ยังขาดกลไกในการส่งเสริมสิทธิในการได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านการประกอบอาชีพหรือให้โอกาสที่จะสามารถแสดงศักยภาพในการทำงาน ซึ่งขัดต่อหลักปรัชญาความเชื่อในศักดิ์ศรีและความเท่าเทียมกันของมนุษย์ และความเชื่อในศักยภาพของคนพิการ ทำให้คนพิการไม่ได้รับการส่งเสริมให้ทำงานที่แปลกใหม่หรือท้าทายความสามารถ³¹ การกำหนดให้มีลักษณะของงานหรืออาชีพที่คนพิการทำได้ ถือได้ว่าเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการจำกัดสิทธิคนพิการในการประกอบอาชีพ เนื่องจากนายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการของเอกชนใดไม่จ้างงานคนพิการในอาชีพ นอกเหนือจากอาชีพหรือลักษณะของงานที่กำหนดไว้ ก็ไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม โดยไม่ต้องส่งเงินเข้ากองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการแทนด้วย และในส่วนของนายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขแห่งข้อกำหนดการจ้างงานคนพิการก็มักเลือกที่จะส่งเงินสนับสนุนเข้ากองทุนฯ แทน ทั้ง ๆ ที่การรับคนพิการเข้าทำงานนั้นจะทำให้ได้รับประโยชน์ในทางภาษีด้วยก็ตาม เนื่องจากยังเกิดความไม่แน่ใจในความสามารถของคนพิการ

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 78-79.

และเกรงว่าคนพิการจะกลายมาเป็นภาระในการที่จะต้องจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ทำงานให้

ผลจากประกาศกรมประชาสงเคราะห์ฉบับดังกล่าว ทำให้คนพิการส่วนใหญ่ยังคงประสบปัญหาการเข้าสู่การจ้างงานในสถานประกอบการของเอกชนตามอัตราส่วนที่กำหนดในกฎกระทรวง ๙ กล่าวคือ³²

1) เมื่อมีลักษณะของงานหรืออาชีพใหม่ ๆ เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชีพทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น ผู้บริหารระบบ (system administrator) นักออกแบบระบบ (system designer) นักโปรแกรมระบบ (system programmer) นักโปรแกรมประยุกต์ (application programmer) นักบำรุงรักษาโปรแกรม (maintenance programmer) นักวิเคราะห์ระบบ (system analyst) เป็นต้น ซึ่งเทคโนโลยีสมัยใหม่ช่วยสนับสนุนการทำงานและการเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ของคนพิการทางการมองเห็นเป็นอย่างมาก จึงทำให้คนพิการทางการมองเห็นจำนวนมากไม่น้อยสามารถทำงานดังกล่าวได้ แต่ด้วยข้อจำกัดของประกาศกรมประชาสงเคราะห์ซึ่งไม่ได้มีการปรับปรุงเพิ่มเติมลักษณะของงานใหม่ ๆ เข้าไป อีกทั้งไม่สามารถจัดว่าอยู่ในลักษณะของงานที่ได้กำหนดไว้แต่เดิมได้ ทำให้นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการของเอกชนมีสิทธิที่จะปฏิเสธไม่รับคนพิการเข้าทำงาน โดยอ้างว่าลักษณะของงานใหม่ ๆ ไม่อยู่ในประกาศกรมประชาสงเคราะห์ ๙ ซึ่งเป็นการปฏิเสธไม่จ้างงานคนพิการโดยไม่ต้องส่งเงินเข้ากองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการด้วย ดังนั้น หากยังคงนำเอาประกาศกรมประชาสงเคราะห์ฉบับนี้มาใช้ต่อไป ย่อมเป็นช่องทางให้ปฏิเสธการจ้างงานคนพิการได้โดยไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ในขณะที่ยังคนพิการอีกจำนวนมากที่มีความศักยภาพเพียงพอสำหรับการทำงานที่แปลกใหม่และท้าทายความสามารถ แต่ไม่สามารถเข้าถึงการประกอบอาชีพดังกล่าวได้

2) ในทางปฏิบัติ นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการของเอกชนที่อยู่ในเกณฑ์ต้องจ้างงานคนพิการตามระบบสัดส่วนการจ้างงาน มักหาทางหลีกเลี่ยงข้อกำหนดดังกล่าว โดยประกาศรับคนพิการเข้าทำงานในตำแหน่งงานที่เชื่อว่าคนพิการไม่สามารถทำได้ เช่น ตำแหน่งสถาปนิก วิศวกร เป็นต้น ซึ่งเมื่อประกาศรับคนพิการแล้วไม่มีคนพิการมาสมัครงานในตำแหน่งดังกล่าว นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการของเอกชนนั้นก็ไม่ต้องจ้างงานคนพิการและไม่ต้องส่งเงินเข้ากองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ แม้ว่านายจ้างหรือสถานประกอบการของเอกชนนั้นมีตำแหน่งงานอื่นที่คนพิการสามารถทำได้อยู่หลายตำแหน่งก็ตาม

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 85-87.

ดังนี้ จึงเห็นได้ว่าประกาศกรมประชาสงเคราะห์ เรื่อง กำหนดลักษณะของงานที่คนพิการสามารถทำได้สมควรที่จะถูกยกเลิกไป เพื่อส่งเสริมให้คนพิการได้รับสิทธิประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมการจ้างงานคนพิการในพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ได้จริง และยังเป็นการจัดอุปสรรคที่อาจทำให้มีการหลีกเลี่ยงข้อกำหนดเกี่ยวกับสัดส่วนการจ้างงานคนพิการ ซึ่งทำให้มาตรการต่าง ๆ ที่กฎหมายฉบับนี้สร้างขึ้นมาเป็นแค่เพียงแนวทางในการปฏิบัติสำหรับนายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการที่ต้องการจะสงเคราะห์คนพิการให้มิงานทำ มิใช่กฎหมายที่มีสภาพบังคับเพื่อส่งเสริมให้เกิดการจ้างงานคนพิการแต่อย่างใด

กฎหมายอีกฉบับหนึ่งซึ่งได้มีการใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2484 โดยไม่ได้มีการแก้ไข คือ พระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2484 ซึ่งได้ให้คำนิยามโดยรวมถึงการทำอาชีพวณิพกของคนตาบอดว่าเป็นการขอทานด้วย* มีผลทำให้อาจต้องถูกส่งตัวไปยังสถานสงเคราะห์ตามกฎหมายนี้** แม้อาจเข้าใจได้ว่ากฎหมายควบคุมการขอทานมีขึ้นเพื่อการสงเคราะห์ผู้ยากไร้ให้ได้รับการดูแลจากรัฐ ป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโรคต่างๆ เช่น โรคเรื้อน วัณโรค และเพื่อจัดให้สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยก็ตาม แต่บทบัญญัติที่กำหนดให้มีการส่งตัวผู้ทำการเป็นขอทานซึ่งมีความพิการ ไปยังสถานสงเคราะห์ เป็นลักษณะของการกระทำที่ไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และจำกัดสิทธิเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่แห่งรัฐธรรมนูญมาตรา 36 เกินสมควร เนื่องจากแม้รัฐธรรมนูญจะให้อำนาจในการออกกฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิดังกล่าวนี้ได้ แต่ก็ต้องเป็นไปเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน การผังเมือง หรือเพื่อสวัสดิภาพของผู้เยาว์ ในกรณีกำหนดให้ถือว่า "วณิพก" เป็นการขอทานด้วย และมีผลทำให้ต้องถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพในการประกอบอาชีพและการเลือกถิ่นที่อยู่ จึงเป็นการจำกัดสิทธิของคนพิการที่เป็นการนอกเหนือไปจากกรณีกฎหมายได้ให้อำนาจไว้ จึงสมควรที่จะยกเลิกบทบัญญัติที่กำหนดให้การเป็นวณิพกถือเป็นการ

* มาตรา 6 ห้ามมิให้บุคคลใดทำการขอทาน

การขอทรัพย์สินของผู้อื่นโดยมิได้ทำการงานอย่างใด หรือให้ทรัพย์สินสิ่งใดตอบแทน และมีใช่เป็นการขอกันในฐานญาติมิตรนั้น ให้ถือว่าเป็นการขอทาน

การขบร้อง การตีดสีตีเป่า การแสดงการเล่นต่าง ๆ หรือการกระทำอย่างอื่นในทำนองเดียวกันนั้น เมื่อมิได้มีข้อตกลงโดยตรงหรือโดยปริยายที่จะเรียกเก็บค่าฟังคำดู แต่ขอรับทรัพย์สินตามแต่ผู้ฟังผู้ดูจะสมัครใจให้ นั้น ไม่ให้รับฟังเป็นข้อแก้ตัวว่าไม่ได้ทำการขอทานตามบทบัญญัติแห่งมาตรานี้

** มาตรา 7 เมื่อปรากฏจากการสอบสวนว่า ผู้ใดทำการขอทาน และผู้นั้นเป็นคนชราภาพหรือเป็นคนวิกลจริต พิการ หรือเป็นคนมีโรค ซึ่งไม่สามารถประกอบการอาชีพอย่างใด และไม่มีทางเลือกอื่น ทั้งไม่มีญาติมิตรอุปการะเลี้ยงดู ก็ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ส่งตัวไปยังสถานสงเคราะห์

ขอทานเสียเพื่อเป็นการขจัดกฎหมายที่เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของคนพิการทางการมองเห็น ในการประกอบอาชีพและการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัยให้หมดสิ้นไป

นอกเหนือจากกลุ่มกฎหมายที่ลิดรอนสิทธิและเสรีภาพของคนพิการทางการมองเห็นในแง่มุมของการประกอบอาชีพดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังพบว่ากฎหมายในปัจจุบันมีส่วนสนับสนุนให้สิทธิเสรีภาพของคนพิการทางการมองเห็นในด้านการศึกษาถูกจำกัดลงด้วยคือ กรณีที่พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 ได้กำหนดให้ผู้ปกครองต้องส่งเด็กเข้าเรียนในสถานศึกษา ตามเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ^{**} มิฉะนั้นแล้วจะต้องได้รับโทษ^{***} แต่เมื่อพิจารณาโทษตามบทบัญญัติแล้วจะเห็นได้ว่าเป็นโทษที่อยู่ในอัตราต่ำมาก คือ ปรับไม่เกิน 1,000 บาท ซึ่งทำให้ผู้ปกครองที่ยังมีความเชื่อดั้งเดิมว่าลูกที่สายตาพิการของตนไม่สามารถที่จะเรียนหนังสือได้ หรือไม่สมควรที่จะต้องไปเรียนหนังสือให้ยากลำบาก หรือเนื่องจากผู้ปกครองเกิดความอับอายและไม่ต้องการให้สังคมรับรู้ว่ามีลูกหลานที่พิการ ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม เป็นสาเหตุที่ทำให้มีผู้ปกครองบางส่วนยอมเสียค่าปรับซึ่งเป็นจำนวนที่ไม่มากมายนัก เพื่อเก็บบุตรหลานของตนไว้ที่บ้าน จึงทำให้เด็กที่มีความพิการทางการมองเห็นไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษาดังที่มีกฎหมายคุ้มครองสิทธิในเรื่องนี้เอาไว้

แม้รัฐบาลจะมีนโยบายว่า "คนพิการทุกคนอยากเรียนต้องได้เรียน" แต่ก็ยังปรากฏว่ามีโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครบางแห่ง ได้ติดประกาศว่าโรงเรียนยังไม่พร้อมที่จะรับเด็กตาบอดเข้าเรียนร่วม³³ ซึ่งเมื่อมาพิจารณาในแง่กฎหมายแล้วการกระทำดังกล่าวอาจไม่เป็นความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ เนื่องจากสถานศึกษาอาจอ้างว่าตนมีเหตุผลอันสมควรที่จะไม่รับเด็กพิการเข้าเรียน เนื่องจากยังไม่มีความพร้อม ทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร สื่อการ

* มาตรา 6 ให้ผู้ปกครองส่งเด็กเข้าเรียนในสถานศึกษา

เมื่อผู้ปกครองร้องขอ ให้สถานศึกษามีอำนาจผ่อนผันให้เด็กเข้าเรียนก่อนหรือหลังอายุตามเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด

** "การศึกษาภาคบังคับ" หมายความว่า การศึกษาชั้นปีที่หนึ่งถึงชั้นปีที่เก้าของการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ (มาตรา 4)

*** มาตรา 13 ผู้ปกครองที่ไม่ปฏิบัติตามมาตรา 6 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท

³³ วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์ และคณะ, รายงานการวิจัย เรื่อง การแก้ไขกฎหมายที่กีดกันคนพิการในการเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม: ศึกษากรณีกฎหมายและกฎระเบียบที่จำกัดสิทธิคนพิการในการประกอบอาชีพ, หน้า 47.

เรียนการสอน และสถานที่ ซึ่งเป็นข้อยกเว้นความรับผิดชอบมาตรา 15 จากการกระทำที่ทำให้เด็กพิการไม่สามารถเข้าเรียนได้*

จากกรณีดังกล่าวเห็นได้ว่าสาเหตุหลักที่ทำให้ผู้ที่มีความพิการทางการมองเห็น ไม่มีโอกาสในการเข้าเรียนนั้น มีปัจจัยสำคัญมาจากทัศนคติของผู้ปกครองและผู้ประกอบการ สถานศึกษาเป็นสำคัญ และบทบัญญัติในกฎหมายเองก็ยังมีส่วนสนับสนุนให้เกิดช่องทางการจำกัดสิทธิทางการศึกษาอีกทางหนึ่งด้วย

4.3 วิเคราะห์บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีลักษณะเป็นการลิดรอนหรือจำกัดสิทธิเสรีภาพหรือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการทางการมองเห็น

จากลักษณะของกฎหมายที่เป็นการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของคนพิการทางการมองเห็น ที่ได้กล่าวถึงมาข้างต้นนั้น อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การที่กฎหมายกำหนดคุณสมบัติของบุคคลในการเข้าดำรงตำแหน่ง รับใบอนุญาต หรือประกอบอาชีพต่าง ๆ โดยนำเหตุแห่งความพิการหรือทุพพลภาพมาเป็นเกณฑ์ในการจำกัดสิทธิ โดยไม่คำนึงถึงความสามารถที่แท้จริงในการปฏิบัติงาน เช่น กำหนดไว้แต่เพียงว่า “เป็นผู้มีกายพิการหรือทุพพลภาพ” ย่อมเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างทางสภาพร่างกาย สมควรที่จะถูกยกเลิกบทบัญญัติในลักษณะดังกล่าวให้หมดสิ้น

รวมถึงกรณีที่กฎหมายไม่ได้มีถ้อยคำที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยชัดแจ้ง แต่มีการเปิดช่องให้ใช้อำนาจดุลพินิจในการพิจารณาได้ ซึ่งหากไม่มีการจำกัดขอบเขตหรือวางแนวทางสำหรับการใช้อำนาจดุลพินิจเอาไว้ หรือควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจดังกล่าวให้มีความชอบด้วยกฎหมายอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องแล้ว ย่อมมีแนวโน้มที่จะนำไปสู่การใช้อำนาจดุลพินิจไปในลักษณะที่มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการได้ แต่หากกฎหมายได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ไว้โดยแสดงให้เห็นว่า แท้จริงแล้วมิได้ตัดสิทธิเพราะเหตุแห่งความพิการ แต่ตัดสิทธิเพราะบุคคลนั้นไม่สามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ได้อยู่แล้วโดยสภาพ เช่น “เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ” เช่นนี้แล้ว ก็ไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล

จากที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า ปัญหาสำคัญอยู่ที่ลักษณะการใช้ถ้อยคำในการออกกฎหมาย ซึ่งแม้ว่าองค์กรนิติบัญญัติจะไม่สามารถตรากฎหมายกำหนดรายละเอียดได้ในทุกเรื่อง

* มาตรา 15 ผู้ใดโดยปราศจากเหตุอันสมควร กระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นเหตุให้เด็กมิได้เรียนในสถานศึกษาตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

มีจำเป็นต้องมอบอำนาจให้ฝ่ายปกครองซึ่งเป็นผู้ใช้กฎหมายไปกำหนดรายละเอียดเอง แต่ก็ควรได้มีการจำกัดขอบเขตแห่งการใช้ดุลพินิจไม่ใช่มีความกว้างขวางจนทำให้ประชาชนเกิดความไม่แน่นอนในสิทธิเสรีภาพของตนเองได้ และแม้จะมีองค์กรตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของผู้ใช้อำนาจดุลพินิจทั้งในส่วนขององค์กรตุลาการและองค์กรภายในฝ่ายปกครองเอง แต่ก็มีลักษณะเป็นการเยียวยาภายหลังจากที่ได้เกิดความเสียหายขึ้นแล้ว ซึ่งหากองค์กรนิติบัญญัติสามารถเล็งเห็นถึงปัญหาที่อาจเกิดขึ้นและไปกระทบสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้อยู่ก่อนแล้ว ก็ไม่สมควรที่จะรอให้เกิดเหตุการณ์เช่นนั้นแล้วไปแก้ไขในภายหลัง หากแต่ควรได้มีการวางมาตรการเพื่อป้องกันการเกิดผลดังกล่าวไว้ล่วงหน้า

รวมถึงบทบัญญัติต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพในการประกอบอาชีพ ในการเลือกถิ่นที่อยู่ของคนพิการทางการมองเห็น เช่น มาตรา 6 วรรคสอง และ มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน ประกาศกรมประชาสงเคราะห์ เรื่อง กำหนดลักษณะของงานที่คนพิการสามารถทำได้ เป็นต้น กฎหมายเหล่านี้สมควรที่จะได้การยกเลิกหรือปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เป็นไปโดยชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

4.4 วิเคราะห์สภาพบังคับของกฎหมายไทยในการคุ้มครองและรับรองสิทธิและเสรีภาพของคนพิการทางการมองเห็น

จากกฎหมายลักษณะต่าง ๆ เกี่ยวกับการคุ้มครองและรับรองสิทธิเสรีภาพของคนพิการทางการมองเห็นจะเห็นได้ว่า การคุ้มครองและรับรองสิทธิและเสรีภาพของคนพิการทางการมองเห็นกระจัดกระจายอยู่ในกฎหมายฉบับต่าง ๆ และมีลักษณะเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของคนพิการทุกประเภทเป็นสำคัญ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้ออกกฎหมายยังขาดความเข้าใจถึงลักษณะความต้องการของคนพิการแต่ละประเภทที่มีความแตกต่างกันออกไปตามลักษณะความสามารถบางประการที่สูญเสียไป ซึ่งหากคนพิการแต่ละประเภทนั้นได้รับการจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับประเภทความพิการและความต้องการของตนแล้ว ความพิการก็ไม่ใช่อุปสรรคในการใช้สิทธิเสรีภาพและการดำเนินชีวิตดังเช่นบุคคลทั่วไปแต่อย่างใด ความต้องการทางกายภาพที่แตกต่างกันดังกล่าวนี้ ส่งผลให้กฎหมายที่มีลักษณะรวมศูนย์ความพิการดังกล่าวไม่เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงสำหรับคนพิการทางการมองเห็น เช่นกรณีการจัดสรรงบประมาณด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกทางการศึกษาโดยคำนวณสัดส่วนของคนพิการแต่ละประเภท ทำให้คนพิการทางการมองเห็นซึ่งมีความจำเป็นต้องใช้สื่อและเทคโนโลยีที่มีราคาแพงกว่าคนพิการประเภทอื่น ไม่สามารถเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกที่กฎหมายกำหนดให้ไว้ตามรายการนั้นได้ จึงเป็นมาตรการที่วางไว้อย่างสวยหรูแต่ไม่สามารถเกิดผลได้จริงในทางปฏิบัติ

นอกจากความกระจัดกระจาย การคุ้มครองแบบรวมศูนย์ความพิการ และข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณแล้ว ยังพบอีกว่ามาตรการต่าง ๆ ตามกฎหมายที่เป็นการคุ้มครองและรับรองสิทธิเสรีภาพของคนพิการทางการมองเห็น ขาดสภาพบังคับอย่างเพียงพอ กฎหมายที่ได้บัญญัติขึ้นโดยตรงสำหรับคนพิการซึ่งมีอยู่เพียงฉบับเดียว คือ พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 มีบทบัญญัติอยู่เพียง 20 มาตรา ซึ่งจำนวนกว่าครึ่งของบทบัญญัติเหล่านั้นเน้นไปในทางการจัดตั้งและกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการเพื่อดำเนินงานด้านคนพิการ มิใช่เป็นบทบัญญัติโดยตรงเพื่อรับรองหรือคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของคนพิการ โดยกฎหมายส่วนที่คุ้มครองหรือรับรองสิทธิเสรีภาพของคนพิการซึ่งมีอยู่เพียงไม่กี่มาตรานั้น ก็เป็นเพียงการวางมาตรการให้ปฏิบัติตามแต่ไม่ได้กำหนดผลหรือโทษของการฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าว จึงเป็นกฎหมายที่ขาดสภาพบังคับให้ต้องมีการปฏิบัติตาม และเป็นกรณีการบังคับให้ภาคเอกชนเป็นผู้ปฏิบัติเสียเป็นส่วนใหญ่ โดยไม่ได้กำหนดให้ภาครัฐต้องปฏิบัติการในลักษณะเดียวกัน เช่น ในเรื่องของการกำหนดสัดส่วนการจ้างงานคนพิการ 1 คนต่อการจ้างงานคนพิการ 200 คน แม้จะมีมติคณะรัฐมนตรีให้หน่วยงานภาครัฐดำเนินการในลักษณะเช่นเดียวกันกับหน่วยงานภาคเอกชน แต่มติคณะรัฐมนตรีก็ไม่ใช่กฎหมาย ประกอบกับกฎหมายที่กำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครเข้ารับราชการส่วนใหญ่ยังคงให้ดุลพินิจผู้มีอำนาจในการคัดเลือกในอันที่จะปฏิเสธการรับคนพิการเข้าทำงานได้อีกด้วย ส่วนในภาคเอกชน นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการก็อาจเลือกจ่ายเงินเข้ากองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการแทนการจ้างงานคนพิการ หรืออ้างเหตุที่ว่าหน่วยงานของตนไม่มีตำแหน่งงานที่เหมาะสมกับคนพิการตามที่กรมประชาสงเคราะห์ประกาศกำหนดไว้จึงได้รับการยกเว้นจากข้อกำหนดการจ้างงานคนพิการ สิ่งเหล่านี้เป็นตัวอย่างปัญหาส่วนหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการใช้บังคับกฎหมายที่เชื่อว่าน่าจะสามารด์คุ้มครองและรับรองสิทธิเสรีภาพของคนพิการทางการมองเห็นได้

แม้จะยังมีกฎกระทรวงอีกหลายฉบับที่เชื่อว่าน่าจะช่วยส่งเสริมสิทธิเสรีภาพในด้านต่าง ๆ ของคนพิการทางการมองเห็น เช่น กฎกระทรวงตามกฎหมายการศึกษาซึ่งเกี่ยวกับสิทธิในการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกและสื่อทางการศึกษา กฎกระทรวงตามกฎหมายควบคุมอาคารและกฎหมายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการซึ่งกำหนดให้จัดสิ่งอำนวยความสะดวกไว้ในอาคารสถานที่ ยานพาหนะและบริการสาธารณะต่าง ๆ สำหรับอำนวยความสะดวกให้กับคนพิการ เป็นต้น เจตนารมณ์ดังกล่าวก็ยังไม่สามารถบรรลุผล เนื่องจากยังมีกฎหมายบางฉบับที่ไม่เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ รวมทั้งปัญหาในด้านเจตคติของผู้ใช้กฎหมายที่มีต่อศักยภาพของคนพิการทางการมองเห็นซึ่งนำไปสู่การหาช่องทางเพื่อหลีกเลี่ยงกฎหมายและการใช้ดุลพินิจไป

ในทางจำกัดสิทธิ และที่สำคัญคือ ยังไม่มีกระบวนการที่จะมาเยียวยาแก้ไขความเสียหายของผู้ที่ถูกจำกัดสิทธิดังกล่าวโดยไม่เป็นธรรมให้ปรากฏเห็นอย่างชัดเจน³⁴

จากการศึกษาบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประกอบกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายของประเทศไทย ทั้งในส่วนที่คุ้มครอง รับรอง และลิดรอนสิทธิและเสรีภาพของ คนพิการทางการมองเห็น พบว่ารัฐธรรมนูญได้วางหลักการสำคัญในการคุ้มครองและรับรอง สิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลทุกคนไว้อย่างเท่าเทียมกัน โดยมีให้มีการเลือกปฏิบัติโดยอาศัยความแตกต่างในเรื่องสภาพทางกายและสุขภาพมาเป็น เกณฑ์ในการแบ่งแยก ทำให้เชื่อได้ว่าสิทธิและเสรีภาพของคนพิการทางการมองเห็นภายใต้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยย่อมได้รับการคุ้มครองและรับรองเช่นเดียวกับสิทธิของ บุคคลอื่น ๆ ทั่วไป

แต่เมื่อได้ศึกษาในรายละเอียดแห่งกฎหมายในระดับตั้งแต่พระราชบัญญัติลงมาให้ ทราบว่า ยังมีกฎหมายหลายฉบับที่มีลักษณะไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญทั้งโดย ชัดแจ้งและโดยไม่ชัดแจ้ง ซึ่งสมควรจะได้มีการปรับปรุงแก้ไขเพื่อจัดการเลือกปฏิบัติโดย ไม่เป็นธรรมต่อคนพิการทางการมองเห็นให้หมดสิ้นไป อีกทั้งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อส่งเสริมการ ใช้สิทธิและเสรีภาพของคนพิการทางการมองเห็นที่มีอยู่ในปัจจุบันยังขาดสภาพบังคับอย่างเพียงพอที่จะทำให้คนพิการทางการมองเห็นสามารถเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ นั้นได้จริงในทางปฏิบัติ สมควรที่จะได้มีการแก้ไขปรับปรุงและวางมาตรการอื่น ๆ เสริมเพื่อให้คนพิการทางการมองเห็น สามารถบริโภคสิทธิและเสรีภาพต่าง ๆ ที่ได้รับการคุ้มครองและรับรองไว้ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย

ในปัจจุบันองค์กรด้านคนพิการได้พยายามผลักดันให้มีการแก้ไขกฎหมายการฟื้นฟู สมรรถภาพคนพิการ โดยการยกเลิกพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 และนำร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. มาใช้บังคับแทน ซึ่งขณะนี้คณะอนุกรรมการด้านผู้พิการของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) กำลังพิจารณา เพื่อปรับแก้และเพิ่มเติมร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ฉบับที่ได้ ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกาแล้ว เพื่อให้มีถ้อยคำและเนื้อหาที่สมบูรณ์

³⁴ วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์ และคณะ, รายงานการวิจัย เรื่อง การแก้ไขกฎหมายที่กีดกันคนพิการ ในการเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม: ศึกษากรณีกฎหมายและกฎระเบียบที่จำกัดสิทธิคนพิการในการประกอบ อาชีพ, หน้า 83-84.

สอดคล้องกับความต้องการของคนพิการยิ่งขึ้น³⁵ โดยมีประเด็นสำคัญที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมในพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ไปสู่บทบัญญัติใหม่ที่ปรากฏอยู่ในร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ดังต่อไปนี้*

(1) การให้นิยามความหมาย ได้เปลี่ยนแปลงการให้ความหมายคำว่า “คนพิการ” ในรูปแบบเชิงการแพทย์ มาสู่รูปแบบเชิงสังคม และกำหนดถ้อยคำอื่น ๆ เช่น “การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ” “การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ” ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

(2) คณะกรรมการด้านคนพิการ เปลี่ยนจาก “คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ” มาเป็น “คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ” โดยมีขอบอำนาจหน้าที่เพิ่มเติมไปจากเดิมที่เน้นเฉพาะในเรื่องการฟื้นฟูสมรรถภาพของคนพิการ มาสู่การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

(3) สำนักงานด้านคนพิการ มีการเปลี่ยนแปลงชื่อเรียกสำนักงานให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการด้านคนพิการ โดยให้จัดตั้งสำนักงานในลักษณะที่เป็นหน่วยงานอิสระของรัฐ มีฐานะเป็นนิติบุคคล มีการวางข้อกำหนดเกี่ยวกับรายได้ ทรัพย์สิน การเก็บรักษา การใช้จ่ายเงิน การทำบัญชีของสำนักงานไว้อย่างชัดเจน รวมถึงข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณสมบัติ การคัดเลือก การพ้นจากตำแหน่ง และอำนาจหน้าที่ของเลขาธิการและคณะกรรมการบริหารของสำนักงาน และยังได้กำหนดให้มีหน่วยงานในการส่งเสริม พัฒนา และสร้างหลักประกันในการมีงานทำของคนพิการในกระทรวงแรงงานเพิ่มเติมขึ้นด้วย

(4) การห้ามเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการ เป็นประเด็นที่ได้กำหนดให้มีขึ้นเพิ่มเติมในกฎหมายฉบับใหม่นี้ โดยครอบคลุมไปถึงกระบวนการเพื่อเยียวยาความเสียหายที่คนพิการได้รับจากการกระทำความผิดดังกล่าว นอกเหนือไปจากการนำไปฟ้องร้องเป็นคดีต่อศาล

(5) การจดทะเบียนคนพิการ มีการเปลี่ยนแปลงผู้รับผิดชอบให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในเรื่องคณะกรรมการและสำนักงานด้านคนพิการ

³⁵ แผนงานสร้างเสริมสุขภาพคนพิการในสังคมไทย, “จดหมายข่าว การเมืองเรื่องคนพิการ ฉบับที่ 1 มีนาคม 2550” [ออนไลน์], 2550, แหล่งที่มา: <http://www.pikam.com> [22 มีนาคม 2550]

* โปรดดู ตารางเปรียบเทียบพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 กับ ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. (ฉบับที่ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา และฉบับที่คณะอนุกรรมการด้านผู้พิการขอให้พิจารณาแก้ไข) ในภาคผนวกประกอบ

(6) สิทธิของคนพิการ เปลี่ยนจากแนวความคิดที่กำหนดให้คนพิการเป็นผู้ได้รับการสงเคราะห์ ไปสู่การมีสิทธิของคนพิการ และมีการเพิ่มเติมสิทธิต่าง ๆ เช่น สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การสื่อสาร เทคโนโลยี สิทธิในการเดินทางด้วยตนเองโดยอิสระ สิทธิในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เป็นต้น

(7) กองทุนสำหรับคนพิการ เปลี่ยนแปลงชื่อกองทุนให้สอดคล้องกับขอบเขตการดำเนินงานที่มีความกว้างขวางมากขึ้นกว่าเดิม โดยมีการกำหนดเกี่ยวกับที่มาและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารกองทุนและคณะกรรมการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของกองทุนไว้อย่างชัดเจน

(8) การส่งเสริมการจ้างงานคนพิการ ปรับปรุงให้มีการส่งเสริมการจ้างงานคนพิการทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน โดยมีบทกำหนดโทษในกรณีที่ไม่ดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนด

(9) การกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ เปลี่ยนจากแนวความคิดการสงเคราะห์กับคนพิการ มาสู่การกำหนดหน้าที่และผู้รับผิดชอบในการจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ สำหรับคนพิการ

จากประเด็นการเปลี่ยนแปลงในกฎหมายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการที่ได้ยกมากล่าวนี้สะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติและพัฒนาการในทางความคิดที่มีต่อคนพิการที่เปลี่ยนแปลงไป จากเดิมที่มุ่งการสงเคราะห์ให้กับคนพิการ ไปสู่การให้สิทธิกับคนพิการ โดยวางกรอบสำหรับการบัญญัติกฎหมายในรายละเอียดต่อไป และมุ่งเน้นให้มีคนพิการหรือผู้แทนจากองค์กรคนพิการได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของคณะกรรมการชุดต่าง ๆ มากขึ้น ทำให้เชื่อได้ว่าคนพิการจะได้รับประโยชน์ที่ตรงกับความต้องการของตนมากขึ้นกว่าเดิม เนื่องจากผู้ที่จะทราบถึงปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของคนพิการแต่ละกลุ่มที่สุดก็คือกลุ่มคนพิการแต่ละประเภทนั่นเอง อีกทั้งการวางมาตรการกำหนดโทษในกรณีการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามกฎหมายยังเป็นการสร้างสภาพบังคับให้ข้อกำหนดต่าง ๆ ที่ได้วางไว้สามารถบังคับให้เกิดผลจริงในทางปฏิบัติ จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่มีแนวโน้มว่าจะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้คนพิการทางการมองเห็นสามารถเข้าถึงสิทธิและเสรีภาพได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนุญ

4.5 วิเคราะห์การดำเนินการในด้านความร่วมมือระหว่างประเทศของไทย ในการส่งเสริมและบังคับการให้เป็นไปตามสิทธิของคนพิการทางการมองเห็น

ประเทศไทยได้เข้าร่วมดำเนินการในด้านความร่วมมือระหว่างประเทศกับนานาประเทศทั้งในระดับสังคมโลกและระดับภูมิภาคหลายโครงการด้วยกัน ในการดำเนินความร่วมมือระหว่างประเทศระดับสังคมโลกประเทศไทยได้ร่วมลงนามและให้สัตยาบันในข้อตกลงระหว่าง

ประเทศว่าด้วยการนำเข้าวัสดุอุปกรณ์ในทางการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม (Agreement on the Importation of Educational Scientific and Cultural Materials) เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน ค.ศ. 1951 (พ.ศ. 2494) ซึ่งมีผลทำให้หนังสือเบรลล์ หนังสือเสียง หรือสิ่งของอื่นๆ ที่ออกแบบขึ้นสำหรับคนตาบอดใช้โดยเฉพาะ สามารถนำเข้ามาได้โดยได้รับการยกเว้นการเก็บภาษีศุลกากรขาเข้า อันเป็นการสนับสนุนและส่งเสริมให้คนพิการทางการมองเห็นในประเทศไทย สามารถเข้าถึงสิทธิเสรีภาพในด้านการศึกษาและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากได้ขจัดภาระภาษีศุลกากรในการนำเข้าหนังสือ สิ่งของ และเทคโนโลยีสำหรับคนตาบอดจากต่างประเทศ จึงเป็นการช่วยลดต้นทุนการนำเข้าสิ่งของเหล่านั้นได้ในระดับหนึ่ง แต่ในความเป็นจริงยังคงพบว่าราคาส่งของต่าง ๆ ดังกล่าว ยังมีมูลค่าค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับราคาของที่ใช้เพื่อประโยชน์อย่างเดียวกันสำหรับผู้ที่สามารถมองเห็นได้อย่างปกติ เช่น ในการทำสำเนาเอกสารฉบับหนึ่ง คนทั่วไปสามารถใช้วิธีการถ่ายเอกสารได้ในอัตราหน้าละ 50 สตางค์ ถึง 1 บาท แต่หากต้องการทำสำเนาเอกสารในรูปแบบที่คนพิการทางการมองเห็นสามารถเข้าถึงได้ เช่น แปลงเป็นอักษรเบรลล์ จะต้องใช้กระดาษมากกว่าประมาณ 3 เท่า³⁶ ของอักษรตัวพิมพ์ ในอัตราหน้าละประมาณ 1.50³⁷ – 3 บาท เป็นต้น แม้ข้อตกลงดังกล่าวจะช่วยลดภาระด้านภาษีศุลกากรขาเข้าแล้ว แต่ต้นทุนในเรื่องค่าใช้จ่ายจึงยังคงเป็นปัญหาที่ทำให้คนพิการทางการมองเห็นยังไม่ได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ อย่างเต็มที่อยู่เช่นเดิม

นอกเหนือจากข้อตกลงดังกล่าวแล้ว ประเทศไทยยังได้ร่วมดำเนินการในกระบวนการจัดทำร่างอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิคนพิการแห่งองค์การสหประชาชาติ (International Convention on the Rights of Persons with Disabilities) อนุสัญญาดังกล่าวนี้นับเป็นกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนฉบับแรกที่ได้รับรองสิทธิของคนพิการเอาไว้อย่างชัดเจน ซึ่งที่ประชุมสมัชชาแห่งสหประชาชาติได้มีมติรับรองร่างอนุสัญญาฯ แล้ว เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม ค.ศ. 2006 ตามมติที่ 61/106³⁸ (resolution 61/106) และได้เปิดให้มีการลงนามในร่างอนุสัญญาฯ ตั้งแต่วันที่ 30 มีนาคม ค.ศ. 2007 โดยอนุสัญญาจะมีผลบังคับใช้เมื่อพ้น 30 วัน นับแต่มีการให้สัตยาบันครบ 20 ประเทศ ซึ่งประเทศไทยในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการ

³⁶ กฤษฎา สุภวรรธนะกุล, "คนพิการทางการมองเห็น ต้นทุนชีวิตที่ต้องจ่ายแพงกว่า" [ออนไลน์], 2549, แหล่งที่มา: <http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9490000093310> [30 สิงหาคม 2549]

³⁷ วิทยาลัยราชสุดา, "อัตราค่าใช้จ่ายบริการสถานที่ อุปกรณ์ และบริการอื่นในวิทยาลัยราชสุดา" [ออนไลน์], (ม.ป.ป.), แหล่งที่มา: <http://www.rs.mahidol.ac.th/research/3.rate.pdf> [17 กุมภาพันธ์ 2550]

³⁸ Office of Legal Affairs, "Opening for Signature: Convention on the Rights of Persons with Disabilities"

เฉพาะกิจในการจัดทำร่างอนุสัญญา ได้เข้าร่วมลงนามตั้งแต่วันแรกที่เปิดให้มีการลงนามแล้ว³⁹ และคาดว่าจะจะได้ให้สัตยาบันโดยไม่ชักช้า เพื่อจะได้ดำเนินการในขั้นตอนการประกาศใช้ บังคับภายในประเทศตามแนวปฏิบัติและดุลยพินิจของหน่วยราชการเจ้าของเรื่องต่อไปโดยเร็ว⁴⁰

นอกจากนี้ประเทศไทยยังได้เข้าร่วมประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยสังคมสารสนเทศ หรือ WSIS (World Summit on the Information Society) เพื่อส่งเสริมการพัฒนาการเข้าถึง ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ และเทคโนโลยีการสื่อสาร ในทุก ๆ ประเทศทั่วโลก ซึ่งที่ประชุมสมัชชา แห่งองค์การสหประชาชาติได้มีมติที่ 56/183 (resolution 56/183) ลงวันที่ 21 ธันวาคม ค.ศ. 2001 โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ 175 ประเทศ ซึ่งแม้วัตถุประสงค์หลักแห่งการประชุม ยอดสุดระดับโลกนี้ จะไม่ได้กำหนดขึ้นเพื่อสิทธิประโยชน์ของคณพิการทางการมองเห็นโดยตรง แต่การกำหนดให้มีการพัฒนาสังคมสารสนเทศ จึงทำให้บุคคลต่าง ๆ ทั้งที่มีความสามารถในการมองเห็นและมองไม่เห็นสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและความรู้ต่าง ๆ ได้อย่างเท่าเทียมกัน มากขึ้น เช่น การพัฒนาเครื่องมือและโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับการเข้าถึงเทคโนโลยี สารสนเทศให้เหมาะสมตามความต้องการของคณพิการในรูปแบบต่าง ๆ การบริหารจัดการและ การจัดทำข้อมูลข่าวสารของหน่วยราชการเพื่อให้บริการประชาชนผ่านระบบอินเทอร์เน็ตและใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือที่เรียกว่า "e-governance"⁴¹ การจัดทำข้อมูลข่าวสารในด้านการ ค้าขายผ่านระบบอินเทอร์เน็ต หรือที่เรียกว่า "e-trade"⁴² หรือการใช้เทคโนโลยีมัลติมีเดียและ ระบบอินเทอร์เน็ตสำหรับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนรู้เพื่อให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึง การอำนวยความสะดวกทางด้านการศึกษาได้อย่างเต็มที่ซึ่งเป็นสิ่งที่นอกเหนือไปจากอุปกรณ์ การเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติ หรือที่เรียกว่า "e-learning"⁴³ เป็นต้น ซึ่งนับเป็นอีกหนึ่งความ ร่วมมือระหว่างประเทศที่ส่งเสริมสิทธิในทางการศึกษาและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของคณพิการ ทางการมองเห็นทั้งในประเทศไทยและประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก

³⁹ UN Enable, "List of Signatory States and Regional Integration Organizations"

⁴⁰ มนตรี กิตติวงษ์ชัย, "การจัดทำสนธิสัญญาของประเทศไทย"[ออนไลน์], (ม.ป.ป.), แหล่งที่มา: <http://www.mfa.go.th>[3 กุมภาพันธ์ 2550]

⁴¹ International Telecommunication Union, "What is e-governance (sometimes also referred to as e-government)?"[Online], (n.d.), Available from: <http://www.itu.int/wsis/basic/faqs.asp>[2007, February 26]

⁴² International Telecommunication Union, "What is e-trade?"[Online], (n.d.), Available from: <http://www.itu.int/wsis/basic/faqs.asp>[2007, February 26]

⁴³ International Telecommunication Union, "What is e-learning?"[Online], (n.d.), Available from: <http://www.itu.int/wsis/basic/faqs.asp>[2007, February 26]

ในความร่วมมือระหว่างประเทศระดับภูมิภาค ประเทศไทยได้เข้าร่วมดำเนินการเพื่อจัดทำกรอบการปฏิบัติงานแห่งสหประชาชาติจากทะเลสาบบิวกอสังคมบูรณาการปลอดอุปสรรคและตั้งอยู่บนพื้นฐานของสิทธิสำหรับคนพิการในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก หรือ BMF (Biwako Millennium Framework for Action: Towards an Inclusive, Barrier-free and Rights-based Society for Persons with Disabilities in Asia and the Pacific) ซึ่งได้นำกรอบการปฏิบัติงานดังกล่าวมาใช้เป็นแนวทางการดำเนินงานในช่วงทศวรรษคนพิการแห่งเอเชียและแปซิฟิก ระหว่างปี พ.ศ. 2536 – 2545 ซึ่งต่อมาได้ขยายระยะเวลาไปอีกหนึ่งทศวรรษ คือ ตั้งแต่ พ.ศ. 2546 -2555 โดยใน BMF ได้ระบุถึงประเด็นสำคัญต่าง ๆ แผนปฏิบัติการ และยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมสังคมสำหรับทุกคน (inclusive society) สังคมที่ปราศจากอุปสรรค (barrier-free society) ทั้งในด้านสถาบัน กายภาพ และทัศนคติ รวมทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม โดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ให้คุณค่าแก่คนพิการ และให้คนพิการเป็นศูนย์กลางของการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมด้วยการตัดสินใจของตนเอง (rights-based society) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนจากหลักความคิดแบบการกุศล (charity-based approach) ไปสู่หลักความคิดแบบสิทธิ (rights-based approach) เพื่อปกป้องสิทธิของคนพิการ และยังเน้นในด้านองค์กรสร้างตนเองของคนพิการและองค์กรภาคเอกชนเป็นสำคัญ ซึ่งแม้แผนปฏิบัติการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ใน BMF จะเป็นการกำหนดเพื่อคนพิการทุกประเภท แต่จากการกำหนดในเรื่องต่าง ๆ เช่น การพัฒนาการเสริมศักยภาพ การสร้างกฎระเบียบเกี่ยวกับการศึกษา (Education for All) การฝึกอบรมเพื่อให้มีการจ้างงานและการประกอบอาชีพอิสระ การเข้าถึงสิ่งแวดล้อมและการขนส่งสาธารณะ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการสื่อสาร รวมทั้งเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีด้านการสื่อสารและด้านเครื่องช่วยความพิการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดให้มีการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับอักษรเบรลล์ ทั้งในด้านการสะกดอักษรเบรลล์ด้วยนิ้วมือ การแปลเอกสารเป็นอักษรเบรลล์ การอ่านหนังสือสำหรับคนตาบอด เป็นต้น⁴⁴ ทำให้เชื่อได้ว่าคนพิการทางการมองเห็นจะได้รับประโยชน์จากกรอบปฏิบัติงานนี้อย่างเต็มที่ด้วยเช่นกัน

ความร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ ที่ประเทศไทยได้เข้าไปมีส่วนร่วมทั้งในระดับสังคมโลก และระดับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกนั้น ได้มีส่วนช่วยกระตุ้นเตือนให้ภาครัฐหันมาให้ความสนใจและเกิดความตระหนักถึงสิทธิและเสรีภาพของคนพิการทางการมองเห็นมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม

⁴⁴ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ, "ทศวรรษคนพิการแห่งเอเชียและแปซิฟิก พ.ศ. 2546 – 2555 กรอบการปฏิบัติงานแห่งสหประชาชาติจากทะเลสาบบิวกอสังคมบูรณาการปลอดอุปสรรคและตั้งอยู่บนพื้นฐานของสิทธิสำหรับคนพิการในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก" [ออนไลน์], (ม.ป.ป.), แหล่งที่มา: http://www.opp.go.th/km/fund/apcd5_7_12_49.pdf [26 กุมภาพันธ์ 2550]

ความร่วมมือระหว่างประเทศต่าง ๆ ดังกล่าวนี้อย่างจำเป็นที่จะต้องได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องและจริงจังจากรัฐบาลและหน่วยงานเจ้าของเรื่อง จึงจะเกิดผลสำเร็จได้ตามเป้าประสงค์ที่วางเอาไว้